

פירוש

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היים תשס"ט

על

יחזמאל ותרי עשר

לרבי אליעזר מברגנצי

הוציאו לאור בפעם הראשונה

על פי כתב יד יחידי באוקספורד

וספח לו מבוא על חכמי צרפת מפרשי המקרא

שמואל אברהם פאזנאנסקי

חוברת: ראשונה

יחזמאל

חברת מקיצי נרדמים.

ווארשא

בדפוס „הצפורה“ מאנסקא 40.

התר"ע

העמים¹), ואחרי כן אכנסם ולא איתיר עיד מרם שם, כמו שניתרו בגלות כבל, ולא אסתיר עיד פני מהם כושאכנסם לאדמתם, כאשר הסתרתו בבית 29 שני, על אשר שפכתו את רוחי לעשית רק הפיב והישר בעיני. ואחר קיבויו גלות ימלכות דוד וכילוי האויבים וטהרת הארץ ראוי להיית בית להרום רגלי אלהינו כדרך שעשו בראשונה בימי שלמה. והיא שמתנבא אחרי זאת.

ב.

- בראש השנה. רכיתונו דרשי בערבין (דף י"ב ע"א) מה שדרשו ואינו 1 לפי פשוטי² אלא כל מקום שמנה בספר הזה שני גלותו מונה החדש וככמה בחדש לבר אם עמד באותו החדש עצמי שמנה ומנה בו מנין אחר פעמים אינו מזכיר החדש אלא חדיש היום שהיאיל יבו עומד אינו מדרק בכך בנין נביאת מצרים האחרונה. אבל אם לא מנה למעלה שום חדש לעולם מדרק להזכיר שם³ השנה והחדש והיום. ובאן שלא מנה למעלה שום חדש צריך להזכירו והוא אינו מזכיר אלא השנה והיום, אלא ידאי בראש השנה הוא וחדש. ותרע שאמר אחריו בעשור לחדש. ואם לא נזכר חדש בכתוב על איזה החדש אימר בעשור לחדש, מעתה יכולנו לומר שהוא ניסן, שאף היא ראש השנה ראשין לחדשי השנה והרו הוא כאילו אימר בראשין אי חדש אחר שהוא ראש השנה למנין שני הגלות: היתה עלי יד י"ו. בכל מקום שאמר לשון זה יש בו דרך לנביא להוליכו. כמו: ויד י"ו היתה אל אליהו וישנם מתניו (מ"א י"ח מ"ו), וכן בבקעה למעלה (ל"ז א). ונראה כאילו מחזיקו בידו ומוליכו⁴: שמה, בעיר. כמבנה עיר, ולא עיר ממש. 2 כי לפי הענין לא בנין העיר הראה לו אלא בנין היקף חצרות הבית הוא שאומר בסוף המראה (מ"ב מ'): חומה לי סביב. וכך היא פתרונו: ועליו כמבנה עיר חומה בלי שער מנגב להר ואין יוצא ואין בא מצד דרומו שאין שם שער. לומדך שמצד דרומו הביאי מבבל תחלה להר. והרי בכל לצפון א"י הוא. ידבר זה הזקיני [להכנס] לבית ולחצרותיו דרך הקדים, יבאילו אימר ועליו כמבנה עיר מנגב ולא יכולנו לכנס מנגב ויבא אותי שמה כחלל הבנין ההוא דרך הקדים, וכן יוכיח למטה במדת רוחב הבנין

(1) במקרא כתוב הגוים.

(2) ע"ו ערבין י"ב א': אינו היא שנה שראש השנה בעשור לחדש היו אומר זה יוכ"ז וכו', ותהיה ל"ז פה הכוונה אל הרש השני. אכנס "פ"ד הראי מכלנני אין המקרא יוצא מדי פשוטו והכוונה אל חדש ניסן שהוא ראשין לחדשי השנה.

(3) ככ"י שום.

(4) ר"י כי כל מקום שנאמר שהיתה על הנביא יד ה' כתוב אחרו מה עשה הנביא או מה נקשה עמו. באן כתוב אה"ו: ויבא אותי שמה וכו', למעלה ל"ז א' כתוב: ויוציאו ברות ה' ויניחני בתוך הבקעה, ובמ"א י"ח מ"ו נאמר כי אהרו שהיתה יד ה' אל אליהו שנס טתנו ורין לפני אחאב.

יחזקאל ב

הוה שלקדים היתה: ויבא. וַיִּבְּאֵם שֶׁהַכְּנִיסוֹ בפתח חומת המבנה: והוא
 5 עומד בשער. בשער המבנה הוה קדימה: והנה חומה וגי'. כשהכניסנו
 להקיף מבנה זה, ראיתי חומה זה לפנים, והוא חומת בנין החצרות
 שמקיפת הבית סביב, ממה שאומר למטה (כתובו'): ויבא אל שער אשר
 פניו דרך הקדימה, שמשמע כי ידוע הוא בנינו וחומתו וצריכה ליוצר למעלה
 ממנו: שש אמות באמה, עובי הבנין. וטפח, ועובי הטיח מבית ומחוץ⁽¹⁾:
 וימד את רוחב הבנין. הוא חומת המבנה במקום עומדו בשער שמצאו שם
 מיד, ולא המתין עד שימדוד גם מדת היקפו סביב שאינו עוסק עכשיו אלא
 במדת הארך ממזרח למערב לכך מדר חצר החיצונה אחר בנין ההיקף
 והפנימית אחריה והבית הפנימי אחריהן. ובמערבו של בית שם עוסק במדת
 מלאכת סביבי הבית, ואחריהן מונה לך מדת מלאכת החצר הפנימית
 והחיצונה, הן לשכות הפנימים מכחיון: והחיצונה מכפנים, ואחריהן מונה לך
 מדות סביבי בנין היקף זה אחרון, ואין מלאכה כסביבו כי אינו משמש
 אלא להכביל בין קדש חצרות בית יי' אלהינו לחול, העיר ויושביה, כאשר
 יגיד בסוף המראה (ט"ב כ'), ובו מהחיל עתה ובו מסיים. כן הוא סדר
 המדות האלה מראש ועד סוף: וקומה קנה אחד. ודיו בכך, אחרי שאינו
 משמש אלא להבדלה, ובכל חומות החצרות לא תמצא מדת קומה זולתי
 לגובה פתחי שעריהן, אבל מה שגבה למעלה מן השער אם מעט ואם
 הרבה אי אתה צריך למדתו. והרי אף רבותינו ע"ה לא הזכירו מזה
 [158b] אלא בשערים בלבד אבל [למה] של מעלה לשער לא נזקקו לו:
 6 ויבוא אל שער. החומה הנזכרת למעלה. אשר פניו יפתחו כלפי דרך
 הקדימה, הוא חצר החיצונה: ויעל כמעלתיו. מחוץ לשער שההר משפע
 ועולה ולא פירשו לך הכתובים מספרם כי רדוף הוא למנות משך השער
 מראשו משער זה האיתון החיצון שעומד בו עד סופו לשער הפנימי שהוא
 סוף משך שער זה המזרחי, כי שני שערים לשער, אחד בראשו למזרח
 ואחד בסופו למערב כאשר יבארו לך הכתובים באחרית מדותיו. ואף
 אילים הבולטים שתי אמות לחוץ על פני השער האיתון כאשר יוכיח למטה
 לא הזכיר עכשיו אע"פ שצריך למדתו מפני שלהוט הוא למנות מדת רחב
 בנין חומה אחר מדת רחב בנין חומה. ובסוף משך השער יחזור אל עקב
 אל פני שער האיתון הזה שעומד בו מחוץ סביבותיו. ושם באילי האיתון
 יבלה מדתו. וכן סדר מדתי בכל מדותיו. ואף מעלות הללו נזכר מספרן
 בסוף מדות השער אצל מספר מעלות צפוניות בסבת הכתו'⁽²⁾: וימד את

(1) וא"כ זה הטפח אינו נכנס במדת עובי הבנין, וזה מתנגד לדברי רש"י שנתקבלו אצל כל
 המפרשים ואשר לפיהם האמה אצל בנין הבית היתה יתרה על חברתה טפה עד כי הפירושו פה
 הוא: באמה שהיא אמה וטפח, ע"י מנחות צ"ו א' וש"ס. וע"י ג"כ תרגום, רש"י ורד"ק.
 (2) כוונתו למה שנאמר למטה בכתוב כ"ב: ובמעלות שבע יערו בו, וע"י כפירושו
 שם שכתב: וילמדו מעלות הקדים סתומין מאדו המפורשין. ורש"י הכיב פה משנה
 דפדות מ"ד משנה ג' שלמיה היה שמוע ההר הולך ועולה מן החיל התחתון עד עזרת
 גשים י"ב מעלות.

ספ השער. כל מקום מושב חלל השער המשקוף והמפתנים והמוזות קרא ספ. וכן הוא אומר: קול¹ ישורר בחלון חורב בספ (צפניה ב' י"ד). עשה ספ כפל על חלון, וכפילו יורה עליי כי כאשר חלון נקרא כל חלל מוזותיו מפתניו ומשקיפיו כך ספ. וכן הוא אומר: בחרתי הסתיפק בבית אלהי² (תהלים פ"ד י"א) לדור עראי בחלל קירו משקיפיהן מדור קבע באהלי רשע. גם תראה כי ספ לא מוזיה היא³ באמור הכתוב (להלן מ"ג ח'): בתתם ספם אג ספי ומוזותם אצל מוזותי: ואת ספ אחד קנה אחד רחב. כי שני ספין היו לו לפתח אחד מימין ואחד לשמאל, כל אחד רחב פתחו ו' אמות, ועמיד אמה מפסיק בין שניהן, כאשר נוכית אצל כ"ה אמות רחב⁴). והרי אתה רואה שאף להיכל יש ב' דלתית⁵: ויהת קנה אחד ארך. הוא 7 גיבה: וקנה אחד רחב. לפניו מהימת השער אשר להיקף החצר. ואילו התאים ענינם מוכיח עליהם כי לצדי השער היו כתלים לצפוניו או לדרומי, והתאים בכתלים ג' כיפית בכל רחב הכותל, ויעלו ו' אמות לצפין וכן לדרום, כי השער כמגדל הוא עשוי בד' כתלים, ארכו ג' אמה ורחבו מ"א עם כתליו יאיליו סביבו כאשר נפרש למטה, ולכך פירש לך מידת קומתן, ללמדך, כי קימת הכתלים לא כקימת השער יאע"פ שבחללו הן כאשר יפרש למטה (כתוב מ"ז): וחלונות אמונות אל התאים ואל איליהמה לפנימה לשער. הרי שהן לפנים בחלל, וגם שמונה רחב השער מגג התא לגגו. ועוד שאינך מוצא אורך ג' אמה לשער משער האיתן שבראשי לשער הפנימי שבראשו בלעדי מדת משך שלשת התאים בערות מספר הכתיכים. ואף שהוא תיפס את סדר מדת המשך התאים אחר סף החיצון. ואחריוהן סף פנימי שכנגדו לשער הפנימי, ובין שני הספים מינה מרתן בחללו. יאין לומר שהקדים המאחר, כי מאד הוא מדקדק למנות כל מדותיו כסדרן זה אחר זה כמזרח למערב, ובשאר השערים יבהיכל כאשר פירשני בתחלת דבריו: ובין התאים חמש אמות הן הכתלים שבין תא לתא⁶, וב' כתלים הן כל אחד ה' אמות, כי במה שמנה הכתוב בסדרי התאים אחר הסף, לימדך שחלל התא לצד הימות השער המזרחית הוא. וכותל ה'. ותא ו'. וחומת השער הפנימי בער חללו. וכך אומר: כותל המפסיק בין תא לתא ה' אמות: וספ השער. שמאצל אולם השער. מהבית, מבפנים לאולם כמו כן קנה אחד, והוא רחב החומה, ובשני הספים שיש לו א' מימין ואחד משמאל כמו למזרח מדבר. אבל אחר שהראה לך ששני ספים היו לו לשער

(1) בכ"י כ"ה.

(2) בכ"י אלהים.

(3) ואמנם כזה מבארים כמעט כל המפרשים, והם הר"ח (מגדל הננא" ע' 46), רש"י ורד"ק. רק הר"י בן גנאה בס' השרשים ש' ספף יבאר משקוף (ועי"ע ס' השרשים

לרד"ק ש' ספף).

(4) עי' למטה פירושו וכתוב י"א ולכתוב י"ג.

(5) עי' להלן מ"א ב' ופירושו שם.

(6) עי' תרגום, רש"י ורד"ק.

מקצר לך¹). וכן המצא בעורית המזבח יכויצא כי המצא כענין הזה הרבה:
 הא. איל. פתח. עזרה. לשכה. כלן לשון הכיס. [159a] וכויצא כי: ותעל
 הצפרדע (שמות ח' ב'): ויהי לי שיר וחסור (בראשית ל"ב ו'): וזה השער
 הוא הפנימי, שמעבר התאים לצד החצר הפנימי, יאילם זה לפני מחוץ
 לו כמו שיאמר למטה (כתוב ט"ז): על לפני אילם השער הפנימי, עשאו
 סוף מרת השער, והוא בולט לתוך החצר החיצונה עצמה שמינה אמית,
 כמו שיאמר בסמוך. והוא שאימר כאן מהבית שם השער היה לפניו מן
 8 האילים כלפי החלל: וימד את אילם השער, ממזרח למערב. מהבית,
 מתיכו בפנים לצד מערב השער הפנימי. קנה אחד לכד מתיכו האילים
 שלפני שהן ב' אמות כמו שיאמר בסמוך, והוא מביין מחוץ לשער כנגד
 חלל השער מבפנים. כתלוי לצפון ולדרום כנגד כתלוי התאים מבפנים:
 9 וימד את אילם השער שמינה אמית. פתריני, והשלים מרת אילם השער
 אחר הקנה לח' אמות, שאחר מרת הקנה מדר עיד ב' אמית: יאילי, של שער
 שלפניו הן הב' אמות. ואילם השער עצמו שמדר קנה היה מבפנים מהבית
 לאילים שלפניו בשער. ומפני שאין הקנה אלא ו' אמית ייש לו למדוד ב'
 אמית אחריוהן בפני עצמן, יש לפרש וימד איפ'ק'שובר² כפי העברי. עתה
 נתישבי יפה שני הכתובים של אילם שנראים כסותרים זה את זה. ואין
 לדחוק ילעמיד מקרא ראשון ככותל אילם כדברי רבנו מ"ב³: הרי מנה
 לך מרות בנינים שמראש השער המזרחי האיתן החיצון לאילם השער
 הפנימי שהוא סוף השער זה אחר זה. עכשיו חזר על עקב, לפרש מה
 שיחוסר מספר התאים ויישובן מפה ימפה ישיש אילים לשער למזרחי
 כאשר למערבו לפני האולם, ולפי שצריך להם למדת ארך השער ורחבו
 10 שריוצה לבליל כאחד: ותאי השער, שאמרתו לך בין שני הספים. שלשה
 מפי לצפון ושלשה מפי לדרום⁴, וחלל השער ביניהם: מדה אחת לשלשתם.
 קנה על קנה לכל אחד כאשר אמר למעלה, וכן האילים שמדר בהן ב'
 אמית בליטתן לחצר המערבה, מדה אחת היא לאילים שבשער מפה ומפני,
 כאשר הן למערבן כך הן למזרחן. ולמטה יאמר כי יש אילים לשער סביב
 ועל פני האיתון למזרח, ודקדק בלשון שהאילים הללו על השער הן מסיבין,
 ובשל שער הכתיב מדבר. וראשי יוכיח על סיפוי בלשון: מפה ומפה
 שמשמע מפה ומפה לשער. ולמעלה מדר אילים למערב, א"כ מפה ומפה

(1) מפרשנו הולך לשטתו כי סף הוא חלל השער וכי מה שאצרו וכו' שני ספים
 היו לפתח, אחד לימין ואחד לשמאל, וכן היה גם פה בשער הפנימי שהיה עשוי לעמדת
 השער החיצוני.

(2) ע"י רש"י לבראשית ל"ב ו' ושמות ח' ב'.

(3) et parmesura ר"ל מדר הלאה. היינו בתחלה מדר קנה אחד שהוא ו' אמות
 ואחר זה מדר אחריוהן עיד בפני עצמן ב' אמות ויהיה סך הכ"ח אמות. וא"כ כתוב
 ה' מדבר ממדידת קנה וכתוב ט' ממדידת ב' אמות הקודמות המשלימות את הכ"ח.

(4) הוא רש"י, וכזה פירש גם הרד"ק.

(5) כן בכ"י בו"ו, וע"י רש"י ורד"ק.

דיה שבננדי כפול על המערב, יבן נכון שדגיד לך דברים אחדים שהתאים
 מצפין ומדרים האילים ממזרח וממערב, יאע"פ שיש לתאים אילים לפנים
 כמו שאמר למטה, אין אילו מתפרשין עליהן שהיו הלמיד פתוח בא"ם,
 משמע איתן שנזכרו למעלה באיל"ם⁽¹⁾, וי"מ כל אילו השער היו במדה זו,
 שילמדו הסתימין מן המפורשין, ימלאכה האילים ימעשיהן נפרש בכתובי
 המלאכה בעז"ה⁽²⁾: יימד את רחב פתח השער, כל פתח יפתח מאיתן 11
 שני ספים האמורים זה בצד זה, יאף למטה ניכוח בן רחב כ"ה אמית והרו
 פתח זה כסיו: יספ השער שאמרנו למעלה שני ספין, יארך השער ניכוח
 במקום הפתח י"ג אמית, ימה שאמר רבני מ"ב, אך השער רחב חלל
 האילם, אינו נראה כי את האילם לא יקרא שער סתם, יראשו ניכוח על
 סיפו, כי כאשר הרחב רחב פתח השער אף הארך בן, יתעברו ויושר ניכוח
 עמנו: יגביל היה לפני התאים אמה ילא שמדרה עתה שהיו אמה: יימד 12
 את רחב השער מנג התא לגני, ייש נמדדה בכלל כ"ה אמית, יתדע
 שאין אמה: יימד את הגבול שימדרנה בפני עצמה, ילא בא אלא ללמדך
 שלכך אמות הגבול מדר התא ו' אמית, ולפי דרבי לימדך שיש גבול לפני
 התאים, הרי אימר כאן: אמה אחת גבול פניו [1596] ואין גבול כלי
 סיים יחבר עמוד אי נדר לפניו, יביעא בהן, ילמטה (כתוב מ"ו) יאמר
 שיש אילים לתאים: יחלונות אטימית אל התאים ואל אליהמה לפנימה
 לשער, הרי שהיו אילים לתאים בחלל השער, אמור מעתה האילים לפני
 התאים הן, ובמדת ב' אמית בסתם אילים היא משך בלימתן לפני התאים,
 יהיו לאיתה אמה עמוד עמוד תימור של ביפה, הוא עמוד האיל שהכיפה
 בנינה עליו, והרי אל האילים היו עמודים בעמידו החצרות, הרי שהיו
 לחצרות עמודים, ואחר שלא נזכרו עמודים כענין אלא באילים, באילו
 השער היו איתן העמודים בחצרות: יאמה אחת גבול מפה, לתאים שבננדן,
 ולכך אמית הגבול מדר התא י' אמית מפה לצפין, ייש אמית⁽³⁾ מפה
 לדרים רחב הכולל, ולימדך כי מדת התאים בפני עצמה נמדדה מפה
 ימפה, אלא שהזקק לפרש גבוליהם, שלא תאמר אמות הגבול כלילה במדת
 תאיו והאילים נבדן למעלה מנוכה נג התא הן, כמשפט כל האילים,
 יג התא למטה מנג האילים שסמוך לגג השער, יבין זה לזה דבר מועט:
 יימד את השער מנג התא לגני ונ"ו, אילו אמר מתא לתא הייתי אימר אף 13
 חלל התאים בכלל כ"ה הן, שהתא עצמו חלל הוא, יאילו אמר: יימד את
 השער כ"ה אמית, הייתי אימר מאילים שלפני תאים הצפונים עד אילים
 שלפני תאים דרומים, שהרי חלל השער עיקרו בנייהו הוא, יתן שורה
 אחת לפני התאים מפה ימפה⁽⁴⁾, יעכשו שאמר מנג התא לגני הכנים את

(1) קשה לדעת אם איות בתוכ מין פה מחברנו, בישם כי לא נמצא כלל לאיות
 עם י"מד פתוח, (2) הוא לנכון ר"ח בעורת חי העולמים.
 (3) ככ"ו ואמה אחת, והוא טעות הסעתיק או שיטא ד'ישנא.
 (4) פה בתוכ עוד ככ"ו: אלא שהזקק לפרש גבוליהם, ואמנם נרשם עליו קו ההאות
 כי סותרים הדברים.

יהזקאל מ

הנבולין יאת האילים בכלל כ"ה. כי מנג התא שלפנים מהן מדר הכ"ה.
 וכאן נמדדי הנבולין, והוציא את חלל התאים מן הכלל, יבך אמה: רחב
 חלל השער עם האילים והנבולות לכד מן התאים כ"ה אמה מכותל לכיתול.
 ויש לאנשי לבב להשים על לב מה שנתה' מדה זו סבל מדיה הענין,
 שכלם כדרכן נמדדי, דרך משה בקרקע כדרך המידדון, וזו נמדדה דרך
 מעלה מנג לגג. ויחכמו וישבילו זאת כי חזר לי המידד על עקב למדיד
 רחב השער בפתח המערב. ומדד תחלה הפתח בכאי אליו' אמות, יאחרי
 חלל התאים שאצל הפתח מפה ימפה בקנה זה בפני עצמו יזה כפ"ע,
 ואחר מדת התאים מדת רחב חלל השער בצירוף יחד מכותל לכיתול,
 ובפתח יכול למדוד כל זה, שבצד הפתח הן, ולפי שיש עמוד המפסיק
 בין סף לסף שלא נמדד תחלה. יאף שמדת הכ"ה בפתיל הפשתים נמדדה,
 מדר לו תחלה המדה הקצרה של תאים בקנה, יאחרי כן מדר רחב חלל
 השער בפתיל ביחד, והנבולין עמם. וזה יומד פתרינו השלים מדת רחב
 השער בפתיל, אחר מדת התאים בקנה. וכל מקום שבא לו מדה קנה
 ברחב כותל ידבר מסוים מדרו בקנה. ויותר מקנה מדרו בפתיל, יאחרי
 שלפני חלל התאים מדרו לרחב זה אי אפשר למידדו דרך מטה, שאין כ"י
 דבר היכר וסיוס, שאין כאן משקיפות ולא כלום אלא הכל רצפה חלקה.
 שאין זה פתח בית ושער יהיה לו דלתות. לכך מדר לי מנג לגג. יתדע
 שמכותל תא לכותל תא לכד מן התאין היו הכ"ה אמות, שהרי אימר
 למטה בענין (כתיב ל'): ואילמות סביב סביב ארך חמש ועשרים ורחב
 חמש אמות, ואותן אילמותה אילמות חצר הפנימית, ומכוונין כתייהן לצפון
 ולדרום, בנגד כתלי התאים שבפנים. הרי שאף חלל החצר מכותל תא
 לכותל כ"ה אמות היא? פתח נגד פתח. כמדת השער לפתח המערבי
 כן מדתו לפתח המזרחי, כנגדו מכוונת. הרי בין התאים ורחב החלל לזו
 אמה? רחב השער. יעוד מניד לך שיש ד' אמות עיד במדת רחבו, יארתן
 14 מונה והיולך לגמור מדת הרחב: ויעש את אילים ששים אמה. פתרונו וינדל
 עוד את מדת [160a] האילים ס' אמה', והיכן עשה מדת האילים הללי.
 ואל איל החצר שמדר לו כבר במערב היסיף מדה זו אל השער סביב סביב
 לצפון ולמזרח לצדדיו ולפניו: איל החצר, אילים. והרי אילי החצר שלפני
 האולם במערב כ' אמות בולמין בחצר לפניו, אף אילי בולמין כ' אמות
 לפני צדיי לצפון, וכן לדרום. הרי מ"א אמות רחב השער עם כתליו צפון
 ודרום, כמדת ארכי מכותל מזרחי עם איליו לכותל מערבי עם כותליו

(1) ככ"י שנת.

(2) מדת כ"ה אמות אלו לא נכרוו כי צרכן אצל המפרשים, ועי' פירושי ר"ח (מגד' חננאל 48), רש"י ורד"ק.

(3) ר"ל כ"ה אמה רחב חלל השער עם האילים והנבולות יעוד י"ב אמות התאים בעצמם, יש לכך תא.

(4) פירש מלת עשה שאין לה פה כל מוכן משעון נידוד והוספה היינו וינדל את מדת האילים.

מורה ומערב, ואין האירך יותר על הרחב כדכתיב ביהוה רבוע לבד אמה אחת, ואין לתקופד עליה שעדיין גדול האירך על הרחב זה אמות של אולם לפי רבוע כחליו, יהיו עכשיו הוא עומד לפני שער האותן החיצון המזרחי על ידו נמר מרת הוקף ס' אמה של אילים שכלו שם, ועכשיו אומר: שמעל פני שער האיתן שהיו איתן האילים למורה, על לפני, עד 15 איתן שלפני השער הפנימי שמרד למערב ב' אמה מזה לזה, ובשביל האילים שלפניהם אמר פני לפני, שעל ידוהם היה השער ב' אמה ממורה למערב, יבדו לכלול ב' אמה אירך נאמר מקרא זה, שכבר אמר שאל השעה היה סביב סביב ימה לי להוכיח אילו ב' רוחות, על לפני, כמי עד על לפני⁽¹⁾: יביעד הן ס' אמה דרך הוקפו: משלימדך שאל איל⁽²⁾ החצר שבמערב הסיף הס' אמה, א"כ הס' אמה לצפון ולמורה הן עד פתח השער ב' אמה אירך הצפון יח' אמות למורה ממזוזה צפנית של פתח לקרן מזרחית צפנית, כמי שנפרש במרת מ"א אמה למטה, ובלישת האילים הצפוניים ב' אמות, יהיו ב' אמות, הרי ס' אמות, יביעד האירך ב' אמות: אילו השער האיתן ב' אמות, כותל מזרחי אמה, הרי ח', ב' חללי תאים יח' אמה, הרי כ"י. י' אמה לב' כתלים שבניהן הרי ל"י, יכותל מערבי⁽³⁾, הרי מ"ב, יח' של אולם הרי ב': וביעד הרחב מ"א אמה, ב' אמות אילו הצפון והתא י' הרי ח', הנביל אמה ועמודי אליהמה לפנין אמה עוברין ממורה למערב מסויות מורה מסויות מערב לצפון בשיה לתן, שאינן יוצאין חיצה לחלל השער מכנגד המזויות אפילו כחיש, הרי י' אמה, יח' אמות לסף צפוני הרי ב' אמה, וכן לדרום הרי ס' אמות, יאחרו שהכתוב מעיד שב' ספים היה לו לשער חלוקים, וגם מעיד שב"ה אמות היה רחב מנג התא לגגו של תא, אי אתה מיצא חשבון אלא אם תאמר כי עמוד אמה מפסיק בין התאים, וכן אתה אומר באילו התאים, שאחרו שהכתוב מעיד, כי יש אילים לתאים, וגם מעיד שב"ה אמה היה הרחב צדך אתה לומר שהאילים עמידהם אמה, ואין זה דבר גדול, יהיו אמר למעלה (כתוב ט'): ואינן שתים אמות, ואומר למטה שיש עמודים לאילים⁽⁴⁾, א"כ איתן ב' אמות עמידו אמה אמה הן, יהיו לך מ"א אמה לרחב החלל והכתלים והאילים. הרי פירוש לך הכתיב מרת ארבי ימדת רחבו, ועכשיו מפרש לך מלאכת הניי של שער: וחלונות אשמות, שאינן מפולשות לעבר הלו, כי לא נאמר 16 שקופים, אלא חלונות עשויין בפין בפין ככתלי התאים בעינין כחלל התאים לצדדן, ואל פני הכותל מחוץ לצד חלל השער בין עמידו האילים ולכותל לפני הכותל עצמי מנג התא ימעלה וכן התאים, והוא שאומר: אל התאים יאז אליהמה של תאים, ילאילו אילים, לא החיצונים שבנגד התאים מחוץ לצד החצר, אלא אל אליהמה שלפניהם לשער כחללו, שם היו החלונות סביב סביב לשער צפון ילדרים⁽⁵⁾, וכן לאילמות, לאולם השער הפנימי,

(1) על רדק, (2) ככ"ו שא"י, (3) כ"ד וכו' ופירושו בכתוב ט"ו, (4) כוננו אל החיצונים, על ימשה כחוב כ"ו, ח"א, (5) על השני ורדק.

ואל בין אילי השערי האיתון שהיו בולטין ב' אמות לחיין, והן לפני פתח השער כעין אולם קמן. כי יש לפרש ממה שאמר אילמית כלשון רבים. שאילם גדול לא מצינו בשער רק למערבו, ומעתה מה שאמר לך בבנין האילים סתם הוא ילכל הרוחות, אך אין קרא' אלא שלפני הפתח, ולא [160b] לצדדיו, וכן יקראם למטה בענין שכתוב אחד (לקמן ליד) אימר ואלמיו לחצר החיצונה, וכתוב אחד (לקמן ליד) אימר יאליו לחצר החיצונה, לימדך שבין האילים שלפני הפתח ק' יאין אילמית, יעזו יאמר למטה (כתוב כ"ב) ואילמיו לפניהם: וחלונות סביב סביב לפנימה. לאילמית הן פני כותל מזרחי ומערבי לכתפות השער מבפנים: ואל איל תמרים. ואל כל איל ואיל בין איל האילם ובין אילי התאים. שירה העוברת ממזרח למערב על פניהם, ושורה העיברת מבין סף מזרחי לבין סף מערבי, ואילי סביבות השער מחוין, לכולם היה עמודי גזית אכן יקרה לתפארת ענולין ומצוירין בניו מעשה תמרה מיושרין וגבוהין למעלה לפתח. ואצל גג השער פנימה. כתמר הזה לכך נקראו תמורים, ולשון ועמודים אל האילים שיאמר למטה (כתוב מ"ט) שיה לדעת כי תמורים עמידים הם. ולא אילים עצמן עמודים כדכרי רבנו מ"כ. גם ראשי העמודים התמורים רחבו ונשכי הנה והנה סביביו למעלה ונכפפים ועולים בעיגול מפתח ומחקה פתחי ציור בעין ענפי תמרה עלים ופרחים. והוא התימור מעשה תמר, הוא העמיד כאילן (1) ועל זה עוד מוסד אירך (2) כעין שרשי אלה, ורגליה קצר ועב יותר מן העמוד התימור וכפתה רעננה ענפיה מתפשטים מפי ומפו כל סביבות. והארבנה סעיפותיה ותרבנה דליותיה והיו סוסות כנפיה מלא רוחב (3) כפת' אמה לצפון ולדרום למעלה על גג השער. וכן למזרח ולמערב. וכן איל שכנגדו ותימורו תארבנה סעיפותיו עד הגיעם למעלה בכפת גג השער אל איל שכנגדו. נמצאת כפת' אמות עשוי מבין ענפי ב' אילים. כן מעשה גג השער מאילי ספי השער שבאמצע חללו לאילי התאים לצפין ולדרום לפני פתח המזרחי עד לפתח המערבי לשער הפנימי על פני כל חלל השער. וכן לאילי החצר והאילים סביבות השער. זה מעשה האילים והתמורים לפי ענין שמם יענין הכתובים וענין המלאכה: עד עכשיו עמד בשער הקדים בבנינו ובמדותיו ולא יצא הומני, ואחרי כלותו מדותיו 17 ובנינו, אז: ויביאני אל החצר החיצונה. והנה לשכות ורצפה, קרקע שיה עשוי מרצפת אבנים כמו: מרצפת אבנים דאחו (מ"ב מ"ז י"ז). ועל רצפת בהט ושש (אסתר א' ו'): ולא כדכרי רבנו מ"כ (4). עשוי לחצר סביב סביב.

(1) ר"ל אין פורט אלא אותם שלפני הפתח.
 (2) ר"ל שהיו עמודים כעין אילן נצב ונקראו תמורים כשכיל שהיו מסותחים עליהם ענפי תמרה.
 (3) מעל המלה הזאת כתוב עוד ככ"ו אדן.
 (4) ישעיה ח' ח'.
 (5) הוא רש"י שפורש עלייה, אבל הר"ח והרד"ק מפרשים גם הם כמו מרצפת ומביאים שניהם את הכתוב דאסתר.

לצפון ולדרום: שלשים לשבית אל הרצפה. מיכן ימיכן לכתפית השער, הרי ארבה ורחבה [של] הרצפה. ימדת רחבה אל כתף השערים הללו שאמרני 18 שער האותן החיצון שהיא שער הקדום למזרח ושער הפנימי שהיא סיפי למערב: לעמת ארך השערים. מכפנים היה רחבה, שהיה רחבה מ' אמה בחלל החצר כארכן. וכן אתה מיצא בענין למטה (כתוב מ"ד) אצל לשבית צפניית של חצר הפנימית. שבילטית לחצר החיצונה אל כתף שערי הפנימות, שבילטין כמותן החיצונה כמו שיגיד למטה, והלשבות ממלאית פנם כתפות השער, אף באן אילי הלשבות ממלאות פנם כתפית השערים ספו ומפו. ולא היו על פני סביבי החצר אלא ל' לשבית, ובמקציעי החצר היו חצרות קטירות⁽¹⁾, והן למטה בענין אחר, וכאן אינו עוסק אלא כמעשה השערים: הרצפה התחתונה. הרי הוא כמו התחתונה⁽²⁾. ימכלל שיש עוד רצפה בחצר החיצונה זו למעלה, והיא מקום לשבות שאמרני שבילטית לחצר החיצונה, אל כתף שערי הפנימות כאילו. ימסירות יורה עלי⁽³⁾ שאמר: לית רבייתה בטעמים בת⁽⁴⁾: שמשמע לית רבותיה בלשון נקבה דטעמא בת⁽⁵⁾, אלא בילם בנין, ומסירות בודיני כך, יאן טעם במסירות, למה נשתני השוין ינחלקו. גם יש לומר ההחתונה כמו: המזכחה, המרברה, הימה, הכיתה, הירדנה ולשון זכר הוא. ימוסב על השער, לומר הרצפה של שער התחתון שבחצר, כי כ' שערים היו בה שלה ישל חצר הפנימית. ולימדך שרצפת שער התחתון שבה היתה רחבה [161a] לעמת ארך השערים מ' אמה, אבל רצפת שער העליון שבה, היא שער החצר הפנימי, לא היתה רחבה לעמת ארך השער מ' אמה כחצר החיצונה אלא ל"ט אמה. אולם ה' אמית לפני למזרחו. וכיתל מזרחו ו' הרי י"א. וי"א אמית חללי התאים. י"א אמית של בין התאים הרי ל"ט⁽⁶⁾: אבל כיתל מערבו שלו היא קוד חצר הפנימית, ולא יחשבו ו' אמיתיו על החיצונה, ואולם ה' אמית שלפני לצד ההיכל גם הוא, וכשנכנס לחלל החצר הפנהי המלאך לכתפות השער ולא לפני לכתפית שער הפנימית

(1) ע"י דקסן מ"ז ב"ב.
 (2) ר"ד שם"ח הרצפה בפעם השנית היא מותרת כי כונת הכתוב לוטר שחרצפה אשר היתה אל כתף השערים דעמת אורך השערים היא היתה התחתונה כנגד לאותה שהיתה למעלה.
 (3) התמונה מסורות בלשון רבים נמצאה גם אצל הראב"ע והקראי יהודה הרסי (ע"י דברי באכער במ"ע JQR III, 787) אבי' שלא שמהכרנו מרכיבה עם זה עם פני' בלשון יחיד.
 (4) במסורה שלפנינו כתוב: ל' מלעיה, אולם זה מוסב על התחתונה בכתוב י"ט (ע"י רד"ק). אמנם גם לפני רש"י נטעם התחתונה שבכתוב שלנו מלעיה, ע"י פירושו. והנה בע"י מנחת שו מצוין עוד דמה שנשנה במסורה נדולה: "בשטא חרא דכל חד וחד מלעיל ולית דכותיה", אבי' בסס"ג שלנו במערכת אות הה"א בא"ב מן חד חד מלעיה דא נרשם לא כתוב י"ה וי"א כתוב י"ט, וכן לא נרשמו במסורה סה"ד גינצבורג ח"א רע"א.
 (5) החשבון אין עולה פה יפה.

19 יאח"ב: וימד רחב וגו', ולדברי רבנו מ"כ קשה מהו הרצפה והיא ראשונה
 (התחתונה¹) לא הו' לו לימר אלא לעמת ארך השערים תחתונה: וימד
 רחב מלפני וגו'. אינו אומר שארך החצר מצפון לדרום ורחבה ממזרח
 [למערב], אלא ארכה ממזרח למערב ורחבה מצפון לדרום, כפנימית
 וכהיכל. ומה שקורא אותו רחב ממזרח למערב, לפי שזה החלל שמכילת
 מזרחו של היצוניה לכיתול מזרחי של פנימית מדרו ארוכה מאד מצפון
 לדרום יותר ממזרח למערב כפלים כמה שיש ממזרח למערב. שזה הקצב
 יקצוב למטה כענין לצפון ילדרום במדת שעריהם. לפי שהחצר החיצוניה
 אינה למזרח הפנימית ולמערבה, אבל היא לצפונה ולדרומה כנגד שער
 הצפון והדרום. נמצא שהיא גדולה בחלל המזרחי שלה מצפון לדרום כארך
 שני שערים וק' אמה שבנתיים לצפון וכן לדרום ועוד כמדת כל הפנימית
 וכתלית, וכל מדה ארוכה קורא אורך והקצרה רחב. ואפילו האורך רחב
 והרחב אורך למשך המקום. וראיה לדבר אולם ההיכל: מלפני השער
 התחתונה, של רצפה התחתונה²: לפני³ החצר הפנימי. של בנין הפנימי
 היא ההיכל ולשבותיו מהוין סמיך לקירותיה. כמשך בלישת השער רחוק,
 והוא משער לשער כמו שיאמר למטה, שיש שער לחצר הפנימית כנגד זה.
 מאה אמה הקדים, של חצר החיצוניה, וכן הצפון שלה, משער לשער מדר
 ק' אמה לפני החצר הפנימית במרם ימדוד שער הצפון עצמו של היצוניה.
 20 יאח"ב והשער אשר פניו דרך הצפון לחצר היצוניה מדר ארכו ורחבו. יהקדים
 והצפון מוסב על לפני החצר הפנימית הוא. ילכך לא הוזכר שער בחצר
 הפנימית כאן בדרך שהוזכר למטה (כתוב כ"ג כ"ז) בכל הענין אצל ק' אמה
 לפי שלפני החצר הפנימית מדר לו ק' אמה לקדים ולצפון. אבל מלפני
 שער החיצוניה [עד] לפני שער הפנימית לא נמדד אלא ק' אמה מזרחיים.
 אבל ק' אמה צפוניים מלפני שער הפנימית אל פני שער החיצוניה [לא]
 נמדדו, לכך אמר סתם לפני חצר הפנימי ולא אמר שער, כי לפני חצר
 הפנימי נמדדו הב' טאות, ומלפני שער החיצוניה התחיל מרתן ולפני שער
 החיצוניה כלה. לצפון. ישער שחיסר כאן לצורך זה ישלים למטה (כתוב
 כ"ג) אצל שער הצפון, ויאמר שם כמו כן: הצפון יהקדים יחד כשכיל זה,
 אבל כאן הקדים קדים לצפון שמדת הקדים קדמה לו וכה היא עימד,
 ולמטה יקדים הצפון לקדים, ששער הצפון קודם לו שבו עומד, והקדים
 שלמטה אינו אלא השלמת חסרון זה. וצפון שכאן ציפה אני ממני הליכות
 המלאך, וערים יבין לאשירו, כי מצד דרום יורד הנביא אל ההר כאשר
 ביררנו למעלה. ומשם לא מצא מקום ליבנס שאין מוצא ומוכא לבנין ההוקף
 אלא למזרח, ולכך נבנס לו תחילה דרך הקדים. מדר לו תחילה השער

(1) ר"ל אם פירוש רצפה מה היא עלייה כמו שפירש רש"י אי אפשר לומר שמת
 התחתונה מוסבת על רצפה, ובאמת פירש רש"י היא ש"ה תחתונה כה"א ש"ה ביתה ר"ל רחבת.

(2) וז"ל גם כאן התחתונה מוסב על רצפה, כל ע"י שפירש פירוש רד"ק ור"י משה

בן ששת.

(3) ככ"א א"ל פני.

הקדים לי ארכי ורחבי כמות רחב חלל החצר, שהיו לתוך החצר היא [נכנס] ימדתו בשל חצר הוא כליהה. נכנס לאיזה הפני של חצר, ידוני היה להיות מידר חצרו והילך בדרך שהתחיל, אך קודם הסתלקו מדר לו רצפת הכתפות ילשכיותיה אחרי שבא לתן, יחזר לי למדתי הראשונה. [161b] התחיל ממדר והילך משער לשער ק' אמה על נ' של שער, והיו היא לפני שער הקדים של חצר הפנימית, מעתה למה יחזר האיש הזה על עקב לפני שער הקדים של חיצונה שבא משם לילך על פני רצפת התחתונה לשער הצפון, כדו שתקדים לו מדה שער הצפון בחיצון למדת ק' אמה שלפני משער לשער, כאשר קדמה לי מרח, ומה טובה של חזרה זו, אלא מפני שער הקדים של חצר הפנימי שעומד שם יקיף לו מכחיו על פני לשכית שבכתף השער לצפון יילך לו עד לפני שער הפנימית צפונה, ודרך הילוכו לשער הצפוני של חצר חיצונה שצורך למור ארכי ורחבי ימדיד לו מיד ק' אמה שמשער לשער דרך הילוכו משער הפנימית עד שער החיצונה. שני המדרות באת לידי תחילה, יאח"כ מדר השער ארכי ורחבי, והוא שאמר: יהשער אשר פני דרך הצפון יג'. סיים מדה השער יהרו הוא עומד לפני יצרוך הוא לחזור על עקבי לשער הדרום, כאשר היה צורך אילו הלך תחילה אל שער הדרום. כי סוף סוף אחרי שבשער הקדים התחיל באמצע, על כרחי לאחת הרוחית או לצפון או לדרום יש לו לפנות או על ימין או על שמאל. יעכשיי שיש לו לחזור על עקב, דרך המערב לא ילך שאין נוכח שם שער למדיד, ועוד שדרך ארכיב הוא מאד יתד מו, ואחר שיש לי להקיף יקיף לי בקצרה דרך המזרח ילחזור על עקב אל פני שער הפנימית צפונה להקיף על פני כתלי הפנימית אל שער הדרום של חיצונה, כדו שתקדים לי מדה הק' אמה למדת השער כאשר קדמה לצפון. מה טובי¹). אלא דרך לפני רצפת התחתונה ילך לו עד שער הדרום של חיצונה [אח"ז] מדר ארכי ורחבי שהיא המדה הקדמת לו למדת הק' אמה, יאחריו מדר הק' אמה עד לפני שער הדרום של פנימית. [אח"ז] התחיל במדות שערי הפנימית. מדר שער הדרום, יאחריו שער הקדים, יאחריו שער הצפון, כדרכי דרך ציטטה לפני חצר הפנימית הילך ימירד בהיקף כאשר ייבית הענין למטה. ולפי שראינו מבשילים הרבה בדרך היות היצרכני להאריך בה למקלה מאבן ילושרה: יתאיו שלשה מפי ישלשה מפני. לחלל 21 השער בפנים, יאילוי, שמכות ימחיו. ואילמיו, שלפנים מכותל צפוני ודרומו בכתפות השער היה לי כמות השער הראשון ככל אשר פרשני: חמישים אמה. היה ארכי מאילים לאילים, ימאילם לאילם, צפון ודרום: רוחב, בין הג' תאים שמפו ומפי. כ"ה באמה, יממה שהוכיז ריחב אצל אורך. דע כי אורך נ' אמה לא ניבא הוא כדברוי רבני מ"ב²). ימאירך הפתח אין להשיב שעל כרחך אורך הפתח הוא נבחי, שאין בו אלא חלל, ימשמדר עובי החימה שוב אין בו אורך אלא נובה: וכמעלית שבע יעלו בו מחיון לשער. וילמדו 22

(1) מה חסר אולי איזה דבר.

(2) הוא רשמי שפירש בו רחב זה הוא כנגד המא' הגנ'.

מעלות הקדים הסתמין מאלי המפירשין⁽¹⁾: ואילמיו לפניהם. הוא שאמרנו למעלה שבין האילים קרא אילמית לפני הפתח כגון אילו שער האיתן, למדת שהמעלות מחוין לכל חלל השער הן. כי ממה שאמר לפנייהם 23 משמיעך שכשאתה עולה במעלות האילמית לפניך: ושער היה להצר הפנימי נגד השער שלחיצונה לצפון זה, יבן לקדים, יסדר משער לשער הק' אמה של שניהם, ובתיבת ולקדים השלים החסרון של מעלה כמו שפירשתי: 24 ויוליכני דרך הדרום. כאן הוא חזרתי על עקב ולכך אמר ויוליכני ולא אמר ויסבני כאשר יאמר בפעם אחרון (להלן מ"ז ב'): ויסבני דרך חוין אל שער החוין דרך הפונה קדים יגו'. לפי שאין נופל לשין סבת דרך⁽²⁾ אלא דרך חוין, כמו: וסבותם את העיר (יהושע ו' ג') וכיוצא ב'. אבל דרך פנים נופל בו לשון הילוך. וכן הוא הילוך אל דרום וסובב אל צפון (קהלת ו' ו'). כדבריו כותיבו ע"ה בעירובין (דף ג"ז ע"א)⁽³⁾. יהרו זה דרכי דרך פנים היה על פני הרצפה התחתונה כאשר פירשנו: ואשר לא אמר: ויסבני בלכתו מלפני שער הפנימית אל הצפון דרך לפניו סמוך לה בהיקף מפני עיקום הדרך שהוצרך לומר שמלפני שער החיצונה התחיל ולפניו כלה המתים, ופ"ט הרי כתיב בו מחוין שמשמע [162a] סמוך לה בהיקף, וכאילו אימר ויסבני. וכאן שכתב ויוליכני הרחיקו מאצל הפנימית וקירבו 25 אל החיצונה: כהחלונות האלה, שנמנו למעלה: כהחלונות. כמו: בהשמים חסדיך (תהלים ל"ו ו').⁽⁴⁾ חמשים אמה ארך ורחב כ"ה אמה. דרך חלוני ואילמיו דרך חללו. ומאילם לאולם, ולפי שדרך חללו היא מידר תופס לי מדת הכ"ה והתאים לא הזכיר ושטא בכלל איליו הן שאף הן עשיין כפין כפין, ומכל מקום דרך חללו בין התאים תופס מדתי, כי עיקרה דרך חללו 26 היא: עלותיו, עולות אליו. כמו: בני יצאוני (ירמיה ו' ב') וכהנה רבות: ותמרים לו וגו'. לכך כפה וכפה ב' עמודים תמורים, כאשר אמר למעלה 27 (כתיב מ"ז): ואל איל תמורים: ויסד משער אל השער⁽⁵⁾. משער שהיא עומד בו בחיצונה בדרום, אל השער שדרך הדרום בפנימית. וכבר אמר 28 לך שיש לפנימית שער כנגדו בדרום: ויביאני אל חצר הפנימי. במסדרת הק' אמה משער החיצונה וסודד והולך סביב ג' שעריה כדרכו והיכלה וגזרותיה ובניותיה ורחובותיה. עד ויוציאני אל חצר⁽⁶⁾ החיצונה סמוך 29 לסוף המראה: וחלונות לו ולאמיו סביב סביב ג' אמה אורך. משך שלי אל בין החלונות ומאילם לאולם, וכן תראה כל הינני מוכיר הארך והרחב

(1) ע"י פירושו דעיר דכתוב ו'.

(2) ר"ל סביבת דרך והקצתו.

(3) שם דרשו ר"ז: הולך אל דרום כיוס וסובב אל צפון כיורה, וא"כ גם כאן נאמר על דרך פנים לשון הליכה ועל דרך חוין (היינו כיורה שאנו לפי מה שהאמינו החסם מהלכת מתחת לרקיע) נאמר לשון סובב.

(4) ר"ל עם ה"א הידיעה כמו כמלת בהשמים, וע"י רד"ק.

(5) בכ"י יצער.

(6) בכ"י שער. ע"י למטה כ"ז מ"א.

אצל הלויני יאלמי, המשבול ובין שדרך הלוי תופס מדתי להחכי כמי שפירשתי. גם שאין לפרש זה האירך בניבה השער אחרי שאצל הלויני יאלמי מוכרי, ידע כי לא הזכיר לעולם המעלות אצל מדת השער לפי שאין עילון ממדתי אבל איתן דברים שהן ממדתי הזכיר לפי שבין בלם המדה מצטרפת לנו אמה וגם לא יתכן ניבה נ' אמה לפתח על רחב א' אמות, יניבה ס' אמה לניבה על כ' אמות באילים⁽¹⁾ בדברי רבני מ"ב: יאלמית סביב וגו', זה נתחדש בשל פנימית על של חיצונה שהיה להם 30 אילם בשני ראשי השערים, אחד כנגד אילם שער החיצונה להיות אילם כנגד אילם לני, וגם לצורך היה זה, כאשר יאמר בענין אחרין מדרך אילם השער [אשר בין] יביא [הנשיא] ילא יכנס אל השער, ובא הנשיא דרך אילם השער מחוץ יעמד על מזות השער (למטה מ"ב) החיצונה וכבא [הנשיא] יני (שם ה') למדת שיש אילם לשער החצר הפנימית מחוץ נגד אילם שער החצר החיצונה, ועוד יש אילם לשער הדרים הזה מכפנים, מעדות מקרא זה שאמר: ואלמית סביב יני, שעל כרחק זה סביב סביב מוקף מבית ומחוץ היא, שאם לצורך הרי כנגד חלל בלבד הן כ"ח אמות, י"ח של ג' חללי התאים י"ב דב' כתלים המפסיקים יהיא הדון לשער הצפון והקדים כפנים, כי למטה ישתני זה מזה ומשל החיצונה, ומבינין הן כנגד השערים מכפנים, בתלותן נגד התאים וחלל נגד חלל כמעשה אילם החיצונה, ימטה שהיה ארכן על פני רחב השער כ"ה תבין שרחב השער אך בחללי בלבד הוה כ"ה אמה, ורחב ה' אמה יורה עליו שארך זה חלל בלבד היא, יאילם הפנימי אינו ה' אמות רחב כאילם החיצונה, אלא ג' אמות בלבד כתלים מפו ומפו, מבינים כנגד התאים שכפנים: וכ' אמות אילם בלמין לפני בחצר, יבן לאילם החיצון, ובכך תבין מדת נ' אמה למשך ארכו: ואלמי, הן שאמרנו (כתוב ב"ט) והאוי יאילני יאלמי⁽²⁾, כי 31 שלפני פתח החיצון הוא אילם גמור, ישל צדדן הן אילם שסביב לשער שהן כאלמית: אל חצר החיצונה, הן בלם, ילכתפית השער היו פתחן לה יוסף יאמר למטה (כתוב ה"ח) שלשבות היו באלמי: ולשבה ופתחה באילים השערים וגו', הרי כל השער בחצר החיצונה נגד שער החיצונה, והיא שאמר למעלה בכל הענין (כתוב ב"ג): ישער לחצר הפנימי נגד השער [הצפון והקדים] וימד משער אל שער⁽³⁾, שאם לא היה בינה לחצר החיצונה כלים מה השמועני ביימד משער אל שער⁽³⁾, מה לי משער אל שער, מה לי משער אל החצר הפנימית, אבל ידאי זה לימדך ששני השערים בלמין לחצר החיצונה, ומשער אל שער הוה ק' אמה לבד ממשך השערים, וכך אימר: ישער היה לחצר הפנימית [162b] בחיצונה נגד השער הזה, שער נגד שער, וימד אך משער אל שער ק' אמה, ולכך נמשך לחוץ כדי

(1) נראה שצ"ל ונובה ס' אמה באילים ע"י רחב כ' אמות, ועי' פירוש רש"י לעיל

לכתוב י"ד.

(2) בכ"ז ואלמי ואלני.

(3) בכ"ז השער.

שלא לרחוק החצר בפנים, שאילו היה [שער] שלי בפנים כשער החיצונה או לא היה בין בליטת השער לכיתל הנורה לצפין ולדרום כי אם ה' אמות של אולם החיצון, והיה סתם על פני הכנייה, ועל פני רחב הנ' אמות ט"ו אמות מהן. גם לפני המזבח למזרח היה רוחק החצר ואין זה נני והרי הצפון והמזרח צריכין להיות פנויין לצורך הקרבה ושחיטה וצרכיהן, אבל עכשיו תהיינה (1) בליטת השער לחוץ, לעמת לשכות הצפון שכוללת לחצר החיצונה לכתף השער במערב, כנגד בליטת לשכות הרצפה התחתונה לכתף שער החיצונה, לשכות כנגד לשכות, ישער כנגד שער, ודבר נני הוא מאוד: ותמרים אל איליו. שאע"פ שהן באלמו לא בלטי נוייהן, גם באילים פנימיים מדבר: ומעלות שמנה מעליו, חוץ בחצר החיצונה ועליו מוסב. ומדת המעלות מובלעת בק' אמה שמשער לשער. ואף למספרם לא הוצרך כאן יבחצר החיצונה. אלא לפי שנשתנו של חיצונה משל פנימית כאן ו' וכאן ח'. ומקרא זה לא במדת מדבר אלא במלאכת השער יחידישין 32 שנתחדשו בו, לבך לא דקדק לתפוס המעלות הראשונה (2): ויביאנו אל החצר הפנימי. ממש לתוך החצר, אבל בראשונה לא נכנס אלא לתוך השער (3). ומה שאמר שם אל חצר (4) הפנימי לפי שהיא תחילת ביאתו אליה הזכירה להציא מן החיצונה, ולפי שלא ממש נכנס לתוכה אלא בשער פירש בו בשער הדרים, לימר היאך [הביאו] אל החצר הפנימית, כשער הדרום שלי ולא לתוכה. ואחר מדת שער הדרומי הנה נכנס לחצר עצמה לתוכה יהלך לו דרך תוכה אל הקדים. וראה בעיניך שאינו מוכיר כאן בשער אלא אל החצר עצמה מדר לו שער הקדים, מאילם הפנימי לאילם החיצון מפנים לחוץ. והרי הוא לפני השער מחוץ. הלך לו דרך השער חוץ מקף והלך 35 אל שער הצפון, בא לי לפניו מחוץ, לבך נאמר בו: ויביאנו אל שער הצפון, ולא נזכר בו חצר כלל. מדרו מחוץ לפנים, מאולם חיצון לאילם פנימי. ואח"כ מניד לך מעשה הלשכה ופתחה שבאילים השערים בהצר החיצונה. יאחריהם מעשה השלחנות שבאולם בפנים מחוץ לפנים, כדרך מדתו מחוץ לפנים, ומהן ללשכות שרים שלפנים מהם, עד בואי אל האילם וההיכל. כן דרך הלוכי מתחילתו משער הראשון של חצר הפנימית עד 37 בואו להיכל. ואילו לחצר החיצונה. מכאן שאילו הצודין סביב לשער מחוץ הן הן אלטיי שנזכרו בכל הענין (5). ולפי שהן כאלמות בפני התאים קרא 38 אותן כן: ולשכה ופתחה באילים השערים. באילים של שערים המקיפין

(1) בכ"י תתיו, וע"י רש"י ורד"ק.

(2) בכ"י הראשונה. ונראה שכוונת המחבר הוא לומר כי לא דקדק הנביא מה להזכיר את המעלות לפני האילמים והתימורים כמו למשל בכתוב כ"ו.

(3) כנגד המסופר בכתוב כ"ח כי שם נאמר: ויביאנו אל חצר הפנימי בשער הדרום.

(4) בכ"י החצר.

(5) כי למשל בכתוב ה"א ול"ד נאמר: ואילמיו אל חצר (או לחצר) החיצונה, הרי שאילו הם אילמיו.

- איתן מחוץ. והיתה הלשכה מרוקת חלה התא יחאל שכנגדי. יפתחה פתח כאל מחוץ לשער לחצר החיצונה, ימביא בעין פשפש פתח בקיר החצר אל כתף השער לאותה הלשכה. ימה שלא אמר כאן התא לפני שאלי אמר (יפתחה בתאי השערים היותר אינה לחלל השער בפנים הוא פתחה. והחת העילה בחלל השער היתה. והרי השער דחוק ומליבדך, ידרגל נמעת בו, לכך אמר לשון זה. יעבשני הרחתי במבוא דרך חצר החיצונה: שם ירחי, ששם ירחי. וכאלם השער, שבתוך חצר הפנימית בחלל האולם. שנים 39 שלחנית מפי, למרחו סמוכים לביתל מרחו מכפנים. ישנים, למערב בענין זה: לשחוט אליהם, סמוך להם: יאל הכתף, של אולם מחיצה לבתלי: 40 העילה. למבוא העילה לפתח השער של צפון בצדו. כי היה שם מבוא בכתף השער פשפש קטן בחיכות החצר בצד השער. והוא נזכר למטה בענין אחרון (מ"י י"ט): יביאני במבוא אשר על (') כתף השער אל הלשכות [י"ג] הפינות צפונה זה לפי תרגומי ('). יע"א דרך היה ע"ה לחצר הפנימי סמוך לביתל משער הקדים עד שער הצפון, והנכנס בחצר הפנימית דרך פני הבית במזרחו ימביא עילתו וחסאתו [163a] יאשמי, פינה לו לימיני, לצד ביתל החצר יעורה לו לשער הצפון, ולמזרח השער והאולם הוא בא ראשון ישם הוא מיצא איתן שלחנית, וכתף האולם מחוץ. והרי שער הצפון גבוה משל קדים לכך אמר העילה: ואל הכתף האחרת אשר לאולם השער. מחוץ כנגד איתו מבוא למערב האולם. שנים שלחנית, והבא דרך אותו מבוא על איתן שלחנית ישחט, וכן הם נזהגין ד' שלחנית שבתוך האולם: 41 [הבא] דרך סף המזרחי של שער ישחט על שלחנית מזרחיים שמיצא ראשון, יכן הבא דרך סף המערבי שיהט על המערביים שמיצא ראשון, הרי ד' שלחנות ספה וד' שלחנות ספה בכתף השער, שאף איתן שבתוך האולם לבתפית השער היו, לפי שהאולם נמשך כ' אמות למזרח ולמערב מכנגד חלל פתח השער מבחוץ כנגד מה שהתאים נמשכין מכפנים: יארבעה 42 שלחנית, קטנים היו שם. לעילה, והיא הדין לחסאת יאשם והראשונה הפס הו, אכני נזית אמה יתני אורך, יכן הרחב: יגובה אמה אחת, אבל לשלחנית הגדולים שלמעלה לא היוצרך להגיד מדתם. כי מקומם יניד עליהם אמתים יחצי לכל אחד, שהרי כ' היו לביתל האולם המזרחי סמוכין לח' אמתיו, וכן למערב: אליהם. לאיתן שלחנית הגבוהים של שחיטה היו אילו הקטנים: ייניחי, וכדי שיניחי את הכלים אשר ישחבו את העילה [בם] (').

(1) בכ"י שאמר.

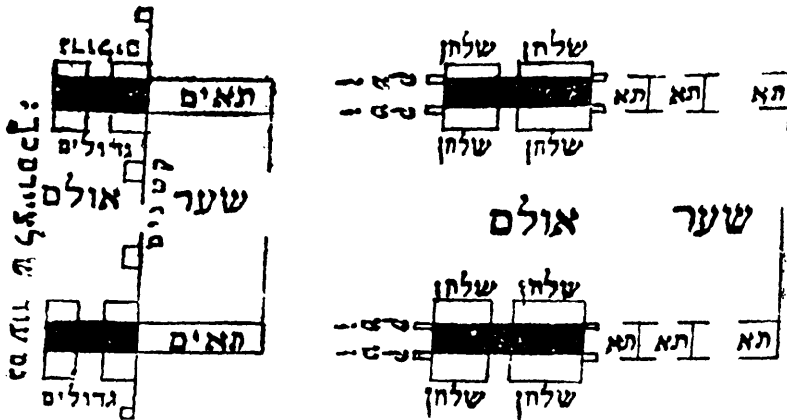
(2) בכ"י א"י.

(3) התרגום מתרגם פה: הסקנא במעלנא דתלע צפונא, היינו רמבוא (וכן יתרגם הה"ן מ"ו יש מבוא ק"י סרגנא, וע"י גם תרגום לשופטים מ"ו ו' ש"ס).

(4) סהכרו מספור באופן זה הסלה אליהם ספה שלפניה. היינו: ובא"ם השער היו שנים שלחנות גדולים מפי וכו' השחוט אליהם ל"ו סמוך להם העורה והמאת והאשם [כו'] ואליהם ד' שלחנות קטנים מאבני נזית כדו להניח עליהם את הכלים אשר ישחבו כם את העורה והיה את החסאת והאשם, ומירוש כזה הסתנגד יהשמיים מוכיר גם ר' משה

יחזקאל מ

ונראה שאיל"ד קמנים היו שנים בעד עיני כותל מזרחי של אולם אל פני עיבי האחד משוך אצל איתן ב' שולחנות גדולים שמחוצה לכתף האולם. והשני משוך אצל אותן ב' שולחנות שבחלל האולם לכתפות פנים כן למזרחי כן למערב:

43 יהשפתים טפח אחד מוכנים לבית ¹ סביב סביב. אינו יכול להוציא ממשמע לשון נבלות סביב השלחן ימקים פנוי, לשון אם תשכבון בין שפתים (תהלים ס"ח י"ד) והיא מסגרת האמורה בשולחן המשכן, שאף היא כתיב בה מסגרת טפח סביב (שמות כ"ה כ"ה) נבונה סביבותיו ורחבה טפח ². מוכנים, מוסדים אל קצות השלחן. לבית לקיבול, כמו שמפורש: יאל השלחנות בשך קרבן. לעת ניתוח והדחה אחר שהדיחיה. מוכנים ³, כמו את הכיור ואת כנו (שמות ל"ה ט"ז). ואונקלוס אין לפרש באן ⁴. שאין כל המקראות הללו מדברים אלא בכנינים ומדות ותשמישיות. יאף השלחנות קבועי בנין 44 היו. הרג מנה לך לשכה ופתחה ושלחנות בשער עצמו: ומחוצה לשער הפנימי לשכות שרים. משוררים, ולא ליום המה אלא כהנים כאשר יפרש למטה ⁵. באיזה מקום חוץ לשער לא חוץ לחצר אלא בחצר הפנימי. ולאיוה

כן ששת בשם יש אומרים. ואולם רב המפרשים מסמיכים אליהם למלת ויניתו שלאחריה ואמרים כי הוי"ו נוספת, עי' רד"ק ופי' ר"ם כן ששת הנ"ל.

¹ במקרא כתוב בבית, אטנם ספירושו הלאה: "בבית, לקיבול" נראה שמתבררנו גם באמת בבית.

² לפי הפירוש הזה שלא נמצא אצל שום מפרש זולתו יש קישור בין שפתים ושפה, ובאמת נורסים כל המתרגמים היונים (היינו עקילס וסומכוס ותיאודוטיון) ואף הסורי והרומי: ושפתם. עי' בתנ"ך הוצאת Kittel.

³ מכאן ואילך נראה כמין הוספה מתוך הגליון, שאין זה דרך מתכינו לחזור לכאור הדברים שכבר נתפרשו.

⁴ הוא פירוש התרגום ורז"ל, עי' רש"י ורד"ק.

⁵ עי' פירושו למטה לכתוב מ"ה, ובאמת לא נזכרו כלל לשכות ליום ביחזקאל

מקום בחצר לא לפני משיכות לצד דרום, אלא בחצר הפנימי אשר אל כתף שער הצפון. כלומר לאתי מקום פני שבחצר אשר אל כתף השער ולא לפניו שלפניו, שאין לדחיק את החצר לפני רחב הכ' אמה שיפרש למטה, יהיו אתה רואה שהכתוב מקפיד שלא לדחיק את החצר לפני הבניה ורחב הכ' אמה. שהרי זו הלשכה לשימר משמרת הבית הוא, כאשר יגיד למטה, ומן הרין היה לקרבה כמי שיכול יותר יהנה הרחיקה ממני שלא לדחיק את החצר. ומיכן תבין למשך השער שמתעם זה יצא לחצר החיצונה אף היא: ופניהם דרך הדרום. כלפי הדרום שיה' (1). כלומר לשל כתף שער הקדום הכתף הצפונית הקרובה לכאן. שאף שם היו לשכות כאשר ייבוח למטה בבואיה: פני דרך הצפון. אל פני פתח אהל מועד אל פתח הצפון. כלומר אל פני דרך הצפון של כתף השער, שאיתן לשכות היו פתוחות לצפון, כאשר ייבוח למטה. והרי כשהוא אומר כתף, כאילו אומר לשכות כתף השער אחרו שהזכיר לשכות במקרא בכתף אחת, ולכך מזה יש במקרא הרבה שמוכר בתי המקום ומישיבותיו בשם מקומם וירושלים יבויצא בהן: ואחר אל כתף שער הקדים, מראה מקום היא לך, שלא לכתף המערבית היא אלא לכתף המזרחית כי לכתף המערבית היתה לשכת הבניה כאשר יגיד למטה: ידבר אלי. וציוני [163b] לאמר: זה הלשכה, קיבין 45 לשכות. אשר פניה יפתחה דרך הדרום, לצד הבית. לכהנים, שהן שימרים משמרת הבית לכל עבודתו ולכל אשר יעשה כי יאנים עיבדים עבודת הקרבן אלא עבדות ליים יעברו להיות משרדים כאשר מגיד כאן ושיערים ישימרי הבית כאשר יגיד בענין אחרון, הם כהנים שאינן מורע צדוק הכהן, ילעתיד יפסלו מעבודת קרבן, אך משרדים ושיערים והיו כלוים לפי שחמסי תורתו ינעשו בומרים לע"ז, יתעו בתעית בני ישראל ורחקו מעל הקב"ה גם המקום ירחיקם, יכן היא אומר בענין למטה (מ"ד ו'—א'). יכן היא אומר בהישע (ד' י') כי אתה הדעת מאסת ואמאסך (2) מכהן לי. יעליהם אומר במלאכי (א' ו'): לכם הכהנים כיוו שמי יג' ואומר (שם ב' י"ב): יכרת יי לאיש אשר יעשנה וגי'. ואומר (שם ג' ג'): יישב מצרף ומטהר כסף ויחר את בני לוי וזקק איתם יג' והסגים הניתרים יהיו נדחים מכהנתם, יבכל זה הספר ייבוח בן למטה: והלשכה אשר פניה דרך הצפון. 46 היא איתה אשר אל כתף שער הקדים יהיא סמיכה למזבח שבשייצא מפתחיה פינה לי למערב אל המזבח: לכהנים שמרי משמרת המזבח (יג') המה בני צדוק הקרבים. שיהיו קרבים או, מבלל שהשאר שמנה למעלה ותרחקו:

(וכשביד זה גורסום השבעים כאן לשכות שתיים). ונפלא הדבר שמהברנו כבר הרגיש בדבר שעמדו עליו רק החוקרים החדשים, היינו כי הכהנים שיא היו מבני צדוק נפסלו מעבודתם וירדו סמעתם והיו רק משרדים ושיערים. ואמנם התרגום וכל המפרשים יפרשו פה שרים משרדים לויים.

(1) ע"ג נב מרת שמה כתוב בב"י עוד מזה שגאא כאלו הוא. אחריו, אבל קשה

קיבין פה בוגת המחבר.

(2) בב"י וימאסך.

יחזקאל ב

יגמרה מלאכת השערים. נתחיל מלאכת החצר הפנימית וכניניה ימדוניה;
 47 מרבעת. חליקה לרבעים לכל רבע ק' על ק' אמה, כאן לפני הכית. וכן
 אומר: יימד את החצר במקום שהיה עומד שם, בין שער הקדים לשער
 הצפון אל כתף שער הקדים, שעומד שם בצפון החצר, אך ק' אמה ורחב
 ק' אמה. לארבעת רבעיה היתה מרת זו לכל רבע ורבע, ממזרח למערב
 ומצפון לדרום. והנה החצר עכשיו לפני הבית מאתים על מאתים אמה.
 והרי כמה תשמישים היו בה. ושני סדרי לשכית מנגד ההיכל ולמזרח והמזבח
 ומעלתיו, ואין זה דבר גדול, והרי הכתיב מעיד למטה בענין (מ"א י"ג—
 ט"ו) שההיכל יהגורה ק' אמה מלפני ומלאחריו. וגם מעיד שרחב כ' אמה
 חצר פניו היה טקיף את ההיכל סביב מצפון ומדרום. ואם מלפניו לא היתה
 החצר ק' אמה, מהיבין בא איתי רחב כ' אמות לצדדן, יעוד מהיבין יעבר
 אדם לאותן כ' אמה כשבא מן המזרח, הלא ההיכל סוגר הכל. ויחקים
 אחרים ויגמנומין הרבה יש בדבר זה מאד בכל הענין, שאין הדעת סובלתו,
 אחר פשוטן של מקראית. אבל כשנאמר שמאתים על מאתים היא, נצא
 למרחב כי תוציא הק' אמות אמצעיות לרחב ההיכל יהגורה, ונתרו עכשיו
 לצדדן כ' אמה לצפון ונ' אמה לדרום, שבתן איתן כ' אמה רחב, והבניה
 אל פני הגזרה בנותרות כאשר נפרש למטה בענין: ואל תשובנו ממרבע
 הכתיב בתרומת הקידוש למטה (מ"ה ב') שהרי שם כתוב סביב, ומגיד לך
 שאיתי מריבע בארבעת רבעי היקפי מדבר, ולא רבעי תיבוי. ומכל מקום
 אף הוא ד' רבעים מתפרש כזה. אבל רביע פתרינו בא לומר, שאין ארכו
 יותר על רחבו כשאר דברים אלא הארך והרחב קצב אחד ומדה אחת
 לשניהם. ואעידה לי עדים נאמנים. החשן ומזבח הזהב (י), ומעתה שים
 לבך כשאתה מגיע אצל המזבח למטה (מ"ג ט"ז), שהוצרך הכתיב לפרש
 בו אל ארבע רבעיי בהראל ובעזרית, כי לא אמר מרובע אלא רבוע,
 ארכו כרחבו במדה. ומעתה מריבעת, כמו: החוט המשולש (קהלת
 ד' י"ב) חליק לשלש חוטיין. וכן וחמש את ארין מצרים (בראשית מ"א ל"ד)
 לה' מחלקית, כמו: לפרעה לחימש (שם מ"ז כ"י) [שהיא חמישית לפרעה]
 יארבע מידית לעם, בשני הרעב (י). כן בו' שני השבע החומש לעם יד'
 48 הידות לפקדון לארין: וימד אל אלם. כמו איל בויזד קיבין אילום. חמש
 אמות מפה ונ' לחלל השער. משך בליטת האילום לחצר מן המזרח
 למערב, וכן כל מדה האמורה באילום מדת משך הוא. ושל אלמי החצרות
 יוכיחי עליהם. ועוד שכאן במדודת ההיכל והאילום במדת משך הוא עסוק,
 ונראה שלא פתח הכתיב במדת רחב תחלה אלא כמשך שכן דרך הכתיבים.
 ועוד כי בלעדיו אילו ה' אמות לא תמצא ק' אמות לארך ההיכל כעדות הכתיב,
 ומפיו ימפו לרחב חלל [164a] השער הוא כמו שפירשתי: ורחב השער. היה
 בין האילום יתר על חלל האילום אשר לפניו הימנו שלש אמות יתר עליו

(י) עי' שמות כ"ה ט"ז, ג' ב'.

(י) עי' בראשית מ"ז ב"ד. והנה מדברי מחברנו פה על דבר ההבדל שבין מרובע
 ורובע נראה איך השתדל להדור העוסק הישון ולמצא בה הכתובים דקים.

מפי, ושלש מפי לחלל האילים שהיא כ"י אמה, נמצא עיבי האילים ג' אמות כנגד עיבי הכיתל עיבי החיצון לצפון ולדרום, ולא חצי עיבו של צד חלל האילים, כי אותו החצי הן הן אמות של בין האילים שהשער עירף על חלל האילים, ולא גילה לך הכתיב מדה עיבו. אבל ממה שמדת חללי כ"י אמה בשל היכל, אף כיתלו מכיין כנגד כותל י' אמות, אי אם היה כותל האילים ה' אמות כדברי רביתנו (ל"א), והיו האילים ב' אמות רחב כנגד ב' אמותי החיצוניות. והנ' נתתי לצד חלל האילים אל עירף השער מפי ימפי, והמקרא מוכרע לך, הכריעהו למה שהוא נאה ונראה יותר. נמצא רחב חלל שער האילים כ"י אמה, יאחרי שאמר לך מפי ימפי לחלל האילים צדך לפי שך חלל האילים במה שתדע חלל שער במה, והוא שאמר במקרא של אחריו: ארך האלם עשרים אמה, ארך האילם המדה היתרה 49 עשרים אמה. מצפון לדרום כנגד רחב ההיכל ירחב ממזרח למערב המדה הקצרה י"א אמה עד אילי ההיכל: ובמעלות אשר יעלי אלי. במעלות היה הדרך אשר יעלי אלי אל האילם², יתגיד לך שאף כאן היו מעלות כאשר למבואי החצרות. אך מספר המעלות לא התגיד לך כאן, וישמא לפי שמרובות הן מפני גובה החר שבניה מאד במקום הבית כדכתיב (ישעיה ב' ב'): בראש ההרים ינשא מגבעות: ועמודים אל האילים ינו' לחלל השער, אחר לכל איל:

כ"א.

ישש אמות רחב מפי, לפני כיתל ההיכל למזרחו. ישש אמות רחב מפי, למערבן של אילים חללי הית: רחב האהל. של אהל, אילי האהל, שאף כפת פתח ההיכל אילים וכיפין הוא לפני כננה יהיא מדת רחב כותל ההיכל¹). והתכור שבשש אמות אחרונות ילשין רחב האהל מוכיח כפירוש זה. היא מיסב אלא על רחב האהל²). וכך אימר י' אמות מפי היה רחב האילים י' אמות מפי היה רחב [אילי] האהל, ילדבר זה אתה צריך מאד למצוא מדה ארך ההיכל לך אמה. ילענין אחד עם כיתל ההיכל חימה אחת. יעכשו מדתנו שיה שאף כאן מנה רחב הפתח ממזרח למערב למדת הכיתל שצריך למדיד כאשר עשה בחצרות, אבל באולם שהוא כמין אבסדרא פרוץ במלואי לחצר שאין כיתל לפני לא מנה רחב פתחו ממזרח למערב, אך אילי השער בלבד במשך ה' אמות שהן בעין משקף ימוזיות על ידו ג' אמות עירף ההיכל שעירף השער על חלל האילם. והנה האילם כמזרח למערב י"א אמות בחללי עד אילי פתח ההיכל שלפניו לפניו. ומכחיון הוא ממזרח למערב י"א אמות לבד ממשך השער ה' אמות של אילים שלפניו, ולפי שפתח ההיכל צריך נני גדיל יותר כפתחו החצרות לפי שהוא עיקר

¹ ע"י מדות פ"ד מ"ו (הובא ברש"י): כותל האולם השש והאולם אחר עשר.

² בכ"י האילים.

³ ע"י רד"ק.

⁴ פה חסרים כנראה איות דברים.

הבנין ינראה לעין ובגובה מכולם. ועוד שאין ניי האולם ניכר כל כך מניין הפתח שהרי מופלג הוא מאד מיכן ומיכן ממוזות הפתח ה' אמית ונראה יוצא מבתלי ההיכל צפין ידרום, הוצרך לעשות אילים לפתח ואע"פ שיש אולם מה 2 שאין כן לחצרות: ורחב הפתח ונ'. מצפין לדרום בין שתי דלתותיו ילמטה בענין יפרש דלתותיו ומעשיהן: ומראיהן: וכתפית הפתח ונ'. לפתח הקיר הנשאר ממוזות הפתח ולצפין יבין לדרום. הרי רחב חלל ההיכל כ' אמית כמו שמפרש והילך. ומדות מזבח הפנימי לא הגיר כי רדף היא אל מדת ארכו ורחבו של היכל: וימד ארכו. א'פ'ק'שנרד', אחר מדת האילים יהפתח [מדד] מדת חללו שהכל ממדת הק' אמה של היכל הן מדת אחת. וכן כל יימד שבאן 3 עד הצלעות: ובא לפנימה, לחדר הפנימה: איל הפתח, קיבוץ אילים: שתיים אמית, לנוי: והפתח שש אמית. במשך ממורה למערב כי בכך היא עסוק ולא כגובה שלא מנה גובה בשל היכל, ועוד שאם כן היה רחבו: יתר על גבהו אמה, ומנינה היא'. ומפתחי החצרות אתה למד גובה לפתח ההיכל אחרי שלא גילהו הכתוב. ולעילם ו' אמית חללו הן רחב 4 הכותל, ואין אמה טרקסין בכתיבים: אל פני ההיכל, על פני רחבו: ויאמר 5 אלי, וצוני: זה קדש ונ', זה יהיה': וימד קיר הבית, למערב. ו' אמית, רחב: ורחב הצלע. פתרונו ורחב קיר של צלע, לשבות שהיו בצלעות הבית מצפון ומדרום וממערב ד' אמית: סביב לבית סביב. [164a] כלומר סביב סביב מקיף את הבית לנו' רוחותיו. יאין לפרש רחב הצלע לשבת הצלע עצמה בחללה שא"כ לא תמצא רחב הגזרה והכניה פאת דרך הים ממזרח למערב ק' אמה בעדות הכתיבים למטה בענין'. שבכך הגידו לך מדת חלל הגזרה והכניה שבבנין כאשר יגיד אף של גזרת הצפין יתדרים יבניויהן מדת חללן ממדת רחבן. יתרו זה מתפרש בשיטת רחב האהל (לעיל בתיב א') ובשיטת אחד אל כתף שער הקדים (לעיל מ' מר). שאחר שהזכיר אילים במקרא אמר רחב האהל כמו שאמר אילים של אהל. ואחר שהזכיר לשבות בראש המקרא, כמו שאמר אל לשבית של כתף. אף באן אחר שהזכיר קיר בראש המקרא, כמו שאמר קיר של צלע'. ודאי [כיון]

(1) et permesura, ע"י לעיל לכתוב מ' מ'.

(2) בכ"י רחבן.

(3) זה סכוון כנגד פירושו רש"י שפירש: "אינו יכול לפרשו א"א ריבנה".

(4) אורו כונתו שאמר לו המלאך כי זה יהיה קדש הקדשים אך כשיכנה ביהמ"ק שאם לא כן איך נכנס לתוכו. וע"י בפירושו ר"ח (מגד' הננאל 48) שפירש בשביל זה כי ובא מוסב רק על המלאך לכדו.

(5) ע"י פירושו למטה לכתוב י"ב.

(6) ר"י כי אחרי אשר נזכרה המדה קיר בראש הכתוב לכן איך צורך לשנותה עוד הפעם והיא מוסבה גם על מלת הרחב, כמו שבכתוב א' מוסבת מלת האילים על מלת רחב שנוכרה אחר זה ובמ' מ"ד מוסבת מלת לשבות שבראש הכתוב על מלת כתף שבאה אחר זה. וזה כ"ל חדש שחדש מחברנו בפירושו המקרא. ועם זה סכוון פירושו כנגד רש"י שפירש כי חלל התא היה ד' אמית.

לכותל זה כרחב ד' שהרי מהביר היא למטה ליסוד ההיכל יכפות המזבח מאחדים איתי לכותל ההיכל, כמו שנפרש למטה, ואף שבנינים הללו קמנים בחללן¹): הצלע, קבוצות צלעות כמו שיוכיח מקרא של אחריו: 'הצלעות. לשכית שבצלע הבית כן מעשיהן לסביבותיו: צלע אל צלע. 6 שמדר עכשיו ראשון היא צלע אמצעית שבמערב ועולה אל צלע שלמעלה הימנה דרך מסכה: ל"ג פעמים היתה נוקעת ועולה במסיבתה בסיבוב למעלה חזרות ומתהפכת בעליות מסכתה מקור אשר לבית לצלעות במזרח לצד ההיכל לצפון, ומצפון למערב, וממערב לדרום, יבאות וחזרות צלעות מסיבתה בפעם חמישית בעליות סיבוב חמישי מדרום למזרח לקור אשר לבית לצלעות לפניו, לצלעות לצד הבית, למקום שהתחיל סיבוב עליותן הימנו. היא אשר רחב ד' אמות. וחזרות עיד חלילה עד ח' פעמים לקור המזרחי הוה בשלש ושלשים פעמים סיבובה כבראשונה. וסביב האחרון שהזרות המסיבה חלילה בפעם ל"ג עולה המסיבה לגג ההיכל דרך כותלו. ואין שם אלא ל"ב צלעות זו על גב זו בכל ל"ג פעמים סיבובה: סביב סביב. כלומר סביב ב' עולה ל"ג פעמים בסיבוב וע"ז כך באית בקור אשר לבית לצלעות. ופירש לך בזה סביב סביב הילוך סיבוב הצלע למעלה ע"ז מסיבה: להיות אחוים. מוסב על בקור אשר לבית לצלעות. ומפרש מה סיבוי של קור אשר לבית לצלעות ולמטה היה עשוי, להיות אחוים כל בניני הצלעות בי באיתי הקור. ולא יהיו אחוים בקור הבית עצמי כלל, יאפילו באיתן של שלמה²) שהרי מפרש לך שקור בפני עצמו היה עשוי לבך מפרש מקור ההיכל לעצמו. והפרש זה שבין כותל זה לשל בית ופרש למטה (בתוב י"א) שהוא ה' אמות, יהיא המיכח שהצלעות פתוחות אליו: 'החבה ונסכה. שים לבך לתהליכות מקראית הללו כי צלע שמנה ראשונה 7 עד עכשיו בנוכה צלעות מסכתה היא הצלע שבנגד אמצע הקור, שהרי כל מדרת משך ההיכל ממזרח למערב נמדדו דרך הילוכי באמצע רחבו שהיה מכוון הילוך וממדד נגד הפתחים. אף קור ההיכל באמצעי מ"ד. אף רחב קור הצלע ד' אמות באמצעו מדרו כנגדו. ופגע בצלע האמצעית שבמערב ומדרה ראשונה עם גיבה צלעותיה, ועליה סיפר עד עכשיו. יעכשיו אומר לך שרחבה ופשטה הצלע הוה האמצעית המערבית דרך צדדיה לצפון ולדרום לצלעות צדדיה דרך פתחים. לצפון עד כנגד קרן מערבית צפונית של היכל. ולדרום עד כנגד קרן מערבית דרומית, כי כאשר באית צלעות מסכתה לקור אשר לבית לצלעות דרך פתחים ח' פעמים כל"ג פעמי סכתה כן חזרות חלילה אף לצדדיה דרך פתחים במסכות הצדדין ח' פעמים כל"ג פעמי סכתה, ידרך פתחים רחבה ופשטה לה עד פנות ההיכל המערביות ומן הפנות נסכה לה כזאת לצפון [165a] ההיכל ולדרימו עד מזרחי שיה על פני האולם, והיא לשון ונסכה כמי נסב הגיבול וכמדבר ל"ד ה') שאין ניפל אלא בקרן זיית: למעלה למעלה. רחבה

¹ בכ"י בחזון.

² ע"ז מ כוס א' ו' ד', וע"ז רש"י ורד"ק.

הבנין ונראה לעין ובגובה מכולם. ועוד שאין נוי האולם ניכר כל כך מנויי הפתח שהרי מופלג הוא מאד מיכן ומיכן ממוזות הפתח ה' אמות ונראה יוצא מבתלי ההיכל צפין ודרום, הוצרך לעשות אילים לפתח ואע"פ שיש אולם סה 2 שאין כן לחצרות: ורחב הפתח ונו', מצפין לדרום בין שתי דלתותיי ולמטה בענין יפרש דלתותיו ומעשיהן ומראיהן: וכתפית הפתח ונו', לפתח הקיר הנשאר ממוזות הפתח ולצפין יבן לדרום. הרי רחב חלל ההיכל כ' אמות כמו שמפרש והילך. ומדות מזבח הפנימי לא הגיד כי רדוף הוא אל מדת ארכו ורחבו של היכל: וימד ארכו. א"פ ק'שנרד¹), אחר מדת האילים והפתח [מדר] מדת חללו שהכל ממדת הק' אמה של היכל הן מדה אחת. וכן כל וימד שכאן 3 עד הצלעות: ובא לפנימה, לחדר הפנימה: איל הפתח, קיבוין אילים: שתיים אמות, לנוי: והפתח ישש אמות. במשך ממורה למערב כי בכך היא עמוק ולא בגובה שלא מנה גובה בשל היכל, ועוד שאם כן היה רחבו² יתר על נבחו אמה, ומנינה היא³). ומפתחי החצרות אתה למד גובה לפתח ההיכל אחרי שלא גילהו הכתוב, ולעילם ו' אמות הללו הן רחב 4 הכותל, ואין אמה טרקסין בכתובים: אל פני ההיכל, על פני רחבו: ויאמר 5 אלי, וצוני: זה קדש ונו', זה יהיה⁴): וימד קיר הבית, למערב. ו' אמות, רחב: ורחב הצלע. פתרונו ורחב קיר של צלע, לשכות שהיו בצלעות הבית מצפון ומדרום וממערב ד' אמות: סביב לבית סביב. [164a] בלימד סביב סביב מקיף את הבית לג' רוחותיו. ואין לפרש רחב הצלע לשכת הצלע עצמה כחללה שא"כ לא תמצא רחב הגזרה והבניה פאת דרך הים ממורה למערב ק' אמה בעדות הכתובים למטה בענין⁵). שבכך הגידו לך מדת חלל הגזרה והבניה שבבנין כאשר יגידו אף של גזרת הצפין והדרום ובניותיהן מדת חללן ממדת רחבן. והרי זה מתפרש בשיטת רחב האהל (לעיל כתוב א') ובשיטת אחד אל כתף שער הקדים (לעיל מ' מיד). שאחר שהזכיר אילים במקרא אמר רחב האהל כמו שאימר אילים של אהל, ואחר שהזכיר לשכות בראש המקרא, כמו שאימר אל לשכות של כתף, אף כאן אחר שהזכיר קיר בראש המקרא, כמו שאומר קיר של צלע⁶). ודאי [כיון]

¹ et permesura, עי' לעיל לכתוב מ' ט'.

² ככ"י רחבן.

³ זה מכון כנגד פירוש רש"י שפירש: "אינו יכול לפרשו אלא הנבחה".

⁴ אורי כונתו שאמר לו המלאך כי זה יהיה קדש הקדשים אך כשיבנה ביהמ"ק

שם לא כן איך נכנס לתוכו. ועי' בפירוש ר"ח (מגדל הנגאל 48) שפירש בשביל זה כי ובא מוסב רק על המלאך לבדו.

⁵ עי' פירושו למטה לכתוב י"ב.

⁶ ר"ל כי אחרי אשר נזכרה המדה קיר בראש הכתוב לכן איך צורך לשנותה עוד הפעם והיא מוסבה גם על מלת הרחב, כמו שבכתוב א' מוסבת מלת האילים על מלת רחב שזכרה אחר זה ובמ' מ"ד מוסבת מלת לשכות שבראש הכתוב על מלת כתף שבאה אחר זה. וזה כ"ל חדש שחדש מתברנו בפירוש המקרא. ועם זה מכון פירושו כנגד רש"י שפירש כי חלל המא היה ד' אמות.

לכיתול זה כרחב ד' שהרי מחביר היא למטה ליסוד ההיכל יכפות המזבח מאחדים איתי לכיתול ההיכל, כמו שנפרש למטה, ואף שבנינים הללו קטנים בחללן (1): הצלע, קבוצות צלעות כמו שיוכיח מקרא של אחריו: יחצלעות. לשכית שבצלע הבית כן מעשיהן לסביבותיו: צלע אל צלע. 6 שמדרד עכשיו ראשון היא צלע אמצעית שבמערב עולה אל צלע שלמעלה הימנה דרך מסכה: ל"ג פעמים היתה בוקעת ועולה במסיכתה בסיבוב למעלה חוזרת ומתהפכת בעליות מסכתה מקיר אשר לבית לצלעות במורח לצד ההיכל לצפון, ומצפון למערב, וממערב לדרום, יבאות וחוזרות צלעות מסיכתה בפעם חמישית בעליות סיבוב מדרום למורח לקיר אשר לבית לצלעות לפניו, לצלעות לצד הבית, למקום שהתחיל סיבוב עליותן הימנו. היא אשר רחב ד' אמות. וחוזרות עוד חלילה עד ח' פעמים לקיר המזרחי הוה בשלש ושלשים פעמים סיבובה כבראשונה. וסביב האחרון יחוזרת המסיבה חלילה בפעם ל"ג עולה המסיבה לגג ההיכל דרך כותלו. ואין שם אלא ל"ב צלעות זו על גב זו בכל ל"ג פעמים סיבובה: סביב סביב. כלומר סביב בני עולה ל"ג פעמים בסיבוב וע"י כך באית בקיר אשר לבית לצלעות. ופרש לך בזה סביב סביב הילוך סיבוב הצלע למעלה ע"י מסיבה: להיות אחוים. מוסב על בקיר אשר לבית לצלעות. ומפרש מה סיבוי של קיר אשר לבית לצלעות ולמה היה עשוי, להיות אחוים כל בנינו הצלעות בני באותי הקיר. ולא יהיו אחוים בקיר הבית עצמו כלל, ואפילו באיתן של שלמה (2) שהרי מפרש לך שקיר בפני עצמו היה עשוי לכך מופרש מקיר ההיכל לעצמו. והפרש זה שבין כותל זה לשל בית יפרש למטה (כתוב י"א) שהוא ה' אמות, והוא המיבנה שהצלעות פתוחות אליו: ירחבה ונסכה. שים לבך לתהליכות מקראות הללו כי צלע שמנה ראשונה 7 עד עכשיו בנוכה צלעות מסכתה היא הצלע שבנגד אמצע הקיר, שהרי כל מדות משך ההיכל ממורח למערב נמדרו דרך היליבו באמצע רחבו שהיה מכנין הולך וממדר נגד הפתחים. אף קיר ההיכל באמצע פ"ד. אף רחב קיר הצלע ד' אמות באמצעו מדרו כנגדו. ופגע בצלע האמצעית שבמערב ומדרה ראשונה עם גיבה צלעותיה, ועליה סיפר עד עכשיו. יעכשיו אומר לך שרחבה ופשטה הצלע הזו האמצעית המערבית דרך צדדיה לצפון ולדרום לצלעות צדדיה דרך פתחים. לצפון עד כנגד קרן מערבית צפונית של היכל. ולדרום עד כנגד קרן מערבית דרומית, כי כאשר באית צלעות מסכתה לקיר אשר לבית לצלעות דרך פתחים ח' פעמים כל"ג פעמי סבתה כן חוזרות חלילה אף לצדדיה דרך פתחים במסכות הצדדין ח' פעמים כל"ג פעמי סבתה, ודרך פתחים רחבה ופשטה לה עד פנות ההיכל המערביות ומן הפנות נסכה לה כזאת לצפון [165a] ההיכל ולדרומו עד מזרחי שוה על פני האולם, והיא לשון ונסכה כמי ונסב הנביל ובמדרב ל"ד ה') שאין נופל אלא בקרן זוית: למעלה למעלה. רחבה

(1) ככ"י בחלון .

(2) ע"י ש כ"ס א' ו' ו', וע"י רש"י ור"ק .

יחזקאל מא

למעלה ינסכה למעלה, בלימר באותן גובה שאמרני ל"ג פעמים רחבה ונסכה: לצלעות. ללשכות שבצלעות הבית האחוזות בקיר אשר לבית. לצלעות סביב דרך צדדים והילכת ומקפת למטה ילמעלה כל סביבות הבית דרך פתחי צדדיה. כי מוסב הבית, ומוקף לשכות בצלעיתה סביב כמעשיה של זו האמצעית, בלימר למעלה שיה לגובהה של זו. סביב, לסביבי הבית על פני כל המערב והצפון והדרום. על בן היה רחב הבית למעלה, כי נוסף סיבוב זה סביב למעלה יגדל רחב הבית מצפון ומדרום ע"י לשכות הללו שבצלעיתיו והווה ק' אמה כאשר יפרש למטה (כתוב י"ד): ורחב פני הבית והגזרה [לקדים] מאה אמה. ואילו הלשכות נקראו גזרה על אשר אחוזות לקיר אשר לבית לצלעות הגזיר ונפרש מכיחל ההיכל. ולכך הזכיר כאן רחב הבית. וכאן כבי מוסב הבית הגיד לך שיש לשכות בצלעות הבית מערב וצפון ודרום סביב כמעשה האמצעית שבמערב. ומכי מוסב הבית תבין כי צלע אל צלע ל"ג פעמים כמו שפירשנו, ולא לצדדין הן הל"ג פעמים. שהרי כי מוסב משמע שלא הוגד עדיין דבר הצדדין בכתובים עד עתה. ואף לשין ורחבה ונסכה שמוסב על צלע שהיא לשין נקבה ולשין יחידית מגיד כי בצלע אחת מדבר עדיין ולא בשל צדדין. גם לשין פעמים שתפס לו הכתיב מוכיח בן, שאינו נופל אלא על דבר השנוי ומשולש ונעשה פעמים רבות, כגון צלע אחת שמקפת ועולה למעלה ל"ג פעמים לעליית היקף והיפוך ע"י מסיבתה. והיא מסיבות מתהפכת פעמים רבות מפאה לפאה. אבל אם תאמר כי פעמים זה לצדדין הוא מצלע אל צלע א"כ צלעית הוא מונה, ואין סיפור זה אפילו לשין הדיוט, כי כלום שמעת מימך אומרים איש אל איש שלש ושלשים פעמים, אלא ל"ג בני אדם, אף כאן לא יבין לדבר בן. והרי זה כמו שבע שנים שבע פעמים (ויקרא כ"ה ח') ונבון יוסיף לקח: והרי ב' מסכות מנה לך, אחת למעלה בניבה ואחת להיקף הבית סביב. דרך שיה לצלעות צדדיה שאצלה בלי מועל ומירד. ומגיד לך עוד מסכה שלישית, והיא שאומר וכן התחתינה יעלה על העליונה לתיכונה, וכן הצלע התחתונה יעלה אדם ממנה על הצלע שהיא עליונה, לתיכונה שאצלה בצדה למטה. שכשם שהתחתינה עולה על העליונה של עצמה והילכת לתחתונה שבצדה, כך עולה על אותה שהיא עליונה לתיכונה שבצדה למטה מיכן ומיכן על החיצונות לפנות ההיכל, וכן לצפון ולדרום לכל סביבי הבית. ואין לומר לתיכונה דרך התיכונה¹) והיא עליונה שעל 8 גבה, שהלמד אינה נופלת שם: וראיתי לבית גבה סביב סביב, למעלה מן הצלעות. ממוסדות²) וישיב בניני הצלעות שהיו ו' אמות גובה כל אחת. עוד ראיתי גובה לבית אמות אצילה למעלה מהן³). וכלפי מה שאמר בראש הענין (מ' ה'): יש אמות באמה וטפח שפתריני ובשיעור טפח⁴). אמר כאן שאמה

(1) הוא פירוש התרגום: כאורת מציעתא, שנתקבל גם אצל רש"י ורד"ק.

(2) נראה שמכברנו גרס בן בכתוב (ולא מוסדות).

(3) גם כאן גרס אולי: שש אמות [אמות] אצילה.

(4) ואמנם למעשה בפירושו לכתוב זה פירש באופן אחר, ע"ש ב"ב בהערתו.

- זו לא כשיעור טפח נמדד אלא כשיעור אצילי הוד¹). יאצילה מוסב על לבית גובה סביב. ילימדך מקרא זה שקרוב למאמנים אמה גובה הבית לקיים ינשא היא מגבעות (מיכה ד' א'). ואם כדברנו התרגום שט"ו אמה כלכד גובה הצלעות, אם בן נמוך היה הבית מאד, כי לא היה גובה למעלה מהן רק אמת אצילה²). ואפילו ב' אמה ול' ומ' היא אין זה בלום. ואין לפרש מיסודית רחב היסוד למטה שא"כ מה פירוש בגובה הבית סביב. אך לשון תיקון וישיב יסדר הוא מלשון כי בן יסד המלך (אסתר א' ח'). המהיסד דיד (דהיא ט' י"ב): רחב הקיר אשר לצלע, ללשבות הצלעות: אל החוץ. 9 לצד החצר אצל רחב³) ב' אמה שלמטה בענין: חמש אמות, אמה יותר משלפנים לצלעות כי לא היו לו מאָחוות ותפיסות להיסמך [16:5b] לאחר בקיר אשר לבית הצלעות: ואשר מונח בית צלעות אשר לבית. מוסב על אשר לצלע, לומר הקיר אשר אל החוץ ה' אמות יקור אשר מונח לפני לבית מן הצלעות אשר לצד הבית היא ההפרש אשר אמרתי לך. ולא יהיו אחרים בקיר הבית שהיה קיר הצלעות מפרש משל היכל, איתו ההפרש גם הוא ה' אמות, יבעין קיר היה איתו ההפרש שסמוך לפתחי הצלעות הפתוחות אליו כשבאות בקיר אשר לבית לצלעות היו יוצאין מכותל ההיכל ימכותל הצלעות בעין וזוין זה כנגד זה, ועליון כיפה ושיה למעלה לפני פתחי הצלעות. וח' ביפין הן זו על זו על פני כל המונח למערב ולצפון ילדרום היו כך לפני ח' פתחי הצלעות, ילמטה יסוד כותל ההיכל ימכותל הצלעות מחוברין יחד לפני פתחים תחתונים: יבין הלשכות, לשבות הצלעות יחבניה שלמטה בענין. הרי פירש לך רחב הפני של מינח, ורחב הפני של בין הלשבות ב' אמה ככל היקפי, ומגיד לך שפתח הצלע [יהם] קביצת הצלעות⁴) לא לאיתן ב' אמה היתה פתיחהן שיכנסו להן מן החצר, אלא לפני⁵), רמבו של מונח בין ההיכל ולצלעות היתה להם פתיחה⁶). דרך 11 הצפון נכנס למכו המונח ה' אמות מן המזרח בין האולם ולצלעות מהחצר הפנימית לצפון ובא לו לפתחי הצלעות לאינו שרצה וכן לדריס, אבל למערב לא היתה פתיחה לצלעות שמשם ייכנסו להם, ומפתחהן יוצאין אל נג כפית המונח אם יצטרכו לתיקון הומית ההיכל וגגו: ורחב מקום המונח. בלימד והרי רחב מקום החוקת המונח רחב ה' אמות, ודי לפתיחה פתחהן בכך: והכנין, ההילך מצלעות הבית למערב ומקיה את הכ' אמה 12

1) בן פירש גם הר"ה (שם 49) אכ"י רפי דעתו מוסב זה על הקנה ו' אמות, ועי' עוד בדר"ק שהביא פירוש כזה בשם יש מפרשים ובפני' ר' משה בן ששת.

2) כתרנום איתא: משחת קניא שית אמין רוח, ולא ידעתי מאין הוטיא מחברנו שט"ו אמה כלכד היה גובה הצלעות וכן מאין הוציא גובה ב' אמות אמה לבית. ולפי דברי הששנה (סדרת פ"ד מ"ו) שהובאו ברש"י וברד"ק היה גובה בית שני אמה אמה.

3) הכלי חוב.

4) עי' פירושו ר"ע בכתוב ו'.

5) עי' גם המלה הוואת כתוב בכ"י עוד: מונח.

6) עי' גם המלה כתוב עוד: פתח.

יהזקאל מא

ואת לשכת הבניה : אשר אל' פני הגזרה. מלשון זה הבין שדוכר הבתיב בגזרה למעלה כבר. והוא המונח שאמר בסמך ורחב מקום המונח : ומונח וגזרה לשון אחד הם הפסק והפרש⁽²⁾, וקרא בנין לשכות הצלעות גזרה, על אשר נגזר ונפרש בקיר לעצמו ולא יהיה אחוז בקיר הבית אלא מיפרש הימנו ה' אמות של מונח. גזרה כמו : לגזר יום גזורים (תהלים קל"ו י"ג)⁽³⁾. והבנין. היקף חומה קירא בנין כמו שאמרנו בראש הענין. ולפי שאמר למעלה (כתוב י'): ובין הלשכות, ולא פירש אלא לשכת הצלעות מפרש לך הבנין: פאת דרך הים. לפאת דרך המערב בלבד היה רחב ע'. כ' לרחב הכ' שאמר: ובין הלשכות [רחב] עשרים אמה. ונ' אמה ללשכות הבניה לפי עדות הכתוב. אבל לצפון ולדרום לא היו לשכות הבניה אלא פ' אמה. כאשר הוכחנו אצל מדת החצר מרבעת שסביבות ההיכל⁽⁴⁾. נשארנו נ' אמה לכל צד לצפון ולדרום, צא מהן כ' לרחב כ' נותרו למד לבניה. ורחב זה ילפאת דרך הים לבנין ממזרח למערב הוא. וארכן⁽⁵⁾ צ' אמה מצפון לדרום ויביתל מיכן ה' ומיכן ה' הרי ק' אמה על פני רחב ההיכל והגזרה ובתיהן, שאף הן ק' אמה כאשר יאמר בענין לקדים (למטה 13 כתוב י"ד): ומדד את הבית. חוזר על עקב לכילוי סירוני מדות ההיכל וגזרה של אחריו והבנין שמנה עד סוף המערב בסירונין: ארך, ממזרח למערב ק' אמה עם אידם שלפניו כאשר יאמר בסוף מדותיו. כיצד אילי האלים ה' אמות ואילים עד אילי ההיכל י"א הרי י"ו. ואילו ההיכל עד הפתח י"ב אבות הרי כ"ח. ומ' אמה אורך חלל ההיכל הרי ס"ח. הדביר וב' בתליו מזרחי ומערבי ל"ב הרי ק' אמה. וב' אמות דאילי קידש הקדשים לחלל ארך ההיכל הן כולטין לתוך מ' אמותיו. ואורך ההיכל אוכל מיכן ומיכן לכתפותיהן עד כותל הדביר לכך אינן נחשבות להעלות המדה כי מובלעות הנה: והגזרה, לשכות הצלע. והבניה⁽⁶⁾, לשכות שבבנין. וקירותיה של בנין עצמה היא היקף הבנין עצמו. ובקירותיה הזכיר הכ' אמה שבתוכן ק' אמה, והרבה ארך יש לשון משך ואפילו ברחב, וכאן הגזרה מצטרפת עם הבנין ברחב ולא עם ההיכל לארכו, לפי שההיכל בלבד ק' אמה בעדות המקרא. ומיכן תלמד רחב [166a] לשכות הצלעות. הגזרה ל' אמות הוא למערב עם קירותיה ועם מונח גזריהם. החלל י"ו רחב וקיר אשר לחוין ה' וקיר אשר לבית לצלעות ד' והמונח ה' הרי ל': והבנין ע' כיצד, לשכות הבניה נ'. וב' אמה רחב בין הלשכות, הרי ע'. הרי הודיעך ארך הבנין

(1) בכ"ו ע'.
 (2) על גב מלות הפסק והפרש כתוב עוד: מונח גזרה, ר"ל שמונח פירושו הפסק וגזרה פירושו הפרש.
 (3) גם מנחם פזתר במחברתו (ע' גזר) כמו עזרה ולשכה ובנין אבך אינו מחבירה עם גזר יום סוף גזורים, ועי' רש"י.
 (4) עי' העייל פירושו לכתוב מ' מ"ז.
 (5) בכ"ו וסרכן.
 (6) בכ"ו והבנין.

מצפון לדרום ורחבי ממזרח למערב. ורחב הגזרה ממזרח למערב וארכה מצפון לדרום לא היצרך להזכיר בפירושי, כי אחרי שהוא לצד ההיכל ורחבה ינסכה סביבתיו ארך ההיכל לצפון ולדרום ממזרח למערב היא ארכה. ורחבו למערב מצפון לדרום היא ארכה למערב. גם למטה לא יזכיר ארכה לצפון ולדרום מטעם זה. אך זה אמר למעלה (בתב"י ב'): והבנין אשר אל פני הגזרה (א) תשעים אמה. ובאמרו ע"פ הגזרה את למד שאף הגזרה ק' (ב) אמות היא לכד מכותל ה' אמות מיכן וה' אמות מיכן בבנין. וכן יאמר גם למטה לצפון ולדרום (בתב"י ט"ו): ימדד ארך הבנין אל (ג) פני הגזרה [וגו'] ק' אמה. מכלל שאף הגזרה ק' אמות על פני ההיכל: ורחב פני הבית והגזרה. כלומר עם הגזרה שמיכן ומיכן, רחב 14 הכל לקדים ק' אמה. יאיני רואה כאן בית החלפות (ד). ימינן הבין חלל הצלעית, ותבין שהגזרה לצפון הבית ולדרומו ליד אמות (ה) רחב בין הכל. יבאן אין הגזרה מצטרפת עם הבניה אלא עם הבית הדבוק לה סביב בכפון אשר במונח לפני פתחי הלשכות והבניה מופלגת הימנה כאשר למערב כ' אמות, וארך הגזרה ממזרח למערב הוא ארך הבית כאשר אמרנו למעלה, לכך לא היצרך להזכירו בכיאר, אך ירמונו בארך הבנין אל פני הגזרה במקרא שלאחריו. ואילולי שהיצרך לצרפה עם הבנין למערב ללמדך מדת רחבה יחללה (ו). ובאן היצרך לצרפה עם הבית לכליל בה מדת רחבו. ואף שלימדך מדת רחבה וחללה לא הזכיר למדת שכרחבה (ז), היצרך להזכיר שיעיר, אבל לארכה לא היצרך להזכיר מדה כמו שפרשתי למעלה

15 אך רמו ע"י הבנין. ובאן רמו הצפון והדרום: ימדד ארך הבנין לצפון ולדרום אל פני ארך הגזרה. הבנין אשר על אחריה שסמוך לה מאחריה לצד הכ' אמה שביניהן. ולפי שהגזרה אינה פתיחה לחצר לכ' אמה כי למינח היו פתיחה קירא כל סביביה כחצר אחריה כאשר קירא צד הפתח פנים, אשר פניה דרך הדרום למעלה (מ' מ"ה), והרי הגזרה פתיחה למינח ולא לחצר כמו שאמר, נמצאי פניה למינח הדרום למעלה ואחריה לצפון ולדרום: ואתיקיה. של גזרה. לפי דרכו למדני שיש אתיקים לגזרה, באמרו כי הבנין אל פני הגזרה יאתיקיה הוא. ולפי שלמטה בענין (מ"ב ג') יאמר כי יש אתיקים לבניה כנגד אתיקי הגזרה אתיק אל פני אתיק בשלישים, הזכיר כאן אתיקי הגזרה כהזכירו הבנין על פניה: מפו ומפי, לצפון ולדרום, מאה אמה ארך ממזרח למערב, על פני ארך ההיכל, הרי הבנין אל פני הגזרה מפי ומפי ק' אמה: יאל פני ההיכל

(1) בכ"ו והגזרה אשר ע"פ הבניה.

(2) בכ"ו ג'.

(3) בכ"ו עד.

(4) ע"י רש"י.

(5) איני יודע לכוון צ"ד אמות א"ו.

(6) כאן הסרים כנראה איזה דברים.

(7) הסרים האלה נראות כמיוחדות.

יחזקאל מא

הפנימי. פירוש שבאמצע, ואלמיו שבצד החצר שהן ק' אמה. ומגיד לך שההיכל ואולמיו מכוונים באמצע לבדת הגזרה והכנין שמיכן ומיכן לא בולטין ולא שוקעין, שאף אולמיו סמדת ק' אמות ההיכל הן, ולפי שלמעלה (כתיב י"ג) לא אמר אלא למדד את הבית ולא הזכיר אולם, יכווצא בו ושער לחצר הפנימי נגד השער לצפון ולקדים (לעיל מ' כ"ג), לפי שלא פירש לקדים שער במקומו. ומתן אולם החצר לפי שאילו שער האולם בולטין לחצר במשך ה' אמות, ונגדל רחב השער ביניהן ו' אמות יותר מחלל האולם, והן נראין כאולם נמור לפני האולם הגדול, והרי במשך ה' אמותיהן יש מדת אולם לפי מדת אולם החצר הפנימי. ואילו אמר אולם החצר, הייתי אומר האולם כלבד נכלל עם ההיכל למדת ק' אמה ולא האילים. לכך אמר ואולמי¹). וכלפי שאמר בהיכל פנימי אמר כאולם חצר, כלומר החצונים. והמפרשו כאולם החצרות ממש אין הישר נוכח [עמו] [166b] ואינו מכיר שיטת עומק הבתוכים ושיטת שחיף עין שלמטה בענין²). ואין משיבין את הארץ, רכנו איש חי, נפשו בצרור החיים: הספים והחלונות האטומות והאתיקים סביב לשלשתם. למעלה הוא מוסב, וכן היכוד המקראות: ומדד ארך הבנין מאה אמה אל פני הגזרה וההיכל והאולם, שהספים והחלונות האטומות והאתיקים היו סביב לשלשתם, לגזרה להיכל ולאולם, מכיון שחיף עין³). והשחיף עין עילה סמדת ק' אמותיהן⁴) ואל פניהם, ושחיף עין שלהם היה הבנין כנגדם ק' אמות. ומיכן יוצא לנו לספר במלאכת בני הגזרה וההיכל ואולמיו במלאכת שחיף העין. ואין נזכר בה כי אם שלשתן, וכן מדת ענין זה כלו בהתחלת כל דבר צריך לתפוס בו שיטה. ולכך לא אמר בתחלת מלאכת הבנין⁵) וספים וחלונות אטומות יאתיקים סביב לשלשתן כלשון שאמר למעלה בשערים (מ' ט"ז): וחלונות אטומות אל התאים, לפי שמוסב הוא למעלה לומר ששחיף עין שעליהן סמדת ק' אמה היא כמו שפירשת: נחזור לפרש המקרא: הספים והחלונות האטומות שזכרו בחצרית, והאתיקים שזכרו בגזרה היו כמי כן סביב לשלשתן, והיאך הספים, נגד הסף שחיף עין סביב. ומפרש מלאכתן עד וחלונות אטומות (למטה כתיב כ"ו). ושם מפרש החלונות האטומות מה מלאכתן, ואחריהם מפרש מלאכת האתיקים: נגד הסף, לצדדיו מפו מפו ולצדי חלליו. כי סף הוא חלל פתח וחלון⁶): והארץ, ותחתית הסף למטה הכל שחיף עין, עד החלונות האטומות שלמעלה מהן לנוי בגובה הכותל, והחלונות

(1) עין פירושו לעיני הכתוב מ' מ"ח.

(2) כונתו רש"י שלפי פירושו אלמיו החצר פה הן הנזכרים לעיני מ' י'. ועיני נב פ"ה הר"ח (סג"ל חננאל ע' 50), והרד"ק ופירושו של מהכרנו למטה כתוב כ"ו.

(3) גם רש"י ורד"ק סחברים ראשו צ"ה מקרא זה לפשו שלפניו אכ"ה באופן אחר.

(4) בכ"י ק' סמדת אמותיהן, אסנם על כ' הספים הראשונות נרשם ציון להראות

כי סן הצורך להפוך את סדרם.

(5) בכ"י הנך.

(6) עין פירושו לעיני הכתוב מ' י'.

עצמן מכיסית שחוף עין, כל שקיעת אטימתן לפנים עד למעלה הפתח. מכן תבין שנגד הסף בשל אולם מדבר, ומן האולם שדיבר בו ואילמי החצר התחיל לספר במלאכה, והוא שאמר על מעל הפתח ועד הבית (17 הפנימי. שהרי האולם חיצון הוא לבית הפנימי: על מעל הפתח. למעלה בנוכה מעל הפתח, עד כל גובה האולם, יהיה גביה מאד, הכל שחוף. יכן כילו ממזרח למערב עד הבית הפנימי ההיכל והדבור יתן בכלל, כמי מאיש יעד אשה (יהישע' ב"א) שאשה בכלל, שאף ההיכל שהיא פנימי לגזרות האולם שמכסין איתו סביב היה לו שחוף עין: ילחין. יכן לחין לגזרה שחוצה לבית סביב: ואל כל הקיר. של גזרה שחוצה לו סביב סביב, בקיר הפנימי של בית הצלעית שרחב ד' אמות שהצלעית אחויות בו ובקיר החיצון, הקיר אשר לחין ה' אמות. אילו ב' קירות בגזרה הכל מכוסים שחוף עין למדיתהן⁽²⁾ בארך ובנוכה, שאף האתיקים הם מכוסין כלם שחוף עין. ל"א מדות כמי מלכיש הנו מכוסין כל אלה שחוף עין, ילשין מדות כמי שיירד על פי מדותיו (תהלים קל"ג ב') בגדיו, כמו: מדו בד (יקרא' ג'), כלומר לבישין ימכוסין ע"פ כלם במשך ובנוכה: וכל זה מבחין. כי אין ספים יחליטים אטימות ואתיקום מכפנים כלל רק בותל חלל, ישחוף עין עשוי כריכים יתמרים כמו שמויכח למטה. ידע כי כל אילו הצדדין היוצרכי להיאמר, ולא יפרש אדם מקרא זה ענין אחר שיאמרם כלם, ואף שיטה יש בו, ממזרח למערב בבית הפנימי מחוץ, ומן המערב נסב אל הגזרה ואל סביבה פנים יחין למערב ולצפון ולדרים סביב יאח"ב גובה כלם, ידע כי לא יקרא בית קדש הקדשים בית פנימי אלא עם ההיכל בכלל, כמי שיאמר בסוף הענין (מ"ב ט"ז): יבלה את מדות הבית הפנימי, וכאן לא מנה קיר הפנימי של היכל, אך חזר על עקב ומפרש כל מלאכת שחוף בחוץ, יאח"ב אימר: וכן קיר ההיכל כילו מבפנים ומסב על כל הענין כילו, וכן השיטה. ישחוף עין זה נספר ארז הן⁽³⁾ מדובקין ומחיברין כביתל בטיח דויבוק גמיר באימנות מלאכת חרשי אבן, יזע"ז יחד שיון ומדובקין מלאכת חרשי עין חלקים שאין להכיר חיבירן דויבוקן מפני חזק שחופת צמיחת החיבור והריבוק יחקיקת הכריכים והתימורים שנכנסת ויוצאה על פני הקיר [167a] מנסר לנסר: שחוף. לשון דויבוק וצימית הוא, כמי שחוף דסיטה פ' ארוסה (דף כ"ז ע"ב) שנצמת גופי ינצמתו אבריו כדויבוק עיר לעצם, יאף מנחם בן יעקב חיברו לשחפת⁽⁴⁾, חולי המדבק עירי על עצמו ועל בשרו: יאחרי ששחוף הוא לשון דויבוק יש במשמע אף

(1) ככ"ז בית.

(2) ע"י נכ המטה כתוב ככ"ז עור: מדות.

(3) הוא פירוש התרגום: נוספין דארוא, וע"י רש"י ור"ק.

(4) בספחרת שרפנינו (ע' 172) נרשמה מלת שחפת בערך מיוחד ובל"ת שחוף בערך

מיוחד, וכנראה שהיה לפני מחברנו נוסחא משונה בספחרת מנחם ש"ו. וכבר נודע שהיו שתי גיטאות הספר זה, ע"י מה שהעירותי בס"ע JQR VIII, 501, ועכ"פ נראה ששחפרנו גורם שחוף כשיון ופניית.

יחזקאל מא

דיבוק צפוי זהב ואבן יקרה להפארת, כי כל עצמו לכך היא עשוי, וילמד משל שלמה, ולא הוצרך להזכיר זהב כפירוש, כי לשון רגיל הוא להם שחף, דיבוק זהב וציפוי. והחקיקה והצורות הנוד לך, יאלמלא שהוצרך למדה אף העין לא הנוד, כי לא בא כל הענין אלא להדגיש על של שלמה. ועשוי, שחף עין זה. כרוכים ותמרים, צורת תמרה: ותמרה. כלומר וצורת 18 התמרה שאמרתו לך בין כרוב לכרוב היא כרוב מיכן וכרוב מיכן, ועיד תימורה ועיד כרוב, וכן כל פני הכותל, ומהארץ עד מעל הפתח, ועיד למעלה היתה מלאכה זו. כמו שיאמר למטה בסמוך (כתוב כ'): ישנים פנים לכרוב. שני ראשים היו לו. ראש אחד פונה לתמרה של ימין יהשבי לשל שמאל, והתמרה ענפיה נוטין ומסוככין על ראשי שני הכרובים. ענפי הימין מסוככין על ראש שמאלי של כרוב הימני. וענפי השמאל מסוככין על ראש ימני של כרוב השמאלי. ענפי תמרה בענפי תמרה נכפפין וינגעין אלו באלו בין שני ראשי הכרוב האחד. ומבין ענפי התמרה למעלה עוד יוצאה תמרה אחת כמעשיה של זו, וכן עד גובהו למעלה על פני כולו, 19 לשחף עין האולם והגזרה, אבל לשחף עין של בית: פני אדם אל התמרה ספו, ופני כפיר וגו' עשוי, השחף עין. אל כל הבית מחוץ. אל כל הבית סביב סביב. על כל פני ארכו וגבהו מחוץ. לכר סיבובות הפתח שעשוי כרוכים ותמרים עד מעל לפתח כמו שיאמר למטה בסמוך. ואדם זה נראה כמטפס ועולה בתמרה: ספו. מימינה ומשמאלה דמות כפיר וכצד הכפיר אדם. אל התמרה השנית מימינה ומשמאלה כפיר, כן מעשה כל הבית, גבהו וארכו מבחוץ, אדם וכפיר בין שתי התמרות. זה פונה לתמרה זו 20 וזה פונה לזו. אבל מהארץ עד מעל לפתח. מעט כרחב מלאכת המזוזה לצדדין היה עשוי השחף עין: כרוכים ותמרים, כמו בקירות החיצונים. לפי שמלאכת הנוי הוא יותר משל אדם וכפיר. וקיר ההיכל, וכן קיר ההיכל כפנים כולו עשוי שחף עין ומצוייר כרוכים ותמרים, ועל כל הענין מיסב וקיר ההיכל, כי לא נזכר שחף עין בו למעלה, וכן אומר: וקיר ההיכל מבפנים כולו מבפנים כגובה ומשך סביב סביב. הרי פירנס לך כל הבית כולו מבפנים ומחוץ שחף עין מצוייר ככרוכים ותמרים, ופני אדם וכרוב, לכר מחלל הפתח ומזוזהו בחללי שלא הזכיר למעלה אלא מחוץ ומבפנים, 21 אבל לצד החלל לא הזכירם. והוא שאומר: ההיכל מזוזה רכעה. ומפרש בו שמקום המזוזה לצד החלל לא שחף עין הוא כשאר הקירות, ובפנים וחוץ של מזוזה, אלא הדלתות היו עשויות כך. שהיו מחויקות בפתחתן כל עובי המזוזה לככותן והדלתות עשויות כרוכים ותמרים, כאשר עשויין לקירות. והדלתות למזוזה במקום שחף עין הן. זו היא שיטתו! : מזוזה

(1) כאן כהוב על הנתיב: ויש דומר מזוזה רכעה ארבע מזוזה, הן כיימות שצדדין שהדלתות תלויות בהן. ולא יקרא משקוף רק לשל מעלה ושל מטה. ומזוזה כמו נפל אשת (תהלים ג"ח ט') שהוא כמו אשה, וכהנה עוד: ורכעה. כמו עו משלשת (בראשית ט"ו ט') שלש עינים. ועגלה משולשת (שם), שלש עגלים. ואיל משלש (שם). וחוט המשלש (קהלת ד' י"ב).

רבעה. אילי אמר מזוזה רבעה הייתי אימר מזוזתי רביעה⁽¹⁾. אלא כך אימר: ההיכל מלאכת מזוזה רביעה היה עשוי בכרובים ותמרים. וכיצד רביעה. רחב הפתח מצפון לדרום מזוזה למזוזה עשר אמות, ורחב אילי הפתח לפניו ו' אמות ממזרח למערב, וכן רחב הפתח שהיא רחב הכותל ו' אמות, הרי ו"ב. יצא מהן אמה למזרח האילים ואמה למערב הכותל לצד חלל ההיכל למשקוף שהדלתית שוקפין עליהן נשאר י' אמות מזוזה ממזרח למערב כמי מצפון לדרום, לפניו מן המשקופות. והוא לשון רביע בכל מקום להשוות [167b] מדת שְׁתֵּי למדת ערב ומדת ארך למדת רחב, כאשר בחשן ובמזבח הזהב⁽²⁾. ומשקוף חוץ למזוזה היא שהדלת שוקפת כי עליו מטה ומעלה ולצדדין. ולפנים למשקוף קרוי מזוזה, שהדלת זזה וסובבת עליה יסבת הזוזה⁽³⁾ קבוע עליה. ויש לימר משקוף שנשקף מחוץ לפי שהיא חיצון. יהדלתית נפתחות ונסגרות לתוך המזוזה בין המשקיפין, דלתית החיצונית לבין האילים, והפנימיות לחלל כותל ההיכל, כשנפתחות נפתחות לצד המזרח, והחיצונית כלפי מערב: לפני הקדש המראה כמראה. פתרונו יפתח הקדש, כמו: אשר פניה דרך הדרום (לעיל מ' מ"ה). המראה שהראה לי כי במזוזתי, כמראה אשר הראה לי במזוזת ההיכל, שהרי אילי הקדש ב' אמות ממזרח למערב וכותל הפתח ו' אמות הרי ח'. ורחב הפתח מצפון לדרום ו' אמות⁽⁴⁾. צא האמה היתירה ממזרח למערב, חציה למזרחי למשקוף וחציה למערבי, שדני לי בכך, לפי מה שהפתח קטן משל היכל, נשארו המזוזות רבועות מבפנים כמעשה ההיכל⁽⁵⁾. ולשון מראה זו כמו: כמראה אשר הראה איתך בהר⁽⁶⁾. וכמו: ידרך לפניהם כמראה הלשכית (להלן מ"ב י"א). ומה שקיצר כאן ולא פירש היאך היה עשוי מזוזה רבועה לפי שלהיש לסיים ולגמור מלאכת שחוף העין בכרובים ותמרים. ואימר: ההיכל [מזוזה] רבעה. היא מלאכת מזוזתי בפתחו לכרובים ותמרים. גם המזבח עין של שלש אמות היא בכרובים ותמרים. 22 וגומר מלאכת מזבח הקטנה⁽⁷⁾ וחקתנו שנצטיה עליו: זה השלחן אשר לפני ד', ואח"כ מפרש כל צרכה מזוזה רביעה. ואימר: ושתים דלתות להיכל

(1) זה הוא פירוש רש"י: "ואני אמר שהמזוזות היו סרובעות", ועי' רד"ק.

(2) עי' לעיל פירושו "כתוב מ' מ"ו".

(3) בכ"ו הזוזה. והנה ראוי לשום דב אל פירושו של ענין משקוף ומזוזה, ועי' פירוש

רש"י "כתוב מ' מ"ו מה שהביא שם כשם מנהם, ועוד פירושו לשמות י"ב ו'.

(4) בכ"ז ד' אמות, ועי' לעיל כתוב ג'.

(5) היינו ז' על ז'.

(6) לנגד מחברנו רחפו בלי ספק דבריו הכתוב בשמות כ"ז ח', אבל שם כתוב: כאשר הראה אותך בהר. ומלת מראה נזכרה בכסדר ח' ד', אבל שם כתוב: כמראה אשר הראה ה' את משה.

(7) המדים האלה נראות כמשובשות. ואולי כוננו לומר שנמדד המזבח פה כמדת אמות קטנות, עי' פירושו למטה לכתוב מ"ג י"ג.

יחזקאל מא

וברוכי דלתותיהן והתמרים וחרושי העין בדלתות, וכן באולם ובצלעות הבית
 חרוש עב עין שירי¹, ילא מנה בו אלא מלאכת כרובין וחמורין, ואח"כ
 חרוש חלונין ועב עין: המזבח עין שלש אמות. עין של שלש אמות גובה
 וארבי שתיים אמות. אילו היה ניגון הפורא על עין. המזבח עין. היה
 משמיעך שהמזבח עין הוא, והיה ג' אמות גבוה המזבח, אבל עכשיו
 שהניגון בהמזבח ועין מוקף ודבוק לשלש אמות, כך פירושו: המזבח, עין
 של שלש אמת גבוה היה, והוא עין המקצעות שהקרנות זקופות ממנו למעלה,
 והעין גבוה ג' אמות ולא המזבח כנגני. שהקרנות מכלל הג' אמות הן
 ונכהן אמה או חציה. ואע"פ שלא תמצא בכל בלי משה ושלמה גבהו יותר
 מארכו ואפילו כארכו לבד ממזבח הזהב² זה נשתנה לפי שמשמש אף
 תשמיש שלהן, ולכן צריך לפרש את זה שארכו יהיה יתר על גבהו, וארכו
 שתיים אמות, ועוד מקצעותיו מלבד ארכו. ואי אפשר שלא יהיה רחב
 המקצועות מכאן ומכאן בין שניהן אמה. הרי ג' אמות ארך הכל. ומה
 ארכו. הן העצים שהן כמו קורות התחובות ממקצוע למקצוע למעלה ולמטה
 ליתן בהן הקרשים והלוחות לקירות. ולפי שלא פירש בארכו עין, חוזר
 ואומר. וארכו וקירותיו עין: וידבר אלי זה השלחן אשר יהיה לפני ד', ולא
 אחר. שלכך הוא ב' אמות ארך באמצעי בקירותיו לבד מקצועותיו שהן
 אמה להיות משמש תשמיש מזבח ושלחן. שהרי ג' אמות ארכו ממקצוע
 למקצוע כנגד אמה מזבח הזהב יאמתים של שלחן, ובראשו אחר מקטירין,
 ובשני מניחין לחם הפנים, ולפי שהלבונה שעל הלחם כקטורת על המזבח
 נוצרפן ומחברן לאחד. והואיל ויש כאן שלחן אינו בלא מנורה, שבכל
 מקום המנורה טפלה לשלחן, ובאן אינו עסוק אלא במדות ובכנינין
 ושלחנות גזית הקבועים בכנין³. ועל ידי מלאכה שחף עין הראה לו גם
 23 המזבח שהוא כמו כן עשוי כרובים ותמרים לפי הענין: ושתיים דלתות
 להיכל ולקדש, לפרש חרושי הדלתות ממלאכת מוזהב רבעה ששיר למעלה
 בקירות ומלאכת חרוש עב עין וחלונות [168a] באולם. דלתות הללו לא דלתות
 ממש הם, שהרי אמר למטה (כתוב כ"ד) ושתיים דלתות לדלתות. אלא
 מקום קבוע לדלתות הנקראים על שם הדלת אושריאש⁴, לדלת מערבית
 נקבעות ב' דלתות ממש, אחת לצפון ואחת לדרום, וכן למזרחית כמו
 24 שיאמר בסמוך: ושתיים דלתות, ממש. לדלתות הללו, שאמר במקרא
 ראשון. לכל אחת שתיים כמו שפירשתי. ולפי שקרא אילו ואילו דלתות
 מפרש לך איוה שתיים דלתות היו לדלתות. שתיים מסכות דלתות. שתי
 דלתות הסוככות על צידן היו נקבעות באיתן הנקראות אושריאש⁴:
 והואך: שתיים לדלת אחת, האחת תכוב על צידה לצפונה ושנייה לדרומה
 לדלת המערבית, וסוככות למזרח כפתיחתן, ומכסות ה' אמות במוזות

(1) ר"ב תור דבאר שהעין היה עב. וזה דבר חדש שנחדש למטה בכתוב כ"ה וכו'.

(2) שהיתה קוטתו אמתים וארכו אמה, עין שמות לי ב'.

(3) עין לעיל מ' מ"ב.

(4) huisseries

הכותל במערב ובסגירתן סיבבית למערב. ושתי דלתות לאחרת המזרחית כמעשה זו. וסיבבית למערב כפתחתן כנגד המערבית ומכסות ה' אמות במוזות האילים שבכותל, ובסגירתן סיבבית למזרח. ילמד אני סבה (א) האמורה כאן אצל דלת מלשון: הדלת תסוב [על] צורה (משלו כ"ו י"ד). ואינו יכול לישבן אחרי רבתינו ז"ל במשנת מדות (פ"ד מ"א²): ועשייה 25 עליהן. אל הדלתות הנקראות אישירואש³ במקום הצדדין כרובים ותמרים. י"א בשחוף עין, אלא אל דלתית ההיכל הסיבבית על צידן הנסגרות ונפתחות, ובעת פתיחתן כל היום הן מכסות את המוזות במקום שחוף עין. והן שחוף עין של מוזות כאשר עשייון לקירות במשקיפות הקיר הפנימיות והחיצונים, וקיר ההיכל שאמר למעלה. ונראית כלן מצופות כאילו בשחוף עין שיה למשקיפות הקיר. יעב עין שחוף היה להיכל אל פני האילם מיכן ומיכן לכתליו, ואל האילים ילצדדי הפתח מהחיון, מהיון לפתח ההיכל שהרי מחיון מיכב על דלתית ההיכל שבהן מדבר⁴). וכא לימד מחיון לדלתות ההיכל בחלל האילם היה לחן עב עין כמו עמודי ארוז לנוי מיכן ומיכן שחוף יצוייר: וחלונים אטימית ותמרים, עם כרוביהן היו ספו 26 וספו, לצפון ולדרום: אל כתפות האולם, כמו כן מהחיון. יאל צלעות הבית, היא הגזרה שסביב לבית ולאולם מחוץ ומפנים. ואל העבים, היא עב עין שבחללו לצדו פתח ההיכל. ומגיד לך שחלונים אטימית שהזכיר למעלה אל כתפות האילם ואל הגזרה היו, אל הגזרה בקיר החומה סבית ומחוץ ואל כתפות האילם מחוץ בקיר החומה י"שחוף עין עליהם. ומבפנים בחלל האולם היו חלונות אטימות קמנים חקוקים כעב העין לנוי ילא בחימה. ולכך היה עב עין לחקוק בו חלונות אטימית ולהיות בליטה לצדו הפתח לנוי. הרו פירנסנו כל ההיכל פנים יחיון ודלתית ההיכל והקדש והגזרה פנים וחיון בשחוף עין, ואתה ריאה שלא נזכרו במלאכה זו אלא שלשתם, ההיכל והגזרה והאילם, ולכך אני אומר שמה שאימר למעלה (כתוב ט"ו) ואילמי החצר, לא על אילמי החצרות ממש היא אומר אלא על אילם היכל כמו שפירשתי. הרו מנה לשבית הגזרה ועתה חזור על עקב לחצר החיצונה למנות לשכות הבניה צפון ודרום ושאר לשכות. ובפני האולם הוא עומד עתה אל פני עב עין שלו ופנה לו לצפון.

מב.

ויוציאני אל החצר החיצונה. פי' ויוציאני מאת פני האולם אל החצר 1 החיצונה כי בחצר הפנימית אין פתח לבניה כאשר אין לגזרה שלא לדחוק

(1) ר"ה סבוב, ועי' לשון דומה היה למעלה בפירושו דכתוב ז'.

(2) כי לפי משנה זו (שהובאה ברש"י ורד"ק) היו דלתות אלו שתיים מבפנים ושתיים

מבחוץ והחיצונות היו נפתחות לחוץ הפתח והפנימיות לחוץ הבית.

(3) huisseries.

(4) גם זה נגד פירוש רז"ל (מדות פ"ג ט"ה) שהובא ברש"י.

חצר הנ' אמה בתשמישיהן, לכן הוסב פתח הגזרה למונח כמי שאמרנו למעלה¹). ופתח הבניה לחצר החצונה, והרי היא איכלת בחצר החצונה 'אמות לבד מן הל' שבפנימיות, כמו שנפרש למטה. ולמטה (כתיב ד') יגיד בפירושו כי פתחי הבניה לצפון, הרי שאינה פתוחה לכ' אמה, ילבך הוציאו לחצר החצונה להביא: דרך עליה אל לשכת הבניה ואל לשכת שכנגדה לצפונה בחצר החצונה: הדרך דרך הצפון. אל הדרך דרך שכלפי הצפון. הוא המבוא אשר על כתף שער הצפונה למערבו הוא [168b] הנזכר למטה (מ"ו כ"ב) בענין חצרות קטורות אצל לשכות הללו, וכעין פשפש היא, והרי למעלה (מ' מ') הוא נזכר אצל השלחנות: ויביאני אל הלשכה ונ'. היא לשכת הבניה אשר כנגדה בכנין אצל הנ' אמה, ולמעלה לא הזכיר בכנין לשכה ובאן אימרה. ואשר נגד הכנין, ואל לשכה אחת שכנגד הכנין. אל הצפון, של כנין. וכולה אל חצר החצונה ושל בניה אין ממנה² בחצר החצונה רק ד' אמות מן הרוחב: אל פני ארך אמות המאה. של בניה. כמו שאמר למעלה (מ"א מ"ו): ומדר ארך הכנין ונ', ואל פני ארך אותן אמות המאה היה לה פתח אל צפון, ודרך הפתח הזה הביאני אל הלשכה. ולמדך לפי דרכי שק' אמה היתה ארוכה לצד חצר החצונה ממזרח למערב כמו שבפנים לצד הגזרה. ולמטה (כתיב י"ב) יגיד כי זה הפתח בראש דרך היה ויוצא לחצר החצונה בצד לשכה שבחצר החצונה דרך מהלך עשר אמות, כי נתמעט ארך הק' מקיר הלשכה שבחצר הפנימי ולחיוץ לחצר החצונה ה' אמות של קיר הגדר, ועוד י' אמות הדרך מפי מפר ועמדו להן על ע' ארך ממזרח למערב. והרחב שלהן משנכנסו לחצר החצונה נ' אמות בין שתיהן לבד ממקום הכותל. אך ממה שיש מהן בחצר החצונה באימרה. וכן יעיד הכתיב בענין על נ' אמות הללו. ומקום הכותל שהוא³ 'אמות נפרש למטה פירנוסן⁴): נגד העשרים, אמה. מוסב על אשר נגד הגזרה, ונגד הרצפה מוסב על ואשר נגד הכנין. לומר שאותה נגד רצפה אשר לחצר החצונה, נגד לשכתייה שהוזכרו למעלה (מ' י"ז), אל כתפית שערי החצר החצונה לשכות נגד לשכות. אתיק של זי מלפני אתיק של זי: בשלשים. בלשכות עליונות שלישיות, שבשלשים העליונים שלהם. כי שם היו אתיקיהם כאשר יאמר למטה (כתוב ה'). והאתיקים מעשיהם ושיטת ענינם ופרשים למטה כפי אשר תשיג יד הלב. כי בתיבה שאין לה דימה ואתה יכול ללומדה משיטת ענינה למה תתן עיניך כקצה הארץ הלא ענינה ימשכנה למה שהיא⁵). הרי הודיעך הכתיב רחב הלשכות בחצר החצונה ובחצר הפנימי. וארך יהיה להן ממזרח למערב בחצר הפנימי ק' אמה. ועתה יגיד לך ארכן ממזרח למערב בחצר החצונה. 4 ולפני⁴ הלשכות הללו למזרחי ולמערבי על פני רחב הלשכה שבחצר

1) ע"י פירושו לעיל לכתוב מ"א מ'.

2) ע"י פירושו למטה לכתוב ד'.

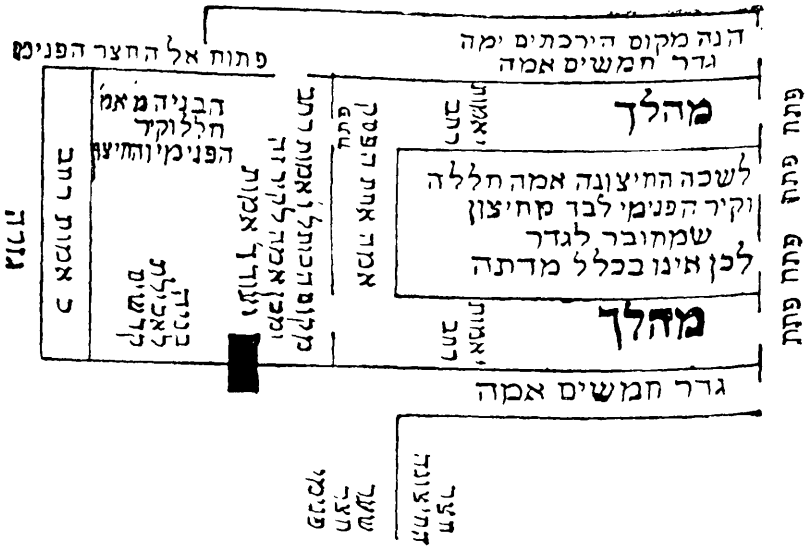
3) ע"י פירושו למטה לכתוב ה'.

4) ככ"ו ולפני.

יחזקאל מב

החצוניה יעל פני רחב מקצת בניסת לשכת הפנימית מהלך ו' אמות רחב
 אצל הלשכה החצוניה. ואיתי מהלך היה אל הפנימית לצפונה בשני ראשי
 לפני פתחיה, כנגד דרך אמה אחת המפסקת בין שתיהן, בשני ראשי האמה
 של הפסק היה איתי מהלך ו' אמות רחב פניו. ופתחיהם לצפון. פתחי
 הפנימית פתוחין למהלך שייצא והילך בין הלשכה החצוניה ולגדר אל החצר
 החצוניה, ופתחי הלשכה החצוניה פתוחין לחצר החצוניה עצמה לצפון; אל
 הפנימית, על הלשכה היא אומר ולא על החצר. שבכל זה הענין לא יקראנה
 פנימית בתי"ו אלא פנימי בלשון זכר ולא יאמר פנימי סתם אלא חצר הפנימי.

וזה צורתו:

יהיו הכתוב מעיד כי ארך הלשבות בין שתיהן משך שלהן שנמשכות מתרחבות
 לחצר החצוניה כ' אמה מקור החצר יחוצה. שהרי אשר לחצר החצוניה אומר
 ומקום הקור אינו מן החצוניה אלא של פנימית, א"כ על פי הכתוב אנו
 רואין ימעדותי אנו שומעין שהבניה נמשכת עיד כרחבה להלן הלא אמת
 רחב שבחצר הפנימית, יצריך שיהי כל הני אמות רחב בחצר החצוניה
 באיורה אחר עדיתי. וגם צריך אייר קצת לפני כל אחת לפתחיה לצפון,
 ובשבילים אי אתה יכול להוסיף על החמשים, שהרי גדר המקיפן בתוך
 אייר החצוניה אינו אלא נ' אמה משך על פני הלשבות מדרום לצפון, ועל
 כרחק אף איירותיהן בתוך הוקף הגדר הן, הרי אתה צריך לפרנס את כל
 זה. יכף הפרנס הכל בניסת הבניה שנבנסת [169a] להלן מרחב הלא אמת
 ליכנס לחצוניה הפרנס ו' אמות של מקום הכותל, ועוד ד' אמות לתוך
 הלא אמה באייר החצוניה, הרי הבניה מ' אמה עם קירותיה הפנימי והחיצוני,
 כל קור ה' אמות בקור הבנין. שאין קור ו' אמות אלא של היכל והחצרות.

יהזקאל מב

ימיו' אמה של מקים הכותל תיסיף אמה על הד' לעיני הקיר, ומכל אלה אין לך באויר החצר החצויה רק ד' אמות ואמה הפסק בין הלשכות, 'החצויה מ' אמה חללה, וקיר הפנימי לפי שקיר החיצון אינו אלא כגדר שהוא מחובר לגדר המקופה, לכך אינו כמדת המ' אמה הרי מ'ה אמות, וה' של קיר החצויה הרי נ' אמות מסוימות. ואם תאמר אחריו שפתחי הבניה היו בראש דרך המהלך עשר האמות רחב ויוצאין בצדו הלשכה החיצונה שלפניה, לא היה אויר לפניו בינה ובין החיצונה, הרי הכתוב מעיד כי היה שם אויר בנתים בענין אחרין (מ"ז י"ט): ויבאני במבוא אשר על כתף [השער] אל הלשבות הקדש אל הכהנים הפינות צפונה, והן הן אילו, והנה שם מקים בירכתים ימה, והרי המבוא למזרח הוא אל כתף השער והמקום למערבן ואיך הביאוי מן המבוא אל הלשבות ומהן אל המקום בירכתים ימה אם לא דרך כיניהן, הרי על ברחק יש אויר והפסק והואיל ואינו משמש כלום דיו לו באמה אחת, והיא שאמר למעלה: דרך אמה אחת. הרי פירנסנו רחבן מצפון לדרום, נפרנס ארבן ממזרח למערב. דע לך שאלמלא שפתחי הבניה צריכין להיות פתיחין לצפינה על פני ארך ק' אמותיה ולהשתמש לפניהם לא נתמעט ארך הלשכה החצויה מק' אמה. אבל המהלך י' אמות שהוצרכו לפנימות לפתחיה, גרמי לה להתקצר י' אמות מיכן יו' אמות מיכן, 'קיר הגדר למזרח ה' יכן למערב, הרי ל' אמות. נמצאת לשכה החיצונה ע' אמות עם קירותיה למזרח ולמערב, הרי ק' אמה מגדר לגדר, כי הגדרות מכיונין כנגד קירות הבניה שיה בשוה, והרי הגיד לך שנקצר ארכה של לשכה החיצונה מן הפנימות ע"י פתחי הפנימות כמו שפרשתי. ועוד מגיד לך שנתקצרו הלשבות בגובהן למעלה, והוא שאומר והלשכות העליונות קצרות מארך הע' והק' אמה, שהתחתינות והתיכונות ארוכות ורחבות. כי יאכלו וימעטו האתיקים, הן זוזין וגוזוזרות שכולטין קצת לחיין, והן מחזיקין בריחב הבנין ונשענים עליו, לפי שאין להן עמודים לשען עליהן והוצרכו להכניס הבנין לפנים כאמתים, להיות האתיקים נשענים על רחב הבנין: מהנה, מן הלשכות העליונות אוכלין ברחב הבנין יותר מן התחתונות ומן התיכונות, שע"י גובה גדול מאוד של 6 הלשכות¹): כי משלשית הנה. שתי לשכות הללו בגובה ג' סדרי לשכות זע"ז תחתונות ותיכונות יעליונות, והעליונות למעלה בשליש העליון, ולכך אין להם לעליונות עמודים לאיילהם חוץ לחומות הבנין להשעין ולהרבייז כיפה וגוזוזרא עליהם בלי אכילה ומיעוט רחב הבנין: כעמודי החצרות², שבקרקע החצרות למטה שמחזיקין כיפה עליהם ועמודי התיכונות נסמכין עליהן עם כיפותיהן. לפי שעבים וגדולים הן התחתונות. ולמה לא היה להם עמודים לעליונות על עמודי התיכונות כמו שהיה לתיכונות על עמודי

¹ כאן חסרים כנראה איזה דברים. ועי' כפירושי רש"י ורד"ק ששניהם אומרים כי לא יכלו להבין בנין הלשכות האלה וכאיהם אופן היו התחתונות רחבות מהעליונות.

² כב"י החצר.

התחונות, על אשר¹) נאצל ינפרש האתיק מאד מהארץ בניבה גדול יותר הרבה מהתחונות ומהתיכונות. שאין עמידו גזית אשר ימלאי נוכחו. לפיכך כנס ומועט רחב הבנין לפניו להשעין עליו האתיק ועמידו התיכונות בניסין מעט לפניו מאילי התחונות בעמודים דקים משל תחונות, אבל לא היתה בניסה מועטת זו אוכלת בחימת הבנין כלום אלא כרחב בלישת האילים, ובנין העליונות כנס ומועט כאמתים כדי לסמוך האתיקים על עובי החומה [169b] עצמה ילא על אילי התיכונות ועמידהם שלא להכביד עליהם מאד: אתיק, ענינו יורה עליו שאומר כי יוכלי אתיקים²) מהנה. שעל כרחנו דבר היא שנכנס בעובי הבנין וממעטי ינשעין עליו. גם יש בי משמעות של גיבה וסילוק למעלה מן הארץ. כמי עתיק, ויעתק משם ההרה (בראשית י"ב ח'). יצא עתק מפוכס (יש"א ב' ג')³). וכאשר יורה עליו ע"כ נאצל מהארץ, וכל גיבה משופע יעולה מן [הארץ] בכניסה וקוצר⁴): אתיק, עתיק [כמו] אנמי נפש (ישעיה י"ט י') עגמי נפש. פדעהו (איוב ל"ג כ"ד) פדאהו⁵): ופחרון זה נראה לי כהלום שמרוב צער שנצטערתי לידע מה הוא הענין נתנמנמתי על הספר וראיתי והנה איש ניתן על ידי מגלה לקרות. ובראש ידועה שלישית היה כתיב: העתיקים, העתידים, היוזים. יהויתים, והייתי מפרשי: האתיקים העתידים הכתיבים במקדש לעתיד הן זיון וגזומרות של עצי זית ועין שמן. גם דברו רבותינו יתקיימו שאמרו (סדרות פ"ב מ"ה): חלקה היתה בראשונה והקיפיה כציצטרא. כל זה הייתי מפרש בו בחלום: וכאשר יש ללשבות הללו אתיקים, כן יש לגזרה שהרי אמר בה (לעיל מ"א ט"ו) ואתיקיה, ואף היא משלשת כסדר לשכות, ואף להיכל יש כפות המינה סביביו באחיות ה' אמתיו מכותלו לכותל הגזרה. וגיבה רבות סביב למעלה לגזרה, והן הן אתיקיה. ולמעלה (מ"א ט"ו) אמרנו: והאתיקים סביב לשלשתם, למדת שיש להיכל אתיקים, יכופי המינה מייעוהו שלא למעט ולכנוס בתליו, ואף ללשכות הרצפים היו אתיקים. ורמו לדבר: ונגד רצפה אשר לחצר החצונה אתיק אל פני אתיק (לעיל כתוב ג'), ומשמנה לך בהן אתיק אל פני אתיק בשלישים, דבר וידע שאתיק הגזרה והרצפה גם הם אוכלין כרחב בנינו. וכאן לפי שעוסק בקוצר מדינת ארך הלשכות ע"י המהלך י' אמות רוחב אמר גם קוצר העליונות מן התחונות ומהתיכונות: ונדר אשר לחוץ. לצר צפונן של לשכות לעמת 7 ארך הלשכות היה לצפון ממזרח למערב ק' אמה, הרי ארכו. גם דרך

1) על גב המלה הזאת כתוב בכ"י עוד: כן, ומחברנו מפרש עם זה שדברו הפקרא: ע"כ כן נאצל, פירושהם מה ע"כ אשר נאצל, היונו מפני שנאצל וכו'.

2) בכ"י ואכלו האתיקים.

3) ר"ל כי אחרי שכתוב ויעתק בקשור עם ההרה הנה משמעו סילוק למע"ה וכן עתק פירושו דברו גאות וגיבה רוח. וע"י פירוש רש"י והמיוחס לר"י קרא יש"א ב' ג'.

4) נראה שצריך להשלים: נקרא אתיק, ואח"כ מפרש כי זה כמו עתיק בחיוף אל"ף בע"ן שנמצא גם כשרשיים אחרים.

5) בכ"י פדאהו פדעהו, וע"י פירוש רש"י יאיוב שם.

8 כלפי [החצר] החיצונה מדרום לצפון על פני מזרח הלשכות ומערבן ארכו המשך שלו נ' אמה. כנגד הרחב נ' אמה שאמר למעלה. כי ארך משך הלשכות אותו המשך אשר מישך ויוצא לחצר החיצונה באיורה נ' אמה הוא וכנגדו צריך להיות משך הגדר, וממה שאין משך הגדר יותר למדת שאין איור לצפון בין הלשכה לגדר כמו שציירתיו: והנה על פני ההיכל. הנה כבר אמרתי לך שעל פני ההיכל היו הלשכות ק' אמה, ומעצמך הבין שאף הגדר ק' אמה הוא לצפון, שאינו אימר וגדר אשר לחוץ לעמת הלשכה שתאמר דוקא לשכה החיצונה שאינה אלא ע' אמות אלא לעמת הלשכות אף לשכת הבניה שהיא ק' אמה בכלל, ואף ממהלך י' אמות שבין הגדר ללשכה ספו ומפו, ברור לו לכתוב שהגדר ק' אמה היא לצפון, ולכך אימר:

9 ומתחת הלשכות האלה. שהצפון היה משפע ויורד עד הקדים. והלשכות האלה כגובה הקדים. והקדים בשפולו⁽¹⁾: המביא, היה דרך המביא את האדם מהקדים כביאו להנה מן החצר החיצונה, שפתח היה בגדר במזרחו

10 לבא להנה מן הקדים, גם עוד היה ברחב גדר החצר הפנימי על פני רחבו מצפון לדרום מחוץ לחצר דרך הקדים כלפי מזרח, לשמאל שער הקדים אל פני רחב הגדרה ואל פני רחב הבנין שבדרום, ורחב כ' אמה שבניהן בכללן: לשכות, ולמטה (כתוב י"ג) יפרש מה טיבן של כל אילו הלשכות. וממה שאומר שהן אל פני הגדרה והבנין יברחב הגדר, למדת שאף כאן לא היה כותל בחצר למזרחו לשמאל השער. כי הלשכות היו במקום הכותל כמו לצפון, ופתוחות היו לחצר הפנימית, ולכך הקדים כאן גזרה לבנין לפי שהוא בא מצפון לדרום, ופוגע תחלה כנגד גזרה דרומית ואחריה כבנין, ולכך אמר כאן אל פני. שהן לפני הגזרה והבנין במזרחו, ולמעלה (כתוב

11 א') אמר נגד שהן למול צדיהן: ודרך היה לפניהם, מהלך י' אמות רחב אל הלשכה הפנימית בצדי הלשכה החיצונה: כמראה הלשכות, היא הלשכה החיצונה⁽²⁾. אשר דרך הצפון⁽³⁾. שבצפון שאמר למעלה שמהלך י' אמות רחב היה לה מפו ומפו למזרח ולמערב. כן היה לחיצונה שבאן בצפון ובדרום דרך אל שער הפנימית: [170a] כארכן, כסדר ארכן של אותן שבצפון מזרח ומערב כן דרך רחבן של אילו מזרח ומערב, ולפי שהיו ברחב גדר החצר במזרח, ורחבן נ' אמה כמותן נמצאי אילו ואיני משך ארכן נתון אצל משך הגדר. וכל מיצאיהן, מוכב על כן, לוטר וכן כל מוצאיהן של אילו כאותן של מעלה לחצר החיצונה, וכמשפטיהן של אותן של מעלה להרחיב למטה ולקצר למעלה להגבוה, ולקצר ארך החיצונה

12 מארך הפנימית כמשפט וכראוי: וכפתחיהן לצפון, כן אילו: וכפתחי הלשכות, שבצפון: אשר דרך הדרום. הוא הבניה הצפנית שבדרומה של לשכה

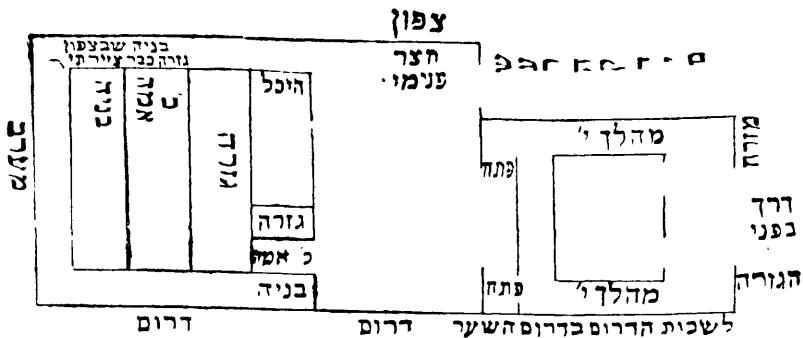
(1) עי' רש"י ורד"ק.

(2) כאן כתוב על הגדיון: "אשר דרך הצפון, הצפונית שבצפון. אשר דרך הדרום, הדרומית שבדרום. והחיצונה שבאן תולה בצפונות החיצונות, והפנימית שבאן תולה בדרומית הפנימית".

(3) ככ"י 'צפון'.

יחזקאל מב

החיצונית הצפונית שהי פתחיה לצפון: פתח בראש דרך, המהלך עשר אמות רחב כן פתחי פנימית שבאן, כמו כן פתח בראש דרך המהלך י' אמות רחב גם דרך המביא מהקדים היה להם. בפני הגדרת הגינה, גדר משוכתן המגין ימשיך לפניהן. דרך הקדים בכניסתן, כבא איש להנה מהחצר החיצונית (1):

- 13 יאמר אלי, ציוני. לשכות הצפון. שבצפון הגזרה, במערב שער הצפוני האמוריית למעלה, גם לשכית הדרום, אילו שבמזרח החצר הפנימי אשר בדרום שער הקדים שבנגד גזרה יבנין דרומיות, והוא שאומר: אשר אל פני הגזרה, שאמר עליהן (למעלה כתיב י') אל פני הגזרה ילא נגד הגזרה: הנה לשכית הקדש. ולאווה דין הן קדש. יש מהן אשר יאכלו שם הכהנים. ושם ינחו קדשי הקדשים, והן אותן שבצפון, וכך הן בצפון ששם קדשי הקדשים נשחטים ונעשים, וראוי להיות מקום אכילתן והנחתן אצל מקום שחיטתן ועשייתן. ויש מהם ששם ינחו בנדיהם כי קדש המה. 14 וילא יצאי מהקדש, והן אותן שבדרום אצל שער מזרחי שמשמש כניסה ויציאה: כביאם לשרת, וינחו בנדי חול שם. כמו שמיכיה ילכשו בנדים אחרים. וכביאם לצאת אל החצר החיצונית אחר עבודה יכנסו לשם וינחו בנדי הקדש שם, והא שאומר כביאם הכהנים, כלימר כביאם ינחו בנדי חיל שם. יגם אחר העבודה לא יצאי עם בנדיהם מהקדש. ולכך הם כמזרח במקום כניסה ויציאה, והרי הוא עומד עכשו לפני שער הקדים של חצר הפנימי. ושם כלה מדות הבית הפנימי. והיציאתו, כנגדי. דרך השער 15 הפינה קדים. אי אפשר זה להיות אלא שער ראשון שנכנס בו תחלה כמבנה עיר, הוא המקיף את שתי החצרות יתהכל, שהרי הוא לכל רוח ת"ק קנים שהן ג' אלפים אמה. וחצר החיצונית אינה אלא ק' קנים שהן ת"ר אמות. מצפון לדרום עם כל קירותיה ג' אמה ארך השער. וק' עד שער הפנימית, ונ' אמה שער הפנימית כולט לתיבה. הרי ר' אמה לצפון. 20 וכנגדן לדרום, וחצר פנימי עם קירותיה ר' אמה הרי ת"ר אמה: להבדיל בין הקדש, חצרות בית אלהינו: לחיל. העיר ותפסתה. ולכך נתרחב כל כך להרחיק מעל מקדשו ולא יטמאיהו כמו שיפרש למטה:

(1) עה כתוב על הגליון: וזה צורתו במטה.

מג.

- 1 ויוליכני אל השער אשר פונה דרך הקדים. לבית, הוא שער החצר הפנימי כמו שייכוח למטה שאמר וישב אתי [וגו'] כה אמר יי' אלהים שער החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ('). א"כ המקדש החיצון הוא. והביאני אל החצר הפנימי, א"כ עדיין לא היה שם, אלא לפני הלוכו להראות לו שכבוד אלהי ישראל בא בו ולהזהירו על סגירתו של (') זאת: בא מדרך הקדים. ולא דרך שער הקדים של חצר החיצונה, שאם כן אף הוא יהיה סגור אלא מעל שער דרך אויר עבר. והרי שער חצר הפנימי גבוה למעלה שגובה חללו כנגד אויר שלמעלה לשער החיצונה. ובא לו מעל לשער החיצונה דרך שער הפנימית: וקולו כקול מים רבים, קול הלוכו. ובענין ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים וגו' (לעיל א' כ"ד) אף כאן קול הלוכו וכנפי מרכבו הומים כקול מים רבים: וכמראה. אותו המראה אשר ראיתי לשעבר ראיתיו עתה, וכאיהו, כמראה אשר ראיתי בבאי אל הבית לעת שחת העיר במראה שלישית שכששכן בבית הבית מלא את ענן [170b] כבודו כמראה הקשת, והחצר מלאה את נוגה כבודו כן עתה ('): ומראות אחרות לכד מכבודו. ראיתי עוד כמראה 4 אינר וגו', מרכבה וכסא כבוד וחיות ואופנים: דרך שער, בחללו. אשר 5 פניו דרך הקדים, בחצר הפנימי: ותשאני ריח ותביאני, באויר ולא דרך השער, כי יי' אלהי ישראל בא בו וקידשי בכבודו כמו שאמר למטה: 6 מדבר אלי, להודיעני צורך היקף החומה הזו למטה הוא גדול ורחב כל כך וציוויים אחרים: ואיש אחד היה עומד אצלי, מוזמן למוד לי גם את המזבח 7 כמו שיאמר למטה: את מקום כסאי. כלומר על אשר היא מקום כסאי ומקום כפות רגלי אשר אישן שם בתוך בני ישראל לעולם. שהם מלאים חמא וטומאה, לכך אני מרחיקו מהן בהכרלה גדולה כזו: בזנותם בפגרי מלכיהם במותם. שזונים וקוברים מלכיהם סמוך לכסאי בהר הבית מחוץ לפי שהן 8 עד עתה סמוכין למקדש החיצון הוא החצר הפנימי ולהיכל. שנותנים ספם אל ספי. ואין רק הקיר של הר הבית ביני וכיניהם והוא סמוך לכסאי ולכן טמאו את שם קדשי. ואכל אותם באפי, שלא יכולתי לסבול תועבותם 9 וטומאתם סמוך. אבל עתה ירחקו את זנותם וגו'. שאף אם ישובו ויתנו פגריהם אצל הר המקדש הם יהיו למטה ואני למעלה וכל גובה ההר מפסיק ביניהם. ולכך החומה רחבה להלן כמדת כל רחב ההר להודיעם שכל ההר קדש ולכך הקיר יש רחבה גדולה בינינו, להכדיל שהקיר מרוחק 10 מכסאי. וכאשר לא יטמאו מקדשי. וישבתי בתוכם לעולם. ולפיכך אתה בן אדם, שראית כל זה. הגד את בית ישראל את הבית, כמי שהוא מרוחק מהם שיכלמו מעונותיהם. באמרך להם המקום הראה לי בית כסאו ומקום

(1) כאן נתחלפו לו להמחבר ב' כתובים: מ'ד ב' ומ'ז א'.

(2) כב"י ע"ד.

(3) ע"י ד"ר ו' ד'.

- כפית רגליי מובדל ומרוחק מכס בעיניתיכם. ימדרי¹) את תכנית. מכון הבית ויראו כמה²) הבדלה גדולה יש ביני ימיניהם: ואם נכלמו מכל אשר עשו. אז צורת הבית, בניני הבית ותכניתו ומוצאו ומיבואו וכל צורתיו, בניני היקף חומותיו סביב המיגרים אתי כבנין מצור, ובענין: אחור וקדם צרתני (תהלים קל"ט ה'). וגם את כל חקתיו וכל תורתו וכל תורתו שאורה לך. הידע אותם ובתיב לעיניהם, משפטי הבנינים והתורות: וישמרו את כל צורתו וני³). והרי שיטה זו כשיטת⁴) המשבן, שבתחלה היו ראויים כל ישראל לשמור משמרת המקדש לשבון בתוך מחניהם ולחנות סביב לו כליום. חטאו בעגל נחרקו ונבדל שבט הלוי, ואמר שלא יעשה בקרבם ולא ישבון עוד בתיכם. נתאבלו ונכלמו אמר להם אם אתם נכלמים מכל אשר עשיתם הורד עדיך מעליך לגמרי ותנהיג הכנעה בעצמך יבושה כנזופים, ואז לפי ההכנעה שתנהיג בעצמך אדעה מה אעשה לך, איך אשבון בקרבך שלא אכלך. וכן עשי ונכלמי, וסחר חרב ואילך נתנצלו עדים ונהגו הכנעה ונזיפה בעצמם. ואז הבדיל שבט לוי שלא תעו ולא היו קשי עורף לשבון במחניהם ולחנית סביב למקדשו לשרתו, ומשה לקח את האהל כל מ' שנה שבמדבר ונמה לו מחוץ למחנה ישראל, הרחק מן המחנה⁵), ומנגד סביב לאהל מועד יחנו⁶), והשיב משבנו בתיכם שלא היה לו לשבון כלל בתיכם. אף כאן, אם נכלמו תבאר⁷) להם חקת הבית ותורתיו ותכניתיו להתרחק מעליו שלא ישמאוהו ולא אכלה אתם באפי. ואם לא ייכלמי לא אשבון בתיכם כלל, שאם אשבון בתיכם עיד ישמאו ביתי וחצרותי: והרי זאת תורת הבית. שתמסור להם להבדל ולפרוש מעלי¹²) שלא ישמאוהו: על ראש גובה ההר כל גביל גובהו סביב סביב קדש הקדשים. שלא יבא זר בתוכו אלא לצורך: הנה זאת תורת הבית, להפרישם. והנה אלה מדות המזבח באמות. באיתן אמות של בית כל אמה ואמה⁸). 13. ולפי שיש במזבח [171a] [הרבה] מיני אמות ומדות בגובה ורחב וכניסות וחקו ונבול, והייתי אימר יש מהן קמנית וגדולות כמי בשל בית שיש מהן

(1) בכ"י כתוב על גב המפה הזאת עוד: שימדדו.

(2) בכ"י כמו.

(3) בכ"י כתוב על גב המפה הזאת עוד: משמרתו. והנה מפרש שחברנו צורתיו בפעם הראשונה מלשון מצור והיקף ומחבירו עם צרתני בתהלים קל"ט ה' (ועי' ראב"ע שם), ואת צורתיו השניה (ונכלל עם זה גם צורתו) הוא מבאר כמו משמרת למען יתאים עם חוקותיו. ונראה שגור צורתיו כתרא מלשון נצר היינו שמר. ועי' דברי רש"י שאומר: וכל צורתיו כתרא לא פירש".

(4) בכ"י כתוב על גב זה עוד: שיטה.

(5) עי' שמות ל"ג ד'-ו'.

(6) עי' במדבר ב' ב'.

(7) בכ"י מבאר.

(8) מדבריו אלה וכן שפירושו יהלן נראה שמתבררנו גורם אמה ואמה ושפירד מזה

את המפה ושפה.

בשיעור טפח ויש מהן אצילה¹), לכך אמר אמה אמה, כל אמה יאמה שבי
 כילן באמות הראשונות בשיעור טפח. ושלא תאמר גם אמת אצילה נזכרה
 בראשונות לכך נאמר וטפח. ובשיעור טפח. וידועות הן² טפחים לאמה.
 וחיק של אמה חקק חריין ותעלה בארץ סביב למזבח, אמה בעומק ואמה
 רוחב: וגבילה של אמת החיק אל שפתה סביב למזבח לפניו ממנה קרקע.
 ורת, מדת הגבול האחד מפו וכן לכל צד. שאין נכון להיות המזבח על
 שפת התעלה ממש: וזה גב המזבח. ובוה אצל הגבול יהיה גב המזבח
 וגבהו. והגבול נחשב אל החיק, ולכך אינו אומר ומהגבול עד העזרה אלא
 14 ומחיק הארץ והגבול בכללו, לומר כי מן הקרקע מן הגבול מתחיל למנות
 מטטה למעלה: עד העזרה התחתונה. כל רחבה שסביבות מקום מיוחד
 קורא עזרה. ואינו יודע בו משמע³: שתים אמות, בניבה: ורחב אמה
 אחת, גג העזרה והיא כניסה כניסת יסוד: ומהעזרה הקטנה. הנמוכה ואת
 עד העזרה הגדולה, הנכונה. והרבה יש במקרא לשון קוטן שהוא שפלות
 ולשון גדל שהיא גובה: ארבע אמות, גובה. ורחב האמה, כלומר מדת
 האמה של עזרה ראשונה. ולפי שחילק אותן בגובהן השיה אותן ברחבן
 ותלה אמת רחב הגדולה כאמת רחב כניסת הקטנה. שברחב כניסתן שוות
 15 הנה, לכך נאמר האמה: וההראל. מכצר גביה שהוא כהר וכן הוא:
 שני אריאל מואב (ש"ב כ"ג כ') כמו הריאל, שני מכצרי מואב: וכן היא
 הוי אריאל אריאל וגו' (ישעיה כ"ט א')⁴: ארבע אמות. גובה. הרי"ו אמת
 אמת גובה: הקרנות ארבע. ולא פירש בשום מקום גובה קרנות המזבח
 לפי שאינן מנופו ואינן אלא לניי. והרי פרשתי בעזרית גובה ורחב ובהראל
 16 גובה ועתה מפרש הרחב, ולכך אומר: שתים עשרה וגו'. עשה הרחב
 עיקר, שבשתיים עשרה אמות של רחב פשוטי היה י"ב ארץ, ולא כל ארבי
 ורחבו אלא רבוע אל ארבעת רבעי. יאילו הרבעים אם תאמר רבעי הקיפ
 מה לימדנו בהן, ועוד מדת רחב שבי כלן כנגן הן נמדדות וזה בהיקף.
 בתמיה, אלא על כרחך רבעי רחב גני ועבוי. וכן נדקדק למטה ב"ד של
 העזרה. וכמין גאם מדדו למעלה והתחיל מן הקרנות. כיצד מקרן דרומית
 מזרחית מדד הימנה ולצפון י"ב ולהימנה ולמערב י"ב והיא הפנה. וחוט
 הסיקרא מפסיק בין הפנות. ומקרן מזרחית צפינית לדרום י"ב והימנה
 ולמערב י"ב. ומקרן צפונית מערבית למזרח י"ב והימנה לדרום י"ב. ומקרן
 מערבית דרומית לצפון י"ב והימנה למזרח י"ב. וכל כך למטה כדי לברר
 את הקרנות ופנות המזבח ליתן מדים החטאת על ד' קרנותיו ופנותיו כמו
 שיאמר⁵). והשמייעך שרבעי האריאל למעלה מן העזרת ככלל הקרנות הן
 ורבעי העזרה ככלל הפנות, והן הן פנותיו. ותרע שהרי שבשמונה משך

(1) ע"י פירושו לע"ד הכתוב מ"א ה'.

(2) ר"ל מדוע נקרא זה בשם עזרה.

(3) וכן פירש בישיעה שם: "הוי אריאל". מנדר עז ש"ו, ורא נמצא כזה אצל שום

המפרשים.

(4) ע"י למטה כתוב כ'.

העזרת היא מינה איתן כאחת מה שגדלו בין שתיהן: והעזרה י"ד ארך 17
 ב"ד רחב. כלומר אמית בניסת הקטנה יאמית בניסת הגדולה מצד אחד.
 מעתה על כרחי לרבעים של רחב המשך הוא מינה במי שפרשתי. וא"ת
 אינו מינה אלא עזרה עליונה ילעולם רכעי הוקפה והיא גדולה אמה מיכן
 יאמה מיכן. א"כ משך הקטנה למה שייר שלא מנה אותה י"ז אמה ארך ב"ז
 רחב. והרי מנה אף הגבול והחיק, וכל מה שהזכיר למעלה הזכיר בהן
 מדת משך, יאף הגבול והחיק שלא חודש בהן כלים, וזו שחודש בה י"ז
 אמה לא יזכר. אלא על כרחך שתיהן בכלל מינה ומצד אחד כלכד ולרבעי
 עכיון במי שפירשתי. ואף למטה יאמר (כתוב כ'): ואל ארבע פנות העזרה,
 ישתיהן בכלל. שאם תאמר העליונה לבדה מינה אם כן אין אני יודעים
 מה מיכה של עזרה קטנה, וא"ת לשפיכת שירים, יאמר איתי בפירוש.
 יעוד שפיכות שירים למטה היא כמו שמפרש (שם): ואל הגבול סביב,
 ומאחר שמפרש [171b] טוב הקרנות והפינות והגבול על כרחך פינות עזרה
 קטנה בכלל. והרי עזרה האמור כאן קבוצת עזרות, כמו שרגיל המקרא
 לקצר לשינוי בכמה מקומות וכן בפתח וסוף ישער ואיל למעלה⁽¹⁾. ולפי
 שהשייה רחבן למעלה מוכרח כאחת. נתברר שרבעי המשך הוא מינה וכ"ד
 אמה הוא מקום מערכה למעלה כדברנו רבותינו ע"ה⁽²⁾. אבל מלבין של
 ל"ב אמה ליסוד אין ניכר כאן בפשט המקראית⁽³⁾: והעזרה י"ד אמית. אחר
 שפירש משך האריאל מפרש טמעלה למטה משך העזרות שממנו אנו יודעין
 מדת משכן: סביב איתה, לה. חצי אמה, היא הורת שאמר למעלה: והחיק לה,
 להעזרה. ועל כרחך עזרה קטנה והרי אין להסב לה לא על הגבול, ולא
 על חצי האמה שהן לשיין זכר, אלא על העזרה, ואף מיכן שהעזרה הנזכרת
 למעלה אף הקטנה בכלל. והיא הסמיכה לגבול למטה. ועליה אמר לה:
 ומעלתה, של המזכה שעילון עליו: פנות קדים. לצד מזרח הן פונים. רגלי
 הכבש למזרח שבכואי לעזרה היא כנגדו: ויאמר אלי. האיש העימד אצלי: 18
 ביום העשיתי, לעתיד כשיתחנך: ונתתה אל הכהנים, לחנכתי. יעל כל 19
 ישראל ואמר ינתת. וכל הציונים הללו הראוי לישראל לישראל כגון זה,
 והראוי לכהנים לכהנים כגון ולקחת מדמי. כיוצא בו ואכלת לפני י"ז גי'⁽⁴⁾
 (דברים י"ד כ"ג) הראוי לישראל לישראל ולכהנים לכהנים: על ארבע 20
 קרנותיו. כל ה"ב אמה לבאן ולבאן קרני קרן בהראל למעלה. וכן כל י"ד
 שרכאן ולבאן שגדלו בין שתי הכניסות קרוי פנה, ועליהן אומר: ואל
 ארבע פנות העזרה. וכיוצא בזה פירשו רבותינו ו"ל על מקרא שלמעלה
 (כתוב מ"ו): ומהריאל ולמעלה הקרנות ארבע. רשות קרנות ארבע והן
 אמות הקרנות וג' אמות של מקום המערכה עד הסוכב למטה. באיזהו מקומן
 (דף ג"ג א'): ואל הגבול סביב. שפיכת השירים: וחמאת אותי וכפרתהו.

(1) ע"י פירושו לעיל בכתוב מ' ו' ומה שהעירותי שם (ע' 66 ה' 2).

(2) במדות פ"ג מ"א (הובא ברש"י).

(3) ע"י זכמים ג"ד א' (הובא ברש"י בכתוב י"ד): כיצד כוננין את המזכה כמיואן מ"ב

שהוא י"ב ע"י ר"ב ונזכרו אמה וכו'.

לשון טהרה יקדושת הן בנכנסין מחול אל הקדש וכן תמצא כלוים וכן
 21 תמצא באהרן ובניו⁽¹⁾: במפקד הבית, הוא הפניי והקרתח שחויץ לחצר
 23 החצונה כהברלה הבנין⁽²⁾: כבלתך מחטא תקריב וגו', כיום השיני עצמו:
 25.26 שבעת ימים, לכד מים העשותו שלא קרב אלא פר בלבד: שבעת ימים
 יכפרו וגו', כשעיר: ומלאו ידיו. בפר ואיל לעילה כי הן ימי מלואיו, אבל
 הראשון לא היה אלא לחטא ולבפר מחול לקדש לקדשי לעבודה, שיריה
 לקרבנות מלואים ולשאר קרבנות. יחרי אתה רואה לעינים שנשתנו ימי מלואים
 הללו משל משכן. ואף של שלמה נשתני ולפי שקדושת העתיד חסודה⁽³⁾.

מד.

- 1 שער המקדש החיצון. לבית, הוא שער החצר הפנימי ומכפנים
- 2 השיבני אליו. והוא סגור. וכשנשאתני רוח הנחתי פתוח. ויאמר אלי יי'. .
- 3 לפי שעד עתה האיש מדבר עמי הוצרך ליומר שהמקום אמר לו: את
 הנשיא. ואף את הנשיא אני מזהיר על כך אבל לפי שנשיא הוא. ישב בו,
 מבחוץ. לאכול לחם שלמי: מדרך אולם השער, שמחוץ בחצר החצונה:
 5 ומדרכו, של אולם. יצא, ולא יבא בו: ויאמר אלי יי' וגו'. אף כאן הוא
 ולא האיש: שים לבך וגו'. הוצרך להזהירו כל כך על המצות שיצוהו:
 למכוא הבית. שלא יבאו דרך השער הזה בכל מוצאי המקדש. ולא יצאו
 7 דרך השער אשר יבאו בו, כי נכחו יצאו⁽⁴⁾: בני נכר, מן הגוים. שהן
 ערלי לב וערלי בשר. כהקריבכם, בטה שהיה לכם להקריב ולא הקרבתם
 אותם. אלא שמתם לכם בני נכר ערלי לב להיות שמרי משמרתו במקדשי
 8.9 ולא שמרתם משמרת קדשי להפריש ורים יבני נכר ממקדשי: לכל בן נכר וגו',
 10 הן הגרים שבניהם: כי אם הלויים, הם הכהנים: אשר רחקו. ועיי שרחקו
 11 מעלי. ונשאו עונם. ליפסל מן הכהונה, ולהיות כלוים פקידות שמרי
 משמרת מקדשי. שיערים ושומרים והם ישמרוהו ולא בני נכר ולכך קוראם
 12.13 לויים⁽⁵⁾: יען אשר ישרתו. מוסב למטה על ולא יגשו אפי לכתן לי:
 14.15 לכל עבודתו וגו', כלוים. אבל הכהנים הלויים בני צדוק המה יקרבו אלי:
 17.18 אל שערי החצר הפנימית. [172a] הצפין והדרום: לא יחגרו כיוע. לא
 יחגרו מתניהם כדבר שיוע וירח⁽⁶⁾ מעל מתניהם. כגון אכנט בלבד שאדם
 חוגר ומתיר ומועי מעל מתנו בשירצה אלא לכד האכנט שאדם קושר
 ומתיר יחגרו על מתניהם מכנסי פשתים קבועים יקשורים על מתניהם היטב

(1) עיי למשש שמות כ"ט ל"ו וכמדבר ה' י"ב.

(2) וכעין זה ברש"י: ולי' במפקד הבית במקום שהבית כלה כמו דא נפקד ממנו איש.

(3) עיי רד"ק לכתוב כ"ה ומה שכתב שם מדברי רז"ל (מנחת מ"ה א') כי מלואים
 הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה.

(4) עיי למטה מ"ו ט'.

(5) עיי לעיר פירושו לכתוב מ' מ"ד ומה שהעירתי שם.

(6) נראה שצ"ל וזווע וירוח, כי מחברנו מפרש יוע מ"שון זוע ונרנוד והסרה.

בלו יוועו ויפולו לכסית בשר ערוה. גם יש כמיטעונית שלא יחגרו מכנסיהם
 בחגור צמר שאינו מתהדק ונקשר יפה ונמתח ומתרפה וזע מעל מתניהם
 ומכנסיהם נפלים להם וצריכין להגביתן תמיד שנמצא כשטורחין בעבודה
 טהנלה בשר ערותם על המזבח. ואין לשין ויעה בכל המקרא (1). יאף בזועת
 אפך (בראשית ג' י"ט), לשין ביים שיויעי שומרי הבית (קהלת י"ב ג')
 הוא, כשהארם מירח ויגע נחירי ועים ונעים. ובלעו אִינְאָפּוּלְשִׁמְנֵט
 19 דְּמִישׁ גְּרִינֵשׁ (2): וכצאתם אל החצר וגו', ולאיוה חצר. החיצונה. לא
 הפנימית שהיא חיצונה לבית כמו שקראה למעלה (כתוב א'): המקדש
 החיצון, ולא בעידם בשער החצר הפנימית שבחצר החיצונה. אלא אל החצר
 החיצונה, ממש. אל העם. אל המקים שהעם שם, אבל בשער החצר
 הפנימית הוא נחשב אל הפנימית כי ממנה הוא יפשוט את כנדיהם,
 כשיש להם לצאת. והניחו אותם בלשכות הקדש, הם לשיבת הדרום שהזכיר
 למעלה. אל שער הקדים: ולבשו כנדים אחרים, של חול שפשוטו שם בכאם
 אל החצר הפנימי לשית: ולא יקדשי את העם. את כנדי העם בכנדיהם.
 ויצטרכו כיכוס כבגד שנתו עליו דם קדש (3). לפי הפשט להסיר קדשות
 מגעו שייבל ללבשו: כסם וכסמי. מתפרש לפי ענינו מכין לא יגלחו ולא
 20 יגלחו שהיא כשערות הכוסמת לא ארוכים ולא קצרים אלא בינונים (4):
 מורע בית ישראל. מיסב אף על אלמנה יגרושה, אבל האלמנה מורע בית
 22 ישראל אשר תהיה אלמנה מכהן שבעלה היה כהן וחל עליה קדושת
 כהונה לתרומה ולחזה ושוק וכיוצא בהן ונעשית כהנת. אשה [כזאת] יקחי.
 וכן דקדקנו בפרשת אמר אל הכהנים מני אם בתילה מעמיו (ויקרא כ"א
 י"ד). אבל גרושה ככל ובלל שאין גרושה לפי הפשט אלא ע"י ערות דבר:
 24.25 יפשוטו, לרוכ (5): כי אם לאב וגו'. אבל לאשתי לא ישמא. וכן פרשתי
 26 לא ישמא בעל בעמיו (שם ד') (6): ואחרי טהרתו. שיתחטא במי הגדה
 שלישי ושבעו ויטהר לכל דבר שלא ישמא דבר על ידו: שבעת ימים יספרי
 לו, לטהרת הקדש. ומעלה היא לקדושת העתיד (7) כשאר מעלות שראית
 למעלה בחיטיי הנובח ותראה עדיין למטה. לפי שמימאווהו לשעבר
 בתיעבותיהם כמו שאמר למעלה (כתוב ז') בא להחמיר בקרבנות וכטהרות
 ולהגדיל גבול הקדש והמקדש להבדילם ממנו, ובכך היא עסוק עד סוף
 הספר. לפיכך החמיר כאן בטמא מת כהן שלא יבא אל המקדש בלא ז'

(1) פה כנראה צריך להוסיף: אלא לשון הסרה, או כיוצא בו.

(2) כפי הסדר הראשונה בטעות אצאנפולשמנט והוא en anpollissement de tes narines

ר"ל בכחודך נחיריך.

(3) ע"י ויקרא ו' כ'.

(4) ר"ל כי אחרי שנאמר שלא יגלחו את ראשם ולא ישלחו פרע א"ב אין זה לא

גירסה ולא שילוח פרע אלא סרה בינונית, והוא פירוש רש"י.

(5) ע"י רד"ק.

(6) זה נגד דרשת ר"ל שפירשו אין שארו אלא אשתי (תו"כ לויקרא כ"א כ').

(7) ע"י רד"ק.

28:30 ספורין וקרובן: והיתה להם לנחלה, החטאת לאכל: להניח ברכה, לחול.
 31 אל ביתך, שבגלל הדבר הזה יברכך המקום¹): לא יאכלו הכהנים. והואיל
 ואינן אוכלין אותם קדשים שנתנבלו או שנטרפו אין להם ליתן להם שאין
 [ליתן] להם אלא הראויין להם לאכילה²). ואין הכתוב מדבר בקדושתה
 אלא במתנותיהם.

מָה

- 1 בנחלה, לשכמים: ארך, התרומה. חמשה ועשרים אלף אורך. הארץ
- 2 שהוא גדול מאד ממזרח למערב כמפורש למטה (כתוב ז'): יהיה מזה, מעבר מזה. מיכן לרצועה ולא בתוכה. אל הקדש, לצורך הקדש. חמש מאית קנים, כמו שפירשתי למעלה³): וחמשים אמה מנרש לו סביב, סביב להר. ומאיוה מדה לא מן הראשונה אלא מן המדה הזאת שתמיד עיד ארך כ"ה אלף ורחב ו' אלפים: וכו', בחלק זה, יהיה המקדש קדש
- 4 הקדשים. קדש מן הארץ הוא חלק זה. לכהנים, הקרבים לשרת ולכך
- 5 יהיה המקדש בחלקם. וחמשה ועשרים אלף, שאמרת למעלה אותו יהיה ללוים משרתי הבית, ולא המקדש הוא ההיכל והמזבח, אלא שומרים ושוערים: עשרים לשכות, מוסב על משרתי הבית לומר כן יהיה להם כ' לשכות בחלקים אצל מדת הקדש לשרת את הבית: ואחות העיר. פורפריש⁴).
- 6 חמשת אלפים רחב, למטה יפרשם. לעמט, אצל תרומת הקדש של לויים וכהנים. וכארכן, ולמטה (מ"ח ט"ו) יפרש כי לעיר ימנרשיה ולתבואת
- 7 [172b] העיר יהיו. לכל בית ישראל יהיה בלי חלוקה: ולנשיא יהיה מזה ומזה. ממזרח וממערב: לתרומת הקדש ולאחות העיר. שהן כ"ה אלף ארך וכ"ה אלף רחב בין כולן. כמו שמפרש למטה (מ"ח ח'): אל פני תרומת הקדש ואל פני אחיות העיר, למזרחן ולמערבן. מפאת ים, שלהן ימה. עד סוף מערב הארץ. ומפאת קדמה, שלהן. קדימה. עד סוף מזרח
- 8 הארץ. כל זה לארץ, תהיה לו לנשיא: ולא יונג עוד [נשיאי] את עמי. וחמס
- 9 ושיד הסירו מן העם ותעשי משפט וצדקה: הרימו גרשתיכם. הרחבותיכם וויתוריים שלכם שאתם מרחיבים גבולכם ומוסיפין משל אחרים על שלכם. גרשתיכם. מלשון מנרש שהוא נוסף על העיר⁵) ושאתם קְנֹתרים משלכם ע"י
- 10 עול המדה והמשקל והמסורה: ואפת צדק, ביבש. ובת צדק, בלח. כדכתיב:

(1) לישנא דקרא כדברים ט"ו ו'.

(2) ראוי לשום לב איך משה"ה מהכרנו להסיר הסתירה בין תורת משה ותורת יהוֹקָאֵל באופן אחר מאשר הסירוה חז"ל (עי' מנחות מ"ה א').

(3) ע"י פירושו לעיל כתיב מ' ט"ו זמ"ב ט"ו.

(4) porpris ר"ל מה שהוא קנין העיר ואחוזה, וכן תרגם רש"י לקמן בתוב מ"ה ב'.

וע"ע רש"י לעיל בכתוב מ"א ה' ורעיוני נ"ד 235.

(5) גם ר' משה בן ששת מפרש גרשתיכם מנורת מנרש אב"י מכאן את הכתוב באופן אחר: "כלומר הנה נתתי לכם אתם הנשיאים מנרשים ואחותו כאשר פרש למעלה וראוי לכם להבדילם מאחות עמי".

- אלפים בת יכיל (מ"א ו' כ"ו). יכמי שמפרש יהולך⁽¹⁾: לשאת מעשר החמר. לא בהפרש נעשר מדבר כלל אלא במנת הנשיא מן העם שממדת החומר המכוינות לכל מראך כיוון מדת האיפה והבת בלי גרוע ותיספית. לענין כיון הבת שאמר לשאת מהם מעשר החמר הבת. כלומר והוא הבת. ועשירות החמר היא האיפה, אל מדת החמר יהיה מתכנתו, של נשיא לעולם לאיפה ולבת. הרי פירוש צידוק האיפה והבת. יעכשיי מפרש צידוק מאוני צדק והשקל. עשרים גרה יהיה, והגרה ידועה ומכוינת לכל כאשר אמרנו בחמר. הרי כיוון השקל וכיוון המנה ב' שקלים הבינוני. והמנה הגדול כ"ה שקל ה' יותר, לפי [תיבן] עשרים גרה השקל והמנה הקטן ט"ו שקל ה' פחות יצפי תכן ב' גרה השקל תיבן המנה יהיה לבס, הן בינוני הן גדול הן קטן לפי חשבון ב' גרה: המנה. מלשין ויצורו וימנו (מ"ב י"ב י"א). היא סבום כולל חשבון גדול⁽²⁾. יאפשר שיתקיימו בו דברי רבינונו ע"ה⁽³⁾: אשר תרימו, לנשיא: ששית האיפה, אחד מס' בכור. וכן תרימו מן ששיתם האיפה מחומר השעורים: וחק השמן, לתרימת הנשיא. הבת, מן השבין. ולצורך קרבנות ניתנים כל זה לנשיא כמי שיפרש למטה (כתוב ט"ו). ולפי שצריכין שמן למנחות ולמנחה ישמן אינו מרובה כחטים ושעורים צריך בת שלימה מן הכיר אבל החטים מרובין הן ודיי בששית האיפה. וכמה היא הבת של שמן מעשר היא הבת מן הכיר שעשרת הבתים עישין חמר. כי כן היא מדת החמר, שעשרת הבתים חמר אף בשמן הוקר מכל משקה: וזין לא נזכר כאן בכל הקרבנות האילי, ושמו לעתיד יהיה כמל ניסוך היוין לפי שלעבר שגו כיון והעי יחטאו ב'י⁽⁴⁾. כאשר אתה רואה בכהנים התיעים שיתרחקו⁽⁵⁾, וכאשר אתה רואה שלא יעלה ולא יניף חרב וברזל על אבני המזבח⁽⁶⁾, גם מדברי רבינונו נלמד שעופית הדורסין נתרחקו⁽⁷⁾ וכן בגדו זהב שאינן באין לפני ולפנים ביום הכפירים לפי שחטאו בו כעגל⁽⁸⁾ וכיוצא בהן הרבה, לכך יובטל ניסוך

(1) עיי' רש"י (ורד"ק הכתוב י"א).

(2) גם מנחם (מחברת עי' מנה מחלקה א') נר' יהודה היוג ואותיות הנוח ש' מנה, ועיי' ספר השרשים רד"י בן גנאה ש' מנה) ור' משה בן ישע בפרושו מפרשים מנה מ'שון מספר.

(3) עיי' בכא בתרא צ' א' וש"ס שלפיהם שתי מנות היו, מנה י"ד חול ומנה ש"פ קדש, ועיי' האחרונה נתוספה שחות וזה כימי יחזקאל, עיי' רש"י ותוספות ר"ב שם (ולמנחות עיי' א' ולכבודות ה' א'). ועיי' ערך מ'ין השעפטר עי' מנה (עיי' 52).

(4) נקיט ישון דקרא בישעיה כ"ה ו'.

(5) עיי' דעיר מ"ד ו' ופירושו שם.

(6) עיי' שמות כ' כ"ה.

(7) ה'כון כונתו י"מה שנאמר בויקרא רבה פ' כ"ז אות ה' וש"ס: אף בקרבנות כן אמר הקב"ה... לא תקריבו לפני מן הנודפים אלא מן הנרדפים וכו'.

(8) עיי' ר"ה כ"ו א': דאמר רב הסדא מפני מה אין כה"ג נכנס בגדו זהב לפני ולפנים יעבוד עבודה לפי שאין קטיוני נעשה סגיוני.

- היין לעתיד אף מעולות התמיד כמו שיאמר למטה (מ"ז י"ד) שאינו מונה בתמיד רק חטים ושמן. אבל בחנים ובחדשים ובשנתות ובמועדים יזכור למטה (כתוב י"ז) נסך. ושמה לפי שימי שמחה הן יתנסך או לשמח 15 אלהים: ושה אחת מן הצאן. יתנו עוד לנשיא. ומכמה, מן המאיתים, ולא מן הלוקח אלא ממשקה ישראל, מן הגדל על המרעה, כענין: כי בלה משקה (בראשית י"ג י'), ארין משקה הטובה למרעה פְּבַרְרִיאָשׁ¹). ואפיקו מים שקרין ריוורש²). כל זה יתנו לו למנחה החטה והשמן. ולעילה 16 ולשלמים, הצאן. לכפר. ומפרש איך יתכפרו בכך ע"י הנשיא. כל העם הארץ יהיו שוין אם התרומה הזאת לתת לנשיא בישראל. כלם בקטן כגדול. 17 ועל הנשיא, יהיה מוטל העולות והמנחה והנסך, לכפר בעד בית ישראל. כנגד מה שקיבל הוא מהן. כיוצא בו תמצא בימי יואש שהכהנים קבלו כסף איש מאת סברו לעצמם והם מחזיקים משלהם את בדק הבית³): 18 בראשון באחד לחדש, שהוא ראש לחדשי השנה: ותמאת את המקדש, כולו 19 למתרו ולקדשו כנגד מומאת שנגה ו' ימים: אל מזוזת הבית, להטא הבית: 20 וכן תעשה בשבעה, ימים. בחדש. מומאת איש שיגה וממומאת פתי של 21 כל השנה. וכפרתם את [173a] הבית: חג שבעות ימים. שבוע של ימים⁴): 22.24 ביום ההוא. יום הפסח ולא יום ראשין של חג⁵): איפה לפר ואיפה לאיל. 25 הרי שינוי מפורש מנסכו משה⁶): בשביעי, בחדוש השביעי: כאלה, גם זה שינוי ולא בא אלא להוכיח קדושות וטהרות ומעלות לעתיד. וכל זה על הנשיא להטעינו עבודת שמים להיות רגיל בעבודתו וקרוב לביתו ולא יפנה אל רהבים⁷) כאשר עשו מלכי ישראל והכהנים, אבל קרבנות ככתוב בתורת משה יהיו, אבל ענינים אילי כלם כנשיא מדברים כמו שפירשתי:

מו.

- 1.2 וכיום השבת יפתח. להשתחוות דרך שם: מחוץ, ולא יכנס: ויצא, 3 מן האולם לשוב על עקב לאחוריו. עד הערב, שישתחוי עם הארץ שבחצר 4 החיצונה דרך שם: והעלה אשר יקרב, שאמרתו לך (כתוב ב'): ועשו הכהנים את עולתו זאת שלמיו: מה היא. כיום השבת ששה כבשים ונגו'. 5 מתת ידו, לפי השנת ידו לפי שהן מרובין ותדורין כבשי השבתות והחדשים

¹ prairies ר"ש טרעה. ועי' ר"מ בן ששת שפירש: סמסקה ישראל. מטרעה ישראל¹.

² rivières, עי' לעיל לכתוב ד"א י"ב וד"ד י"ג.

³ עי' מלכים ב' י"ב ה'.

⁴ עי' רד"ק.

⁵ ר"ש בארבעה עשר ולא בחמשה עשר, ועי' רש"י ורד"ק.

⁶ כי לפי תורת משה (במדבר כ"ח ב') היתה המנחה ג' עשרונים לפי וכ' עשרונים

לאי. ועי' רש"י.

⁷ הישנא דקרא בתהלים מ' ה'. וגם כאן ראוי לשום לב אל אופן הסרתו הסתירות

שבין תורת יהזקאל ותורת משה בדבר הקרבנות.

- לכך לא נתן כם קצבה אלא לפי השג יד וזתרתני: וביום החדש. מוסף 6
 על של שבת לפי שאינו תדיר כשבת לא יכבד עליו כל כך: ובדרבו יצא, 8
 ובדרבו שבא אל האילם יצא ממנו לאחוריו: לפני ד'. בחצר הפנימית לא
 ישוב דרך השער אשר בא בו, שנראה כפונה גופו¹) ואחוריו כלפי הקודש
 בפנותו לצאת, אבל בשיוצא כנגדו מצדד ומשתחוה ומצדד ויוצא כתיבם.
 וכי יעשה הנשיא וגו'. ולא יחשב מהם מתת ידו של נשיא²): ייצא, מן 12
 האילם לאחוריו. וסגר את השער, שאין צורך בפתיחתו עוד כמו ביום
 השבת וביום החדש שכל העם באים להשתחוה דרך השער כל היום, לפי
 שיום פנוי הוא להם. ובשאר ימות השנה הוא מדבר: וכבש בן שנתי 13
 תמים, לעילת תמיד: ששית האיפה, הרי תיספות על של משה: לרום, 14
 ללחלח את הסלת ולרשנה מן השמן שיהיה בה ריח נוחה. לרום כמו
 רסיס לילה (שה"ש ה' ד'). לשון הטפה ארושיר בלע"ו³). ויין אין כתיב
 כאן: יעשו, הציבור: לבניו תהיה. שלא תשוב בשנת הדרור לא לי ולא 15.16
 לשאר בניו. אבל כי יתן מתנה [מנחלתו] לאחר מעבדיו. תשוב לו בשנת 17
 הדרור: אך נחלתו בניו להם תהיה. ונשקעת ביד בני: ולא יקח הנשיא 18
 מנחלת העם. ליתן לבניו כדרך שכתב שמואל⁴) במשפט המלוכה. ואת
 שדיתיכם ואת כרמיכם וזיתיכם הטובים יקח ונתן לעבדיו (ש"א ח' י"ד).
 ויבאני בכבוא אשר על כתף השער. שבצפון בחצר הפנימי כמזרח השער 19
 וכבר רמזנוהו למעלה⁵): אל הלשכות הקדש [גנו'] הפנימית צפונה. הן הלשכות
 שבצפון חצר הפנימי: מקום בירכתים ימה, כבר ציירנהו למעלה⁶):
 לקדש את העם. שיהיה ניתו מרוטב הקדשים על בגדיהם, אי יגעו בגדיהם 20
 אל הקדשים ויקדשו⁷): חצרות קטרות. מלאית קיטור ועשן מחמת 22
 המבשלות שבהם: מהקציעת. במקצוע החצר החיצוני מתחת הטירות
 מבחיין. והטירות הן החימוט של חצרות שהן גבוהות. והטור שסביב להן 23
 היא חימה נמיכה הוצה להן. יבין הטור והטירה היו מבשלות עשויות תחת
 הטירות, וע"י כך היו קטירות מבחויץ: את זבח העם. זבחי שלמים, 24
 ואוכלים אותן בתוך החצרות⁸).

(1) ככ"י שפוי.

(2) נראה שכונתו לומר כי ככתוב זה מדבר הנביא לא מסתת ידו של הנשיא שיבוא

בשבת כ"א ממה שיבואו נדבה בששת ימי המעשה, וע"י רש"י ורד"ק.

(3) artoser ר"ד ורף, וע"י פ"י רד"ק ור"ם בן ששה. והפעל הזה נזכר רק פעם אחת

במקרא אמנם רגיל הוא בסוכן זה בהגזום כמו ימשל בהגזום ונתן לדרכים ר"ג כ"ה. וע"י

נ"כ בפירוש מסכת משקין דר"ש בן היתום ע' 53 שורה אחרונה: וזרף, יש מפרשין ירום-

מים עד הענבים (והוא לישנא דקרא, וע"י הערתו של תיבת שם).

(4) ככ"י עד הגליון בטעות: עלי.

(5) ע"י פירושו יענה לכתוב ב"ב ד'.

(6) ע"י יעיד עמוד 95.

(7) ע"י פירושו יעיר הכתיב מ"ד י"ט.

(8) ע"י רש"י ורד"ק.

מז.

- 1 וישבני אל פתח הבית, בחצר הפנימי: והמים יורדים. מתעקלין וניטין ליטין, ואחרי שהן יוצאין קדימה אי"כ דרך שער הקדים של חצר הפנימי יוצאין יהיה לו לצאת דרך שער הקדים, אלא שדינו להיות סגור, 2 ולפיכך: ויוציאני דרך שער צפונה⁽¹⁾, מן החצר הפנימי אל החיצונה: ויסבני דרך חוץ, מחוץ לחומת חצר הפנימי. אל שער החוץ, של חצר החיצונה דרך הפונה קדים. בכניסת החצר: מים טפכים. מקלחין קילח: 3 דק כמפי הפך⁽²⁾: בצאת האיש קדים. מכל החצירות וההומה המקפת להן: וימר אלף באמה. למזרח: מי אפסים. מגיעין עד קפי' התחתון 5 שקורין קביליאי⁽³⁾. שהוא סוף הרגל ישם אפס: מי שחו. שאי אפשר לעביר ברגל אלא לשוט, שחי, כמו כאשר יפרש השיחה וגו' (ישעיה כ"ה 6 י"א⁽⁴⁾): וילכיני, רחוק מן המים. ואח"כ השיבני אל המים אל שפת הנחל, ובין הליבתי וחזירתי גדל העין⁽⁵⁾: אל הגלילה הקדמונה, המזרחית: 7.8 על הערבה. שבעבר הירדן מורחה. למדת שהגלילה הקדמונה למעלה מן הירדן [178b] ממקום מוצאו היא סמוך למזרחית צפנית של ארץ ישראל. ומשם פונים המים לדרום למזרח הירדן ויורדים על הערבה, והוא בערבה שכתוב בה והערבה והירדן וגבול, שאם תאמר למטה היא כנגד הירדן. איך ירדו אל הערבה שהיא במזרח הירדן הרי יפלו בירדן ומשיפלו בירדן לא יצאו ממני עוד: וכאו היפה. הוא ים המלח שכתוב בו: עד ים הערבה ים המלח (דברים ג' י"ז). והוא בקרן דרומית מזרחית של ארץ: אל הימה המוצאים, איתן. המוצאים אל הימה. ונרפאי המים, של ים כל מקום שיבאו ישם בים המלח. אע"פ שמימי הים מלוחים: החילנים יירפאי על ידו 9 המים האלה: אשר ישרין, בים: אל כל אשר יבוא ישם נחלים, בים. 10 יחיה. וגם היה הדגה רבה מאד, שם בים: יהיה יעמדו עליו. על הים במקום 11 שיבואו ישם המים. אבל בצאתו וגבאיו, של ים שלא יבואו ישם המים 12 האלה ולא ירפאו. אותן למלח נתנו, ליקח מהן מלח: ועל הנחל, עד שלא יכנוס בים. יעלה על שפתי מזה ומזה, כל עין סאבל ופירות נחמדים: 13 לתרופה. להרפות מכאוב ומדוה⁽⁶⁾: גה גבול, חרוץ הגבול: אשר התנחלו את הארץ, לגבולתיה. לי"כ שבטי ישראל. לכל אחד יהיה לו גבולו

(1) בכ"י השער צפון, ועי' רש"י.

(2) הוא פירוש ר"ל (תוספתא סוכה פ"ג מ"ג, וימא ע"ו כ'), וכן מחבור מנחם טפכים עם עך השמן. ועי' פני רש"י, ר"י קרא, רד"ק ור' משה בן ששת.

(3) ebeville ר"ל קרסור (והובא הלעו הוה ברש"י ורד"ק), וכן בתרגום: מי קרסורין.

(4) עי' רש"י, רד"ק ור"ם בן ששת.

(5) עי' רש"י.

(6) בן תרגום גם התרגום: לאסותא, וכן פתרו מנחם (ע' רף מחלקה ב', עי' רש"י) וכל המפרשים.

- חֲפִיק לַעֲצָמַי. וְהָיָךְ לֵיבִי שֶׁבֶט. לְיוֹסֵף שְׁנֵי חֲבָלִים¹), לַמְנִשָּׁה אֶחָד וְלֵאֲפָרַיִם אֶחָד. שֶׁאֲעֹפֶּ שִׁישְׁתָּנוּ הַנְּבוּלִים כּוֹלֵן מְנִשָּׁה וְאֲפָרַיִם לְעוֹלָם נַחֲשָׁבוּן לְשָׁנִים: הַדֶּרֶךְ חֲתָלָן, אֶל הַדֶּרֶךְ שֶׁל חֲתָלָן. לֹכָא צַדָּדָה, 15 שְׂהוּא בִּלְטַת הַרְכָּבָה לְצַפּוֹן לְסַמּוּךְ לְמִזְרַח הָאָרֶץ, שְׂאִין לְמַעְלָה הַיּוֹמָנָה גְבִיל אֵלָא זַפְרוֹן בְּצַפּוֹן²). וּמִנְיִן שְׂצַדָּדָה כּוֹלַת שְׂהָרֵי חֲמַת לְמַטָּה הַיּוֹמָנָה לְמַעְרָב וּמִחֲמַת וּלְמִזְרַח לְעוֹלָם הַיָּא מִזְכִּיר יִצְיָאָה בְּנִבּוּלֵי הָאָרֶץ. חֲמַת לֹא הִיָּתָה לְהֵם בְּרֵאשׁוֹנָה אֵלָא לֹכָא חֲמַת (כַּמְדַּבֵּר לִ"ד ח'), שְׁלַפְנִים הַיּוֹמָנָה בְּדְרוּמָה, וּכְאֵן אִימַר שְׁנִיסָף עַל צַפּוֹן הָאָרֶץ לְמַטָּה שְׂצַדָּדָה כְּנַגַּד כְּלִישְׁתָּהּ. וְזֶה הִיָּא הַתּוֹסֵפּוֹת חֲמַת עֲצָמָה. שְׂהוּא חִיָּן מְלַכָּא חֲמַת 16 לְצַפּוֹן. גַּם בְּרוּתָה סְבָרִים. שְׂבְּמִזְרַח חֲמַת לְמַעְלָה לְמִזְרַח. אִשֶּׁר בֵּין גְּבוּל דְּמִשְׁק שְׁלַמְעֵלָה מִהֵן לְמַעְרָב. עַד הַצְּדִים³) וּכְפָרַיִם הַתִּיבִינִים אִשֶּׁר אֶל גְּבוּל חִזְרוֹן, שְׁלַמְעֵלָה מְמִזְרַח הָאָרֶץ, כְּמִי שְׂיוּכִיחַ לְמַטָּה (כְּתוּב יו"ח), וְהֵן בֵּין דְּמִשְׁק שְׁלַמְטָה מִהֵן לְחִזְרוֹן שְׁלַמְעֵלָה מִהֵן בְּקֶרֶן צַפְיִנִית מְזֻרְחִית. וְלִפִּי שִׁישׁ לִזְמַר שְׂחִירָן סוּף הַצַּפּוֹן הִיָּא יְדְּמִשְׁק וְחֲמַת חִיָּין לְקוֹ הַגְּבוּל הֵן חִזְרוֹ וּכּוֹלֵל הַגְּבוּל. וְהִיָּה גְבִיל מִן הַיָּם חֲצַר 17 עֵינִין, שְׂהוּא בִּלְטָה מְכַל צַפּוֹן הָאָרֶץ וְהִיָּא סוּף גְבִיל הַצַּפּוֹן, כְּמִי שְׂהוּא בְּתַחֲמוֹ מִשָּׁה⁴): גַּם גְּבוּל דְּמִשְׁק, וְלֹא גְבִיל הַדְּרוּם אֵלָא צַפּוֹן צַפּוֹנָה. גְּבִיל צַפּוֹן שֶׁל דְּמִשְׁק לְצַפּוֹן הָאָרֶץ, וּכְן גְבִיל חֲמַת הַצַּפּוֹנִי לְצַפּוֹן הָאָרֶץ. הָרִי נִכְסְפִי שְׁנִיָּהֶם כְּגְבִיל הָאָרֶץ וְיִצְא חִזְרוֹן מְצַפּוֹן הָאָרֶץ. וּמ"מ אָף חִזְרוֹן מִן הָאָרֶץ הִיָּא אֲבָל אִינוּ מִשְׁל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן יִסָּה אֵלָא מִשְׁל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מְזֻרְחָה, וְלֹא נִיסָף עַל גְבִיל הָאָרֶץ רַק לְצַפּוֹנָה יַדְּרוּמָה וְעַל תּוֹסֵפִית צַפּוֹנָה הִיָּא אִימַר בּוֹכְרִיָה (ט' א'-ב'): בְּאָרֶץ חֲדָרְךָ יְדְּמִשְׁק מְנִיחָתוֹ [יג'י'] וְגַם חֲמַת הַגְּבוּל בְּה, כְּמִנְחַת יו"י אֱלֹהֵינוּ, וְשֵׁם פִּירְשִׁנִּים יַפְה'⁵): וְאֵת פֶּאת צַפּוֹן. וְעַם פֶּאת צַפּוֹן שְׁלָהֶם תִּימְשֵׁךְ פֶּאת הָאָרֶץ, כְּלוֹמַר לְפִי פֶּאתָן תְּהִיָּה פֶּאת צַפּוֹן יִשְׂרָאֵל: מְכִין חִזְרוֹן, שְׂבְּמִזְרַח. וּמְכִין דְּמִשְׁק, שְׂבְּמַעְרָב. וּמְכִין הַגְּלַעַד, 18 שְׂבְּמִזְרַח: יְמִכִּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׂבְּמַעְרָב. נִמְצְאִי חִזְרוֹן וְגַלְעָד לְמִזְרַח זֶה נִגַּד זֶה: הַיַּרְדֵּן. מוֹסֵב עַל וּמְכִין הַגְּלַעַד וּמְכִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. לִזְמַר: הַיַּרְדֵּן הִיָּא הַגְּבוּל יְמַגְבִּיל זֶה עַל הַיָּם הַקְּדֻמוֹנִי, הִיָּא הַיָּם הַמֶּלַח: מִתְמַר, הִיָּא הַצַּצּוֹן תְּמַר⁶). 19 וְחִזְט יִשְׂרָאֵל נִוסָף כְּאֵן עַד נַחַל מְצָרִים, וְכֹל יָם הַמֶּלַח לְפָנִים מְגְבִיל שְׂהַיִּזְכֵּר לְמַעְלָה. נַחַלָּה, הִיָּא נַחַל מְצָרִים. אֶל הַיָּם הַגְּדוֹל עַד נִכַּח לְבִיא חֲמַת. 20

¹ כֹּהֵה גַם בְּתַרְגּוּם: יוֹסֵף יִקְבֵּל תְּרִין חוֹלְקִין, וְעִי' רִשׁו' וְרַד"ק.

² עִי' כַּמְדַּבֵּר לִ"ד ט'.

³ עִי' גַב הַמֶּלַח כְּתוּב עוֹד בְּכ"י: חֲצַר.

⁴ עִי' קָטָן בְּפִירוּשׁוֹ דְּבִכְרִיָּה שֵׁם כִּי מִשֵּׁם יוֹצֵא אִשֶּׁר לְפִי דַעַת שְׂחִבְרָנוּ הַדֶּרֶךְ הוּא

חִזְרוֹן וּשְׂפִירוּשׁ מְנוּחָתוֹ הוּא כִּי שֵׁם יוֹנָח ה', ע"ש.

⁵ חֲצַצּוֹן תְּמַר הוּא עֵין גְּדִי (עִי' דְּהו"ב ב' ב') שְׂנוֹכֵר עֵינִי בְּכַתוּב י', וְאִתְּמַס תְּמַר

נִזְכֵּר בְּקִרְאָה עוֹד הַפֶּעַם רַק לְהֵינן מ"ח כ"ח. וְעִיר תְּמַר נִרְשְׂמָה מְנַגֵּב לַיָּם הַיָּמִית מִתַּחַת

"צַעֲרָה כְּהַטָּה הַיַּדּוּעָה שְׂנַמְצָאָה בְּמַדְבָּא (עִי' פִּירוּשׁוֹ שֶׁל Kraetzschmar). אֲבָל לְפִי הַתְּרַגּוּם

רִשׁו' וְרַד"ק הַכּוֹנֵה פֶּה אֶל יַרְיָהוּ עִיר הַתְּמָרִים.

- 21 בים עצמו בשפה המכוונת כנגד לבוא חמת שבצפון כמזרח הים: וחלקתם את הארץ הזאת. ולא של עבר הירדן מזרחה אלא משיחלקי להם את זאת לכל השבטים ואף לדאובן וגם מנשה אח"כ יטול כל אחד בגלעד ובבשן ובחורן ובכל הארצות שבמזרחן מעבר לירדן כנגד רצועות חלקו למעלה ולכל חפצו. וכן הוא אומר: ירעו בשן ונגלעד וגו' (ויבא ז' י"ד). ואל ארץ גלעד ולבנון אביאם וגו' (זכריה י' י'). ולפי שכראשונה היו ראובן וגד ומנשה רחוקים מן המקדש והיו פועלי און עקובים מדם⁽¹⁾, בא לעתיד לקרבם אל מקדשו עם אחיהם ליראה אותו ולעבדו. והרי כבר הראתי לך כ כמה מקומות שלא בא המקום בדמות המקדש ובקרבנות ובחלוקת⁽²⁾ הארץ אלא לתקן עוונותם ראשונים ולקרנם אל עבודתו ולא 22 בנחלה. לא לשבטיכם בלבד אלא לכם ולהגרים. איתן אשר הולדו בנים בתיכם. בארץ אויביכם כגולה ונלוו עליכם להיות לעם אחד עמכם: אהכם יפלו בנחלה. וזהו שאמר: ונלוה הגר עליהם ונספחו אל בית יעקב (ישעיה י"ד א'). ומה שאמר ישעיה (שם נ"ג ג'): ואל יאמר בן נכר הבדל יבדלני וגו' זהו באותן שלא הולדו בנים בתיכם אלא מחדש נתגירו בנייהם.

מח.

- 1 מקצה צפונה על יד דרך חתלון, שכראש הצפון. והיו לו . 8.9 [174a] אילו התחומין. מפאת קדים עד הים, גבול אחד: התרומה אשר תרימו, שאמרתי למעלה (מ"ה א'). כ"ה אלף רחב, מצפון לדרום. והיה המקדש בתוכו, ולא בירושלים. וכל גבול הלויים היה מפסיק בין המקדש ובין העיר: ארך כ"ה אלף, ממזרח למערב, והנשאר מן הארץ למזרח ולמערב שהוא באחד החלקים הוא לנשיא כמו שיאמר למטה (כתוב 10 כ"א): צפונה, לצפון התרומה הגדולה שהיא כ"ה אלף רחב. ונגבה, 11 בדרום העישרת אלפים: לכהנים המקדש. כמו המקדשים, ומופעל ומתפעל נופל כלשון רבים לכתוב כלשון יחיד, כמו וליוסף ילד שני בנים (בראשית מ"א ו'). אלה [בני יעקב] אשר יולד⁽³⁾ לו (שם ל"ה כ"ו). כמו יולדו: 13 כאשר העו הלויים. שאר הכהנים שנעשו לויים⁽⁴⁾: כל ארך, של אילו 14 ושל אילו: ולא יעבור. ממשפחה של לויים ושל כהנים לשבט אחר, ולא מלויים לכהנים ומכהנים ללויים⁽⁵⁾. הרי כאן פירגסנו מן התרומה הגדולה

(1) עי' הושע ו' ח' ששם נאמר זה על גלעד.

(2) בכ"י ובחלוקות.

(3) בכ"י יולדו. וכן בתרגום: דקדישין, ועי' רד"ק ופי' ר"ם בן ששת.

(4) מחברנו הולך גם פה לשטתו, עי' פירושו בעיני כתוב מ' מ"ד והערתו שם.

ועי' רד"ק.

(5) מחברנו מפרש לפי הכתיב, וכן בתרגום. ועי' רד"ק.

של כ"ה אלף רחב יארך באחד החלקים ב' אלף רחב וניתרו לפרנס ה'
 אלפים רחב מן הכ"ה. והוא שאומר: וחמש אלפים הנתר ברובח על פני 15
 כ"ה אלף, אך. חל היא. ולקחה, לעיר. וכיצד, למושב ולמגרש: חמש 16
 מאית וארבעת אלפים. הרי הכנסני העיר לפניו מפאת המזרח ר"נ ומפאת
 מערב ר"נ, וכן מפאת צפון וכן מפאת דרום. ואילו ר"נ יהיו לה למגרש 17
 מכל צד, והקרנות מלאית ומרובעות מתחילה בלו פגם, שהרי לפניו מן
 הר"נ נבנתה העיר, ונתרו הר"נ כמית שהן מרובעות מתחילה בלי פגם
 סביב לה. הרי העיר וטגרשיה ה' אלפים על ה' אלפים כאמצע אך כ"ה
 נותרו י' אלפים למזרח וי' אלפים למערב, והוא שאמר: והניתר בארך 18
 לעמת תרומת הקדש. שהוא כ"ה אלפים אך, והיתה תכונתה ללחם.
 לשדות: והעבר העיר. והמתעסק בצרכי העיר לחוק בקדה ולכל צרכיה: 19
 יעבדוהו. יעבדו איתם העם מכל שבטי ישראל, שכולם יהיו כפיפין לו
 לעשית צרכיו יליתן לו מטלהם: כל התרומה, הלוי והכהנים והעיר 20
 והמגרש. כ"ה אלף בכ"ה אלף, מרבעית. רביעית שתרימו את תרומת
 הקדש של כהנים ולויים שהוא רחב ה' אלפים יהיה אל אחות העיר.
 שאחות העיר היא כנגד חלק רביעי של תרומת הקדש. ועדיין נשאר מן
 התרומה הגדולה באורך שהוא באחד החלקים ממזרח למערב ואיתי הנתר 21
 שנתר ממזרח למערב, מזה ומזה ממזרח לתרומת הקדש. ואחות העיר
 וממערבן אל פני כ"ה אלף רחב של תרומה עד גביל קדומה, כנגד סוף
 מזרח גביל השבטים וימה, ולמערב חמשה ועשרים אלף רחב של תרומה
 על גביל ימה כנגד סוף מערב גבול השבטים, והוא שאומר: לעמת
 חלקים. כל זה זה לנשיא יהיה: בתוכו, בתוך חלק הנשיא⁽¹⁾: בתוך אשר 22
 לנשיא יהיה. למזרח ולמערב וכן לצפון ולדרום. בין גביל יהודה ובין
 גביל בנימין לנשיא יהיה. במזרח התרומה ובמערבה: נחלה. נחל 28
 מצרים⁽²⁾: סביב, כל היקף העיר: ושם העיר מיום בנינה וישיבה שאמרנו: 35
 י"י שמה. חירוש שם הוא על מקדשה⁽³⁾.

לחונן הרעת. שפתי מבעת. תהלה נשמעת. ע"י בירור מלים.
 אליעזר עבדו. ישורר על חכדו. אישר נמר בעדו. חסון יה כאלים.
 אישר גלהו אות. להבין נפלאות. במראות ונבואות. יחזקאל רב פעלים.
 במרכבות קדש. והבית קדש. וקרבתו חדש. ומדת הנבולים.

(1) ע"י רש"י ורד"ק.

(2) ע"י פירושו העיר לכתוב מ"ו י"ט.

(3) התרומים שבסוף הפירוש נדפסו כבר ע"י גייבויער ברישימהו סי' 1465 ומשקלם יחד